

ΔΟΙΜΟΛΟΓΙΑ

ἤτοι

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

Περὶ

ΠΑΝΩΛΗΣ.

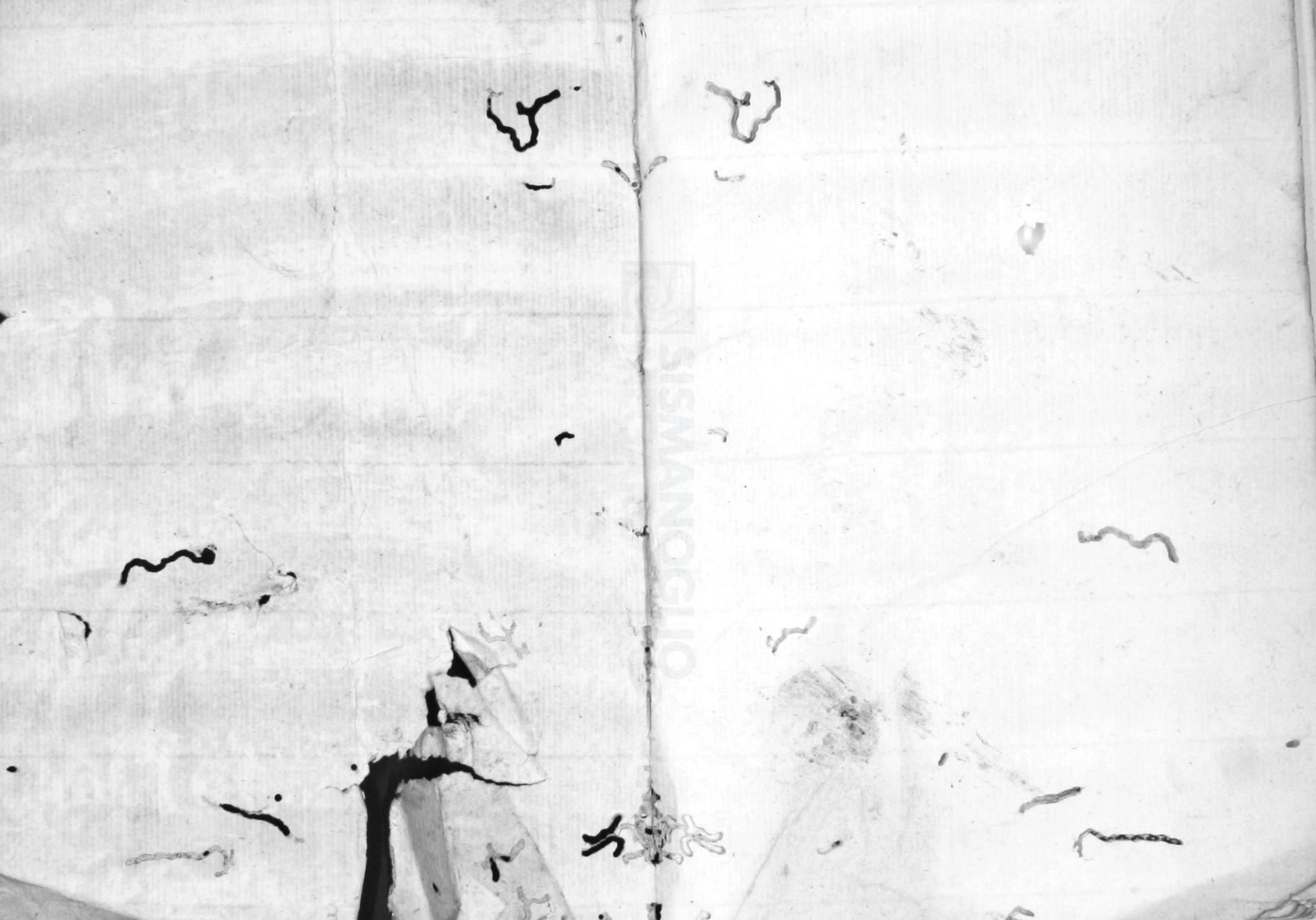
Ἐν Τῷ Τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικῷ

Τυπογραφείῳ.

Παρι

Θ. Ἀργυράμμου.

838.

ΓΡ/Μ
250φ

ΛΟΙΜΟΛΟΓΙΑ

ἤτοι

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

Περὶ

ΠΑΝΩΛΗΣ,

καὶ ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΩΣ, καὶ ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΣΕΩΣ
αὐτῆς

Συντεθείσα Χάριν τῶν Ὁμογενῶν

Παρά

Ι. Σ. Β.

ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικῇ
Τυπογραφίᾳ.

Παρά Ἀ. καὶ Θ. Ἀργυράμω.

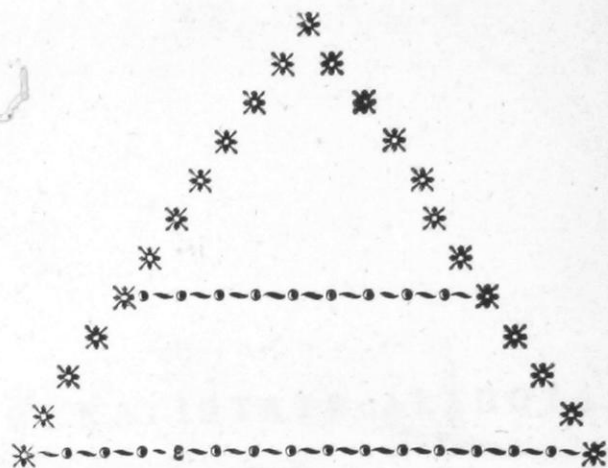
1833.

Τὸ παρὸν Λοιμολογία ἐπιγραφόμενον βιβλίον, ἀ-
δεία Ἐκκλησιασικῆ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέν, ἐνε-
κρίθη νὰ διαδοθῆ ἐλευθέρως πᾶσιν, ἅτε μὴ ἔχοντι ἑ-
ναντίον τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πίσεως, τῆς Ἠθικῆς,
καὶ τῆς Ἐξουσίας. Ἐπὶ τούτῳ δέδοται ἡ παροῦσα ἐ-
νυπόγραφος ἐγκρισις, ἐπικεχυρωμένη τῇ Πατριαρχικῇ
σφραγίδι, κατὰ τὴν Ἐκκλησιασικὴν εἰδοποίησιν.

αὐτῶν. κατὰ Μάϊον.
τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησιασικῆς Ἐπιτροπῆς,

Ὁ Ῥηθύμνης Ἰωαννίκιος.

ΤΩ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ, ΘΕΙΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΣΟΦΩ-
ΤΑΤΩ ΔΕΣΠΟΤῃ, ΤΩ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚῷ
ΠΑΤΡΙΑΡΧῃ, ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΓΡΗΓΟΡΙΩ

ΤΩ ΠΡΟΜΗΘΕΣΤΑΤΩ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ
ΚΗΔΕΜΟΝΙ,

Λιτὸν τὸδε προσφωνημάτιον ἀνέθηκεν

ὁ Συγγραφεὺς.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΕ ΔΕΣΠΟΤΑ!

Ἡ Ἄγρυπνος κηδεμονία ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ ἀκατάσχετος ζήλος ὑπὲρ τῆς ἡθικῆς τε καὶ ὕλικῆς σωτηρίας τοῦ βασιλείου ἱερατεύματος, καὶ ἡ ἐνθερμος καὶ ἀρίζηλος φιλογένεια Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, προσκαλεῖ ὡς μετὰ ὑψηλοῦ τοῦ κηρύγματος, καὶ κινεῖ ἕκαστον μέλος τῆς Θεοσημέτου τῶν Ὀρθοδόξων ὀλομελείας, ν' ἀνατείνηται ὅλας δυνάμεις, πρὸς τὰ ὑψηλά της ὀρυθήματα, καὶ ν' ἀφοσιῇ ἑαυτὸν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὸν, εἰς τὸν ἔμφυχον τῆς ἀρετῆς καὶ θεοείκελον ἀνδριάντα, Τὴν Ὑμετέρα ν Παναγιότητα.

Ταῦτα δὴ τὰ διαπύσια, καὶ οἷον εἰπεῖν, ζεντόρια κηρύγματα, διεγείρουσι καὶ ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς οὐδετερότητος, ἀναζωπυροῦσι τὰς τῆς ψυχῆς μου δυνάμεις, καὶ ἰδοὺ μὲ προσάγουν αὐθαίρετον λάτριν τῆς Θεοπρεποῦς διαθέσεώς Της.

Ἐκ τοῦ ἄλλου δὲ μέρους, ἐπειδὴ (κρίμασιν οἷς οἶδ' Κύριος); νόσος φρικαλέα, καὶ ἀποτρέπαιος ἡ Παναγιότης,

“ Ἦκεν ἐπ’ Ἀργείοισι κακὸν βέλος· οἱ δὲ νομοῖται

Ὀνήσκον ἐκασσύτεροι . . . . . ”

καὶ ἡ ἀνθρωπότης δεινοπαθοῦσα, δεῖται τῆς παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων ἀντηλείψεως, δὲν ἠδυνήθη οὔτε νὰ ἴδῃ ἀδακρυτὴ τὸ πένθημα αὐτὸ βουλευτήριον ἀπελπίζομενον περὶ τῶν πρακτέων, οὔτε ν’ ἀκούσῃ ἀναισθητὴ τὴν πολλάκις κηρυχθεῖσαν, καὶ ἐπανακηρυχθεῖσαν φωνήν·

“ Τίς ἀγορεύειν βούλεται; . . . . . ”

ἀλλὰ μέσῃ αὐτὴν τὴν καρδίαν νηγεῖς, ἀνεδέχθη τὸ ἐργωδέσατον, καὶ διὰ τὸ ὀρμητικὸν τῆς νόσου; τῷ ἔντι τολμηρότατον ἔργον τοῦτο, νὰ συνάψῃ δηλαδὴ παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῆς νόσου ταύτης, ὡς ἄνδρες σοφοὶ, καὶ τῆς ἱεράς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης εἰδημονέσατοι, κατέλιπον φύρδην καὶ μίγδην ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι, καὶ νὰ ἐκθέσω ὅσα ἀλεξήτρια, μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας μου ζωῆς, διὰ χρόνιου πείρας ν’ ἀνακαλύψω ἠδυνήθη, οὐδόλως ἠττηθεῖς ἀπὸ τοὺς πόνομας καὶ ἰδρώτας, τοὺς ἀπαιτούμενους εἰς τὴν ἀκριβῆ

ἐρευναν τῶν λαβυρινθιδῶν, καὶ ἀνεξιτήτων τοῦ πρᾶγματος γνώσεων, οὐδ’ ἐκπονηθεῖς εἰς τῶν δυσχερειῶν τὴν ἀλλεπαλληλίαν. Τέως δ’ οὖν τῇ τοῦ Θεοῦ συνάρσει, τὴν πρόθεσιν, ὅσον ἦν μοι δυνάμει ἀπεπέρανα, καὶ τῷ Θεοσεβεῖ Αὐτῆς ποιμνίῳ φέρων προτίθημι.

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἰς ποῖον ἄλλον δίκαιον ἦν, Θεοῦ τὰ τε Δέσποτα, ν’ ἀφοσιωθῇ αὐτόμου τὸ πόνημα, ὥστε μεταλαβὼν τῆς χαριτοδοτίδος εὐλογίας τοῦ δεξαμένου, νὰ προσφέρῃ τοῖς ἐντευζομένοις βεβαιοτέραν τὴν ὠνησιν, παρὰ εἰς τὴν Ἑμετέραν Παναγιότητα, τὸν φιλοσοργότατον καὶ ἐμπειρότατον ἡμῶν Πατέρα καὶ Ἰατρὸν, τὸν Ἠθικὸν καὶ Πνευματικόν; ἐπειδὴ καὶ ἄλλως, εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦ πολιτισμοῦ νομοθέσιον, ἀρπαγὴ λογίζεται ἄδικος τῶν ἀλλοτρίων δικαιωμάτων, ἢ ἄνευ τῆς ἐπινεύσεως τοῦ πατρὸς, ὅποιαδήποτε τῶν τέκνων ἐπιχειρήσεις.

Δεξαμένη τοίνυν ἐπιεικῶς τὰ μικρὰ μὲν, ἀλλ’ ἐπὶ εὐσεβοῦς γνώμης εὐλαβῶς προσφερόμενα ταῦτα ἀλεξή-

ΠΡΟΫΦΗΓΗΣΙΣ

Πρὸς τοὺς ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ.

Εἰς τὸ παρόν μου δοκίμιον, φίλοι ὁμογενεῖς, δὲν ἔχω ἐνδόσιμον πολὺ, ὥστε νὰ σᾶς ἐνοχλήσω μὲ ἀμετρολογίας. Γνωρίζω καλῶς, ὅτι πάσης πραγματείας ἀξιολογώτερα ἀρετὴ εἶναι μετὰ τῆς σαφηνείας ἢ συντομίας· καὶ ἀγκαλὰ αὐτὴ ἢ πρόθεσις τοῦ παρόντος εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀσαφὴς ὅλως, δὲν ἠθέλησα διὰ τῆς πολυλογίας, προσπαθῶν νὰ φανῶ πολυμαθέστερος, νὰ ἐμβάλω τοὺς νόας σας εἰς ἀδιεξίτους λαβυρίνθους, καὶ νὰ καταστῶ ἐκ τούτου τὴν γνῶσιν τοῦ πράγματος ἔτι ἀσαφεστέραν, ὥστε εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας, θέλω φροντίσει πῶς νὰ ἐκφρασθῶ ἐπιτομώτερον, καὶ αἱ αὐτοσχέδιοι ἐπιστάσεις μου νὰ μὴ σᾶς προξενήσωσι νάρκην ἀηδεσάτην, μῆτε ν' ἀκούσω ἀπὸ τὰ σώματά σας τὸ παλαίφατον ἐκείνο,

Αἰβοῖ! τουτὶ δὴ καὶ μάλα χωρεῖ

Τὸ κακόν, δότε μοι λεκάνην.

Σκοπὸν τὸ βιβλίον μου τοῦτο δὲν ἔχει, παρὰ τὸν ὁποῖον ἔχει καὶ ὁ πατήρ του, ὁ ἐστὶ, τὴν ἀρέλειαν τῶν ἀμαθεςτέρων, καὶ ὑποδεςτέρων τοῦ γένους μας· αὐτοὶ ἀνείδειοι ὅλως δι' ὅλου, τοῦ, τί τρέχει; ἐγκαταλειμμένοι ἀπὸ πᾶσαν ἰατρικὴν ὑπεράσπισιν, καὶ καταπερυσσημένῳ τὸν ἐγκέφαλον ὑπὸ δεισιδαιμονίας ἀμαθεςάτης, προσφέρουσιν ἑαυτοὺς ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγῆς, ἐκούσια θύματα, καὶ ὡς ἄλογοι ἄμνοί ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτοὺς, ἄθλια, καὶ ἐλεεινὰ σφάγια οἱ ταλαίπωροι. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν, καὶ ἄλλοτε μὲν ποτὲ πραγματικῶς ὤρεξα κατὰ τὸ δυνατόν χεῖρα βοηθείας· καὶ τώρα δὲ πάλιν διὰ τοῦ παρόντος μου ἐπαγγέλλομαι εἰς τινὰς

Α

τήρια, μεταδότης τῆς ἐνούσης Αὐτῆς ἐνεργείας τε καὶ δραστηρότητος, καὶ οὕτω καταστῆσάτω αὐτὰ συντελεστικώτατα τῷ Λαῷ τοῦ Χριστοῦ, θαυφιλεύουσα καμὸι τὰς Θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας, καὶ συνηύουσα νὰ κηρύττωμαι διὰ πάντος,

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης, Καὶ Σοφωτάτης Παναγιότητος,

εὐπειθέστατον τέκνον;

Σπυρίδων Βάυλος.

παραμυθίαν ὠφέλιμον, ὅσον καὶ νὰ γέξουρον, καὶ νὰ ἠμποροῦν νὰ ὠφελθῶσιν ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν ἄλλων, καθ' ὃν καιρὸν ἐκμολυνθεῖς, καὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον θεραπευθεῖς, καὶ ἀναρρώσθεις, ἔμεινα αὐτοῦ τεσσαράκοντα περίπου ἡμέρας ἀκόμη, καὶ ἐπρόσφερα ἐμαυτὸν, εἰς τὸ νὰ θεραπεύω μὲν τοὺς ἐκεῖσε νοσοῦντας, νὰ λαμβάνω δὲ καὶ ἐγὼ περισσοτέρας παρατηρήσεις, καὶ ιδέας τοῦ πράγματος.

Βλέπων πρὸ πολλοῦ τοὺς μελαγχολικοὺς τῶν σοφωτέρων ὁμοτέχνων μου ἀπρακτοῦντας, ἐπερίμενα ἴσως ἢ τὸση σιωπή των, καθὼς πολλάκις συμβαίνει, ἔμελλε νὰ ἐκβάλλῃ τι σωτήριον, ἦτοι καμμίαν διδασκαλίαν, καὶ τὸ φῶς τοῦ ὁποίου τέλος πάντων νὰ διαδοθῇ διὰ τοῦ φωτός, (ἦτοι διὰ μέσου τοῦ τύπου), εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ περίλυπὸν μας ὀρίζοντα. Μάτην ὁμως, τὸ κακὸν ἐχώρει, ἢ σιωπὴ διέμενε, ὁ θάνατος ἐθέριζε, καὶ παραμυθία οὐδεμία οὐδαμῶθεν, ὁ ἀδης ἐγέμιζεν ἀπὸ νεκρῶν, ἢ γῆ μας ἐσέναζε. Ἐσχαθίστην λοιπὸν ὅτι εἰς τσαούτην τῶν πραγμάτων ἀπελπισίαν, καίτοι μικρὸς ἐγὼ ὀπωσοῦν βοηθός, εἰς τὸ κοινόν, δὲν ἤθελα κατηγορηθῆ, ὡς αὐθάδης καὶ τολμηρὸς, τούλαχιστον ἀπ' ἐκείνους, εἰς τῶν ὁποίων τὸ λογικὸν εἶναι ἐνσαγμένη καὶ μικρὰ φιλογενεῖας σαλαγματία. Πᾶσα λοιπὸν εὐθύς ἐφλογίστην κατὰ τὸν σοχασμὸν, τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ σὰς τὸ παραστήσω, τὸ τί ὁμως μ' ἀπετέλεσεν ἢ ἐξαψίς αὕτη, εἶναι τὸ νὰ φέρω εἰς ἐκβάσιν τὸν σοχασμὸν μου, καὶ ὑποκλέπτων τὸν καιρὸν ἀπὸ τὰς ὀλίγας σιγῆς τῆς ἀναπαύσεώς μου, νὰ ἀποσχεδιάσω τὸ παρόν μου δοκίμιον.

Τρία τινὰ μᾶς πρόκειται περὶ τῶν ὁποίων μέλλομεν νὰ πραγματευθῶμεν, Α'. ποῖα τὰ προφυλακτικά, δι' ὧν

νὰ μὴν ἦναι τινὰς καθ' ὅλου, ἢ νὰ ἦναι ὀλιγώτερον ὑποκειμένου εἰς τὰς προσβολὰς τῆς πανώλης. Β'. ποῖα τὰ θεραπευτικά, δι' ὧν νὰ ἔχη ὁ κρουσθεὶς ἐλπίδα καλλιτερεύσεως περισσοτέραν, καὶ κίνδυνον ὀλιγώτερον. Γ'. ποῖα τὰ καθαρτικά, δι' ὧν νὰ μὴ γίνηται ἡ ἀσθένεια διαδόσιμος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἐπομένως νὰ ἐξαλείφηται. Καὶ τῶν τριῶν τούτων ἂν εἰς βιβλίῳ ὀλόκληρον πραγματευθῆ τις τῆ καθ' ἓνα, καὶ οὕτω πάλιν θέλει ἐκφρασθῆ ἑλλειπεσέως τῆς ὑποθέσεως. Πῶς λοιπὸν νὰ καυχῆθῶ ἐγὼ ὅτι μὲ τὰ ὀλίγα μου ταῦτα, θέλω κατορθώσω τὸ πᾶν; καὶ τοιαῦτα ὁμως ὄντα, τολμῶ νὰ καυχῆθῶ ὅτι θέλουν εἶχει ὄχι ὀλιγώτερον ὄφελος, καὶ ἢ πῆρα διδάσκαλος.

Πρὶν δὲ νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὴν μερικὴν ἐξέτασιν τούτων, ὁ ἐστὶν εἰς τὴν καθ' αὐτὸ ὕλην τοῦ συγγράμματος, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐρευνήσωμεν πρότερον τὴν ἀρχὴν καὶ γέννησιν τοῦ κακοῦ, ὅθεν, καὶ ὅ, πως πηγάζει, καὶ ὁπότε, καὶ εἰς ποίους διαδίδεται, καὶ ὁποίας τινὰς γνώμας νὰ εἶχον, καὶ νὰ ἔχωσι περὶ αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι.

Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ πανώλη ἦτον ἄγνωστος, καὶ ὅτι ὁ λοιμὸς, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καὶ ὁ πρὸ τούτου λοιμὸς, ὅς τις ἐπέπεσεν εἰς τὴν Κασμείαν, τὸν ὁποῖον διηγείται ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ὁ λοιμὸς, ὅς τις πολὺ ὕψερρον ἠράνισε τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἐπιστρέφοντα μετὰ τοῦ Ξέρξου, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, καὶ πρὸ πάντων ὁ λοιμὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅς τις περιγράφεται καταλεπτῶς παρὰ τοῦ Θουκυδίδου, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους τυχὸν παρατρέχει ἡ Ἰσφρία, ἦτον ὄχι ἡ κυρίως λεγομένη πανώλη, ἀλλὰ ἡ Σηπτικὴ σπληνίτης, ἢ λοιμὸς κακοήθης, ἢ μάκιστα τύπος κολλητικὸς, τῶν ὁποίων παθῶν αἱ φύσεις ε-

χουσι σχέσιν καὶ συγγένειαν συναλλήλως. τοιοῦτος ἀναμφιβόλως ἦτον, καὶ ὁ ἐπὶ Ἀδριανοῦ (130 . ἔτη μετὰ Χριστὸν) συμβὰς εἰς τὴν Ῥώμην.

Περὶ τὰ μέσα μόνον τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος, ἀνακηρύττεται τῆς κυρίως πανώλης ἢ εἰδησίας, ἐπὶ Δεκίου Αὐτοκράτορος (250 . ἔτη μετὰ Χριστὸν) καὶ διὰ δεκαπέντε περίπου ἐτῶν, ἐξολοθρεῖται τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν· καὶ ἔκτοτε ἐπισκεπτομένη συνεχῶς τῆς Οἰκουμένης τὰ πέρατα, ἀφαιροῦσε μὲ τὰς ἐπισκέψεις της, μυριάδας ἀνθρώπων, καὶ ἐπομένως ἐπροξενούσε, καὶ προξενεῖ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον, αὕτη εἶναι ἡ πιθανωτέρα τῆς πανώλης διάρκεια.

Ἐξετάζοντες τὸν Ὅμηρον, βλέπομεν ὅτι ὁ φιλοσοφικώτατος τῶν Παιητῶν αὐτός, εἶχε γνώμην περὶ τῆς αἰτίας τοῦ λοιμοῦ (ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ἦτον ἡ πανώλη) ὀρθὴν κατ' αὐτὸν, αἰτία τοῦ λοιμοῦ ἦτον ὁ Ἀπόλλων, ὅς τις ἀλληγορούμενος ἦτον αὐτός ὁ Ἥλιος. οὗτος ἐπειδὴ λέγει θυμωθεῖς·

“ Ἐξέτ' ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν· μετὰ δ' ἰὸν ἔηκεν,
Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπάχετο καὶ κύνας ἀργούς·
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐταῖσι βέλος ἔχεπευκὲς ἀφίεις,
Βάλλε . . . . ,”

Καὶ τῶ ὄντι τοιαύτη εἶναι ἡ σηπτικὴ σπληνίτις, (febre perniziosa) καὶ πηγάζει ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἥλιου, καὶ φονεύει, ὡς εὐαίσθητοτέρα τοὺς ἡμιόνους, καὶ τοὺς κύνας· καὶ συχνὰ ὅταν ἦναι σύγχρονος μὲ τὰ κυνικὰ καύματα, διαπερᾶ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ λοιμὸς τοῦ Ἡροδότου, καὶ τοῦ Θουκυδίδου, δὲν ἦτον ἄλλο, εἰμὴ τύφος, τύφος ὅμως κολλητικὸς, καὶ ὀλέθριος· εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς αἰτίαν φυσικὴν, τὴν πλημμύραν τῶν ἀνθρώπων, ἴσως τὴν λιτότητα, τὴν πείναν,

τὴν δίψαν, τὰς κακοπαθείας, καὶ εἶναι αὕτη τῶν παλαιῶν ἡ γνώμη. Ἐν τούτοις ἐπισυνάπτομεν χάριν τῶν ἀπλουσέρων καὶ παράφρασιν αὐτῆς τῆς περιγραφῆς τοῦ Θουκυδίδου, διὰ νὰ φανῶσι τὰ φρικτὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἀποτελέσματα. (Θουκυδ. Συγγραφή Β'. κεφ. 47.) καὶ ἐν ᾧ δὲν ἦσαν (οἱ Λακεδαιμόνιοι) ἀκόμη πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἡ νόσος ἤρχησε κατὰ πρώτην φοράν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μ' ὅλον ὅτι καὶ πρότερον ἔπεσεν εἰς πολλὰ μέρη, καὶ εἰς τὴν Λῆμνον καὶ εἰς ἄλλους τόπους· εἰς καὶνὸν ὅμως μέρος δὲν ἀναφέρεται νὰ ἐγινε τόσος λοιμὸς, καὶ τόση φθορὰ ἀνθρώπων· διότι οὔτε ἰατροὶ κατ' ἀρχάς, ἐξαιτίας τῆς ἀγνοίας, ἠμπόρουσαν νὰ βοηθήσουν, ἀλλ' οἱ ἴδιοι μάλις ἀπέθνησκον ὅσα πλειότερον ἐπλησίαζον· οὔτε καμμία ἄλλη ἀνθρωπίνη τέχνη· καὶ ὅσα παρεκάλεσαν εἰς τὰ Ἱερά, ἢ ἐξέτασαν εἰς τὰ Μαντεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα ὅλα ἦσαν ἀνωφελῆ· καὶ τέλος πάντων, νικώμενοι ἀπὸ τὸ κακὸν, ἐπαρετήθησαν ἀπ' αὐτὰ.

Ἦρχησε δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν, ἣτις εἶναι ὑπεράνω τῆς Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ, κατέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Λυβύην, καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐπικράτειαν τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν· εἰς δὲ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων ἐνέπεσεν ἐξαφνικῶς, καὶ τὸ πρῶτον ἔχρυσεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Πειρεῆα, ὡς εἶπὸν ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἶχεν βάλλῃ φαρμάκια εἰς τὰ πηγάδια· (διότι ἀκόμη δὲν εἶσαν ἐκεῖ κρῆναι·) ὕστερον δὲ ἔφθασε καὶ εἰς τὴν ἀνω πόλιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ τότε ἀπέθνησκον πολὺ πλειότεροι. Περὶ μὲν αὐτοῦ τοῦ λοιμοῦ ἄς λέγη ὅπως κρῖνη καθεῖς, εἴτε Ἰατρὸς, εἴτε ἰδιώτης, ἀπὸ τί εἶναι πιθανὸν νὰ παρήχθη, καὶ ποίας αἰτίας σοχάζεται τῆς τοσαύτης μεταβολῆς, αἰτίας

λέγω ικανάς να λάβωσι δύναμιν εἰς τὸ νὰ τὸν μεταβάλωσι· ἐγὼ δὲ θέλω εἰπεῖ ὁποῖόν τι ἐγένετο, καὶ ἀπὸ ποῖα σημεῖα τις συμπεραίνει ἐὰν καμμίαν φορὰν ἤθελεν ἐπιπέση ὁ λοιμὸς, καὶ πάλιν νὰ ἤμπορῇ κάλλιπα ὡν προΐδεασμένους, νὰ μὴ τὸν ἀγνοῇ. Ταῦτα θέλω δηλοποιήσῃ, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἀβρώσῃσα καὶ ἄλλους ἀβρώσῃσαντας ἐγὼ ὁ ἴδιος παρετήρησα.

Τὸ μὲν ἔτος ἐκεῖνο παρετηρήθη ὅτι ἦτον ὅλα τὰ ἄλλα πλέον ἀνοσα εἰς τὰς ἄλλας ἀσθενείας· εἰ δὲ καὶ προέπασχε κἀνείς, εἰς τοῦτο τὸ ἔτος ὅλα μετεβλήθησαν· οἱ δ' ἄλλοι ὄχι ἀπὸ καμμίαν πρόφασιν, ἀλλ' ἐξαφνα, ἐν ᾧ ἦσαν ὑγιεῖς, πρῶτον μὲν θερμαὶ ἰσχυραὶ τῆς κεφαλῆς τοὺς ἐκυρίευσον, καὶ ἐρυθρίματα καὶ φλογώσεις τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰ ἔσω, ὁ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα ἦσαν εὐθύς αἱματώδη, καὶ ἔπνεε πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες, ἔπειτα ἐγένετο πτερνισμὸς καὶ βρογχίσις· καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πόνος μετέβαιεν εἰς τὸ στήθος, μὲ βῆχα ἰσχυρόν, καὶ ὁπόταν ἐσηρίζετο εἰς τὴν καρδίαν, τὴν ἀνέσφραφεν, καὶ ἐκκρίσεις χολῆς, ὅλαι ὕσαι εἶναι ὀνομασμένοι ἀπὸ τοὺς Ἰατροὺς, ἐξήρχοντο καὶ αὐταὶ μετὰ μεγίστης δυσκολίας· καὶ λοιμὸς ἐπέπιπτεν εἰς τοὺς πλειοτέρους, κοινῶς προξενῶν θανατὸν σπασμὸν, ὁ ὁποῖος εἰς ἄλλους μὲν, ἔπαυεν εὐθύς μετὰ τὴν ἀνάβρωσιν· εἰς ἄλλους δὲ, πολὺν καιρὸν ὕφερον ἀπὸ τὴν ἀνάβρωσιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐξω ἐπιφάνειαν τὸ σῶμα δὲν ἦτον πολὺ θερμὸν, οὔτε χλωρόν, ἀλλ' ὑποκόκκινον, πελιδνόν, ἐξανθισμένον μὲ φουσκάκια μικρὰ, καὶ σπορία· τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ σώματος τοιαυτοτρόπως ἐκαίοντο, ὥστε δὲν ὑπέφερον μήτε τῶν πλέον λεπτῶν φορεμάτων καὶ σινδόνων τὸ σκέπασμα, μήτε κἀνὲν ἄλλο, παρὰ νὰ κάθηνται γυμνοὶ, καὶ εὐχαρίως νὰ ῥίπτωνται εἰς ψυ-

χρὸν νερόν, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀμελημένους ἀνθρώπους τὸ ἔκαμνον εἰς πηγὰδια, κρατούμενοι ἀπὸ ἀκατάπαυσον δίψαν, καὶ εἶχε κατασαθῆ ὁμοιον καὶ τὸ πολὺ καθὼς καὶ τὸ ὀλίγον ποτὸν, καὶ ἡ ταλαιπωρία τῆς ὠνησυχίας, καὶ ἡ ἀγρυπνία ἦτον παντοτεινὴ· τὸ δὲ σῶμα, ἐν ὅσῳ ἤκμαζεν ἡ νόσος δὲν ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχεν ἀνελπίτως εἰς τὴν κακουχίαν· ὥστε ἡ ἀπέθνησκον οἱ πλειότεροι εἰς τὰς ἐννέα ἢ ἐπτὰ ἡμέρας, ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν καύσιν, ἔχοντες ἀκόμη τὰς δυνάμεις των, ἢ ἂν ἀπέφευγον τὸν θάνατον, ἐκατάβαιεν εἰς τὴν κοιλίαν ἡ νόσος, ἐγένετο ἔλκωσις δυνατὴ εἰς αὐτὴν, ἐπιπτεν ἐνταυτῷ διάβροια ἀκράτητος, δι' αὐτὴν καὶ οἱ πολλοὶ ὕφερον ἀδυνατοῦντες ἀπέθνησκον· διότι τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς καθιδρύθη εἰς τὴν κεφαλὴν, διέτρεχε διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἀρχόμενον ἀνωθεν· ἐφάνερων δὲ τὴν ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων λύτρωσιν, τὸ πιάσιμον τῶν ἀκρωτηρίων αὐτοῦ τοῦ σώματος· διότι κατέβαιεν ἡ νόσος καὶ εἰς τὰ αἰδοῖα, καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν, καὶ πολλοὶ ἐγλύτωναν, ἀφ' οὗ ἔχαναν αὐτὰ, μερικοὶ δὲ καὶ τοὺς ὀρθαλμούς· ἄλλους δὲ, ἀφ' οὗ ἐσηκώθησαν, τοὺς κατελάμβανε λήθη ὅλων τῶν πραγμάτων ἐξίτου, καὶ ἀγνοοῦσαν καὶ τὸν ἑαυτὸν των καὶ τοὺς φίλους των.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγένετο ἀνεξηγητότερον τὸ κακὸν, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα προσέπιπτε τὸ κακὸν χειρότερον παρ' ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἀντιέξῃ ἀνθρώπινος φύσις, κατ' ἐξοχὴν δὲ κατὰ τοῦτο ἐφάνερωσεν ὅτι ἦτον ἄλλο τι παρὰ τὰ συνήθη νοσήματα· διότι τὰ πτηνὰ καὶ τετραπόδα, ὅσα πλησιάζουν καὶ τρώγουν τοὺς νεκροὺς (μὲ ὅλον ὅτι πολλοὶ ἐμνησκον ἄταφαι) ἢ δὲν τοὺς ἐπλησίαζον, ἢ ἀφ' οὗ ἔτρωγον ἀπέθνησκον· σημεῖον δὲ τούτου, ὅτι

τῶν τοιούτων πτηναῖν ἔγεινε σαφῆς ἐπιλειψία, καὶ δὲν ἐφαίνοντο οὔτε οὕτως, οὔτε ἀλλέως, μάλιστα δὲ οἱ σκυ-
λοι ἐδίδαν αἴσθησιν πλειοτέραν τοῦ ἀποτελέσματος, διότι συνοικοῦν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φύσις λοιπὸν γε-
νικῶς τοῦ νοσήματος ἦτον τοιαύτη, ὥσε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κἀνὲν ἀπὸ τ' ἄλλα συνηθισμένα λυπηρὰ δὲν ἐδίδε λύπης αἴσθησιν· ὅποιον δὲ ἤθελε γένη, εἰς τοῦτο ἐτελείωνε. Ἀπέθνησκον δὲ ἄλλοι μὲν ἀμελούμενοι, ἄλλοι δὲ πολὺ περιποιούμενοι· καὶ οὐδὲ κἀνὲν ἰατρικὸν εὐρέθη τὸ ὅποιον προσφερόμενον ἐμελλε νὰ ὠφελῆσῃ· ὅ, τι ὠφελούσε τὸν ἕνα, ἐβλαπτε τοῦτο τὸν ἄλλον· κἀνὲν δὲ σῶμα δὲν ἐράνη καρτερικὸν εἰς αὐτὸ, ἢ διὰ δύναμιν ἢ δι' ἀσθένειαν, ἀλλ' ὅλα ἀδιασόλως ἐκυρίευε· καὶ τὰ μὲ πᾶσαν δίαιταν προφυλαττόμενα· τὸ χειρότερον δὲ ἀφ' ὅλα τ' ἀποτελέσματα τοῦ κακοῦ, ἦτον καὶ ἡ κακοκαρδία, ὅταν τις ἠσθάνετο ὅτι πάσχει· διότι μεταβάλλοντες εὐθύς τὴν γνώμην των εἰς ἀπελπισίαν, πολὺ πλέον ἄφιναν τὸν ἑαυτὸν των καὶ δὲν ἀντεῖχον· καὶ ὅτι θεραπευόμενοι ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ὡσάν τὰ πρόβατα ἀπέθνησκον, καὶ τοῦτο ἐπροξέγει τὴν περισσύτεραν φθοράν· διότι καὶ ἐὰν δὲν ἤθελον ἀπὸ τὸν φόβον νὰ πλησιάζωσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐφθείροντο ἔρημοι, καὶ πολλαὶ οἰκίαι μὴν ἔχουσαι κἀνὲνα νὰ περιποιηθῇ τοὺς νοσοῦντας εὐκαιρήθησαν· καὶ ἐὰν ἐπλησιάζον πάλιν ἐφθείροντο, καὶ μάλιστα ὅσοι ἐφρόντιζον ὀλίγον καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, ἐπειδὴ ἀπὸ ἐντροπὴν ἀψηφούσαν τὸν ἑαυτὸν των, καὶ ἔμβαινον εἰς τοὺς φίλους των· καθότι τέλος πάντων καὶ οἱ συγγενεῖς ἄφινον τοὺς θνήσκους τῶν ἀποθανόντων, νικώμενοι ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ· ἀλλ' οἱ ἀποφεύγοντες τὸν κίνδυνον, περισσότερον ἔλυποῦντο τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τὸν κινδυνεύοντα,

καὶ διότι ἐπρογνώριζον, καὶ διότι ἦσαν αὐτοὶ πλέον θαρράλαιότεροι, διότι ἡ νόσος δὲν ἐλάμβανε δις τὸν αὐτὸν, ὥσε νὰ τὸν θανατώσῃ, καὶ ἐμακαρίζοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὶ γενόμενοι ἀμέσως περιχαρεῖς, εἶχον καὶ διὰ τὸν μετέπειτα χρόνον κἀποιαν καλὴν ἐλπίδα, ὅτι μὴτ' ἀπ' ἄλλο νόσημα πλέον θέλουσιν ἀποθάνει.

Αὐτὰ θαυμασιώτατα περιγράφει ὁ αὐτόπτης Θουκυδίδης περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις λοιμοῦ, ἐφεξῆς διηγεῖται τὰς καταχρήσεις, ὅσας ἐπηκολούθησαν ἐξ αὐτοῦ εἰς τὰ θεῖα, καὶ εἰς τοὺς νόμους, καὶ εἰς τὰ ἤθη τῶν πολιτῶν, τὰ ὅποια ὀλίγον συμβάλλουσι πρὸς τὸν σκοπὸν μας· εἰς αὐτὰ λοιπὸν ὅλα εὐρίσκομεν ὅλας τὰς ὁμοιότητας τῆς πανώλης, ἐκτὸς τῆς γενικῆς καὶ ἀδιασόλου ἐπιδημίας, τὸ ὅποιον αὐτὴ δὲν ἔχει καθὼς θέλομεν ἴδῃ.

Τέλος πάντων ἡ κυρίως πανώλη, ἡ πρῶτον ἀναφανθεῖσα, δὲν εἶχεν αἰτίαν οὔτε τοῦ Ἥλιου τὸ καυσικόν, οὔτε τὴν πλημμύραν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἦτον ἀλλαχόθεν μετακομισμένη, κατὰ τὸν Ὀρόσιον, ὥσε τὴν πηγὴν αὐτῆς εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν ζητῶμεν ἀλλαχοῦ, καὶ ὄχι εἰς τὴν Εὐρώπην· εἶναι λοιπὸν πατρὶς τῆς πανώλης, κατ' ἄλλους μὲν ἡ Αἴγυπτος, κατ' ἄλλους δὲ ἡ Ἀραβία, καὶ κατ' ἄλλους πάλιν ἡ Αἰθιοπία, κατ' ἐμὲ δὲ ὅλα αὐτὰ, καὶ οὐδ' αὐτὰ βέβαια μόνον, ἀλλ' ἀπλῶς πᾶσα ἔλη, πᾶς βαλτώδης, καὶ βορβορώδης τόπος ὑπὸ τὸν Ἰσημερινόν, καὶ ὑπὸ τὴν διακεκαυμένην ζώνην, ὅ, που αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἥλιου πίπτουσι κατὰ κάθετον, εἰς τοὺς ὁποίους τόπους γίνεται ἡ σῆψις ἀπαίρων ζώων ἐνύδρων, νενεκρωμένων, καὶ ἐπομένως ἀποφρονόντων νοσηρὰς, καὶ δυσώδεις ἀναθυμιάσεις· εἶναι πιθανὸν παρὰ τοῖς φυσικοῖς, ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα

μας (κατὰ τὸν μεγαλοφυῆ Βονέτον) εἶναι πλήρης ἀ-
πείρων ζῶων ἀκαταναήτου μικρότητος, τὰ ὅποια νή-
χονται, καὶ κλυμῶσιν εἰς τὸν ἀέρα· δὲν εἶναι λοιπὸν
ἀπίστευτον ἂν ὁ περίξ ὄλος ὀρίζων, ὁ γεμάτος ἀπὸ μια-
ρὰς ἀναθυμιάσεις, γέμει καὶ ἀπὸ ἄλλα τόσα μίξιμα,
ἀόρατα, καὶ ἀνεπαίσθητα ζωῦρια, τὰ ὅποια καὶ αὐ-
τὰ γεννῶνται ἀπὸ τῶν σαπρῶν σωμάτων τὴν σῆψιν.

Τούτων λοιπὸν δοθέντων, εὐκόλως σαφηνίζεται τὸ
πῶς προσκολλᾶται καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον· οἱ τοιούτων
μειμασμένων μερῶν περίοικοι, ἀναπνέοντες τοιαύτην
ἀτμοσφαῖραν, φυσικῶς ἔπεται ν' ἀρρώγησιν, ἐκεῖνοι
ὅσοι μάλιστα εἶναι περισσότερον προδιατεθειμένοι, καὶ
ἀσυνήθιστοι τῆς τοιαύτης κράσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ
ὄχι τόσον ἀνθεκτικῆς κράσεως. Ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι
ἡ πρώτη ἐργασία τῆς πανώλης· ἥπιος, ἐλαφρὰ, ἀκίν-
δυνος, ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἐπεξεργασθῆ εἰς σώματα ἀνθρώπι-
να, τότε μόνον γίνεται ὀλεθρία, καὶ κατ' ἀλήθειαν πα-
νώλη, ἀφ' οὗ δηλαδὴ μεταδοθῆ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλο σῶ-
μα, καὶ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον· ἐπειδὴ ἄλλως ἤθε-
λον ὑπόκεισθαι οἱ περίοικοι, μᾶλλον εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ
θανάτου, παρά οἱ μέμακρυσμένοι, τὸ ὅποιον εἶναι ἀ-
σύμψωνον μὲ τὰς παρατηρήσεις, (αἱ ὅποιαί μᾶς δει-
κνύουσιν τὸ ἐναντίον) οὕτω λοιπὸν τὰ ζωῦρια, ἢ γενι-
κώτερον τὰ μιάσματα, μετὰ τὰς πρώτας ἐπεξεργασίας
τῶν διαδίδονται πανταχοῦ διὰ τῶν ἐπαφῶν, καὶ ὅσον
πλειότερα μεταλλάξωσι σώματα, τόσον γίνονται πρὸς
ἀπώλειαν ἐπιτηδειότερα· καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁ-
ποῖον εἰς ἡμᾶς κάμνει θραῦσιν περισσότεραν.

Παρατηρητέον ὅμως Α'. ὅτι δὲν γίνεται διηδόσιμον
πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν, ἀλλ' εἰς καιρὸν χειμῶνος
περιστέλλει τὴν δρασιμότητά του, τὴν αὐξάνει δὲ μάλι-

σα τὸ θέρος, καὶ τὸ φθινόπωρον, καὶ τοῦτο διότι τὸ μὲν
θέρος εἶναι ἡ ἀτμοσφαῖρα δύσκρατος, καὶ ἀκάθαρτος,
τὸν δὲ χειμῶνα καθαρίζεται, καὶ ἐλαφρύνεται. Β'. Ὅτι
οὐδὲ κολλᾶται εἰς ὄλους ἀδιαφόρως, οὐδὲ βλάπτει πάν-
τοτε τὸ προσυχόν, ἀλλὰ μόνον τοὺς προδιατεθειμένους·
καὶ τοῦτο εἶναι πασίδηλον, καθότι πολλάκις ἀπὸ δέ-
κα κατοίκους μιᾶς μολυνθείσης οἰκίας ἀποθνήσκουσιν οἱ
λοιποὶ, καὶ σώζεται μόνον ὁ εἷς, ἢ ἀποθνήσκει ὁ εἷς,
καὶ οἱ λοιποὶ μένουσιν ἀβλαβεῖς· τοῦτο δὲν σημαίνει ὅ-
τι οἱ σωθέντες ἦσαν προπεφυλαγμένοι, ἢ ἐκ φύσεως,
ἢ ἐκ διαίτης, ἢ ἐκ περιστάσεως, καθότι ὅσοι ἔχουσι
λεπτὴν τὴν ἐπιδερμίδα, καὶ δρασιμὰ τὰ λυμφατικὰ
ἀγγεῖα, εἶναι ἐκ φύσεως προδιατεθειμένοι εἰς ἀπὸρρόφη-
σιν τοῦ μιάσματος, ὅσοι ἐκ τῆς ἀμετροπραγίας διηρέ-
θησαν τὸν στόμαχον, τοὺς χυμοὺς, καὶ τὸ αἷμα, εἶναι
ἐκ τῆς διαίτης ἐπιτηδειότατοι εἰς τὸ νὰ βλαφθῶσιν ὑπὸ
τῆς πανώλης. Ὅσοι πάλιν εἶναι ῥυπαροὶ, ἢ εἶναι με-
θυσμένοι, ἢ εἶναι ἀργοὶ, ἢ κράσεως ἐξητοντισμένης ὑπὸ
ἄλλης ἀσθενσίας, αὐτοὶ εἶναι ἐκ περιστάσεως ἔτοιμοι
εἰς τὸ νὰ δεχθῶσι τὸ μίαισμα.

Συμβουλὰς τέλος πάντων ἄλλας πρὸς ἐσᾶς, ὧ φί-
λοι ἀναγνώσαι, δὲν ἔχω, παρά τὰς ἐξῆς γενικωτάτας.

Α'. Εἰς καιρὸν πανώλης μὴ τρώγητε ὅ, τι φθάση,
ἀλλὰ μεταχειρισθεῖτε φαγητὰ ὀλίγα, ἀπλά, καὶ
καθαρά.

Β'. Φυλάττετε τὸ σῶμά σας, τὰ φορέματά σας,
τὰς κατοικίας σας, ὅσον ἠμπορεῖτε καθυρώτατα.

Γ'. Κόπτετε πᾶσαν ἐπιμιξίαν, μὲ κάθε ἄνθρωπον,
καὶ μὲ τὰ ζῶα ἀκόμη.

Δ'. Μὴ κάθησθε ποτὲ ἀργοὶ, οὐδὲ πίνητε ποτὴ με-
θύσιμα, ἀλλ' ἐξαικολουθεῖτε τακτικῶς τὸ ἔργον σας.]

Ε'. Ἐάν ποτέ συμπέση νὰ προσεγγίσητε εἰς τινα, ἀλλάξατε ἀμέσως τὰ φορέματά σας, καὶ τοῦτο ἐάν ἦναι δυνατὸν, ἐξακολουθήτε το πολλάκις, δις καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας, χρειᾶς τυχούσης.

Σ'. Ἡ φύλαξις σας ἄς ἦναι πολλή, ὁ δὲ φόβος ὀλίγος, διότι εἰς πολλοὺς μόνος ὁ φόβος ἔφερε τὸν θάνατον.

Τὰ ὀλίγα αὐτὰ ὡς ὄρους, καὶ κανόνας μεταχειριζόμενοι, ἔχετε τὴν πεποίθησίν σας εἰς τὴν θεῖαν φιλανθρωπίαν, καὶ ἀγαθότητα, ἡ ὁποία μᾶς φυλάττει ἐπομένως, ἐάν θελήσωμεν ἡμεῖς νὰ φυλαχθῶμεν προηγουμένως· καὶ θαρρέϊτε ἀδελφοί, θαρρέϊτε, καὶ μὴ δειλιάτε· ἡ δειλία πρᾶγμα πανταχοῦ ἐπιβλαβές, εἰς τὴν πανόλην γίνεται καὶ αἰτία κακοῦ· ὁ δειλὸς εἶναι προδιατεθειμένος διὰ τὴν πανόλην· διατὶ λοιπὸν φοβεῖσθε; ἀφ' οὗ μάλιστα εἶναι δυνατὸν νὰ ἦσθε καὶ περιτετριχισμένοι μ' ἄλλας τὰς προφυλάξεις; μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀκριβῆς σας ζωῆς, καὶ υγείας!

Λάβετε ὅμως μέτρα προφυλάξεως προσεκτικώτερα, ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν καθ' ἑκάστην, τὰ τραγικώτατα παραδείγματα, βλέπετε ὅτι κατὰ πᾶν ἔτος δεκατίζει τοὺς κατοίκους ὅλων τῶν ἀπρονοήτων ἐπαρχιῶν· διατὶ ὡ ὁμογενεῖς, τὰ πεφωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς ἀσθένειαν; διατὶ ἄλλο; παρὰ διότι ἔχουσι μέτρα προφυλακτικώτατα, συνισῶσι λοιμοκαθαρτήρια, ὑπόκεινται εἰς υγειονομικὰς παρασκευὰς, καὶ μακρὰν ἀπὸ δεισιδαιμονίας, δὲν ἔχουσι φυσικὰ τὸν τρόμον, καὶ τὴν ἐκπληξίν τῶν ἡμετέρων· διατὶ δὲ οἱ βάρβαροι τῆς Ἀσίας λαοὶ ὑπόκεινται συνεχῶς εἰς τὴν μανιώδη λύσσαν τῆς; διατὶ ἄλλο; παρὰ διότι, οἱ μὲν, τὴν νομίζουσιν ὅτι εἶναι θεῖος προσισμὸς διὰ νὰ φονεῦσθαι τοὺς μὲν, τοὺς δὲ, ὄχι· ἄλλοι,

ὅτι εἶναι ἐπιβουλή τινὸς κακεντρεχοῦς δαίμονος, καὶ ἄλλοι, ἄλλας ἄλλοκότους δεισιδαιμονίας ἀλλεῶς πλάττουσι, καὶ μεταπλάττουσι περὶ αὐτῆς· διατὶ δὲν λέγω ἄλλο, παρὰ διότι φύλαξιν δὲν ἔχουσι, καθαρτήρια, Ἰατροὺς, καὶ κἀνὲν τούτων δὲν ἤξεύρουσι νὰ μεταχειρισθῶσι.

Ὅτι λοιπὸν εἶναι καιρὸς πλέον, ὅσοι ἀπὸ τοῦς ἀμαθεστέρους ἐξ ὑμῶν ἐπισεύετε τῶν πάπτων σας τὰ παραμύθια, ν' ἀφήσητε πλέον τὰς προλήψεις, καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ ν' ἀρχίσσητε συμφώνως, μὲ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ἰδιώτας νὰ προφυλάττησθε· σχεδὸν τὸ ἐπληροφορήθητε, μένει μόνον νὰ προσθέσω ἀκόμη τινα, καὶ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ παρόντος δοκιμίου. Φανερόν νὰ γνωρίσματά της, δηλοποιῶ τὰ συμπτώματά της, διαιρῶ τὰ εἶδη της, ἐπιφέρω εἰς καθ' ἓνα τὰ θεραπευτικά, καὶ διδάσκω τέλος τῶν ἱατρικῶν τὴν κατασκευὴν. Ἄν λοιπὸν κἀνεὶς μεταξύ σας κρουσθῇ ὑπὸ τῆς πανόλης, ἡμπορεῖτε νὰ τὸ γνωρίσητε σύγκαιρα, πρῶτον μὲν διὰ νὰ δώσητε ἄμμεσον βοήθειαν εἰς τὸν ἀσθενῆ, καὶ δεύτερον διὰ νὰ λάβητε οἱ υγίεις περὶ τῆς καθάρσεώς σας πρόνοιαν ἐνωρητέρα. Εἰς λοιπὸν, ὁ φρονιμώτερος, ἄς ἐπισητῆσθαι ἀμέσως, νὰ χωρήσῃ τοὺς υγίεις ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ, καὶ νὰ παραγγείλῃ τὰ ἱατρικά, χωρὶς οὐτ' αὐτὸς, οὐτ' οἱ ἄλλοι νὰ φοβηθῶσι πωσῶς· μετὰ ταῦτα ἄς ἐξακολουθῶσι συνεχῶς τὰ καθαρτικά ἰκανὰς ἡμέρας, καὶ τὴν δίαιταν ἀπλουσέραν, ἀφ' οὗ δὲ καθαρισθῶσι δὲν εἶναι χρειᾶ νὰ τελειώσωσι τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, διὰ νὰ λογιθῶσι καθαροὶ, ἐπειδὴ τίνα λόγον ἔχει παρακαλῶ, ὁ εἰς τὰς 39: μεμολυσμένος, νὰ γίνεται εἰς τὰ 40: ὡς διὰ θαύματος, ἀμόλυτος, καὶ καθαρῶτατος; ἔπειτα δὲν βλέπετε;

ὁ δεκαπέντε ἢ εἴκοσι ἡμέρας κατὰ συνέχειαν λουόμενος, κλυνόμενος, καπνιζόμενος, καὶ ἀεριζόμενος, εἶναι ὑποπτώτερος ἀπὸ τὸν δι' ἐξήκοντα, καὶ ὀγδοήκοντα ἡμερῶν καθήμενον εἰς τὰ αὐτὰ σρώματα, καὶ μόνον διὰ τὴν ἐκ φύσεως τυχὸν προφύλαξιν μὴ κρουσθέντα; τοιαῦται, ὦ! τοιαῦται προλήψεις ἀδελφοί μου, φέρουσιν οἰκτρὰ ἀποτελέσματα.

Ἐν ἄλλο πλέον γελοῖον ὀλίγον ἔλλειψε νὰ μοῦ φύγη ἀπὸ τὴν μνήμην, εἶναι τινὲς τῶν ὁμογενῶν (καὶ συγγνώμη τῆς παρρησίας) οἱ ὅποιοι, (ὦ! πῶς νὰ μὴ γελάσω); ἐντρέπονται λέγουν νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρας τάξεως, καὶ ἄλλοι ἀκόμη γελοιοδέστεροι, οἱ ὅποιοι χαλεπαίνουσιν, ὅταν τινὰς δὲν τοὺς πλησιάσῃ προφυλαττόμενος. Ἡκουσα τινὰς νὰ λέγουν, πῶς νὰ εἶπω τὸν ἄνθρωπον, κάθου εἰς τὴν καθέκλαν; ἢ ἔλα καπνίσου; ἢ μὴ μ' ἐγγίσης; Καὶ ἄλλους οἱ ὅποιοι ὑβρίζον τοὺς φυλαττομένους ἀπ' αὐτοὺς, ὡσάν νὰ λέγουν ὅτι τὴν εἶχον ἐπάνω των, ὦ πρόληψις! ὦ βαρβαρότης! ὦ ἀμάθεια! παύσατε πλέον, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, παύσατε ἀπὸ τὸ νὰ παίζητε πολλοὺς ἐκ τοῦ γένους μας, αἰδουμένους τὸ ὄνομα Ἑλλήνης. Ἄν ἐσὺ ἄνθρωπε, ἦσαι μεμολυσμένος, πῶς ἀσυνειδήτως τολμᾷς νὰ μολύνῃς ἄλλους; ἐὰν πάλιν ἦσαι καθαρὸς, πῶς ζητεῖς νὰ μολυνθῇς ἀπ' ἄλλους; δὲν εἶναι κάλλιον νὰ μὴν ἔχητε ἐπιμιξίαν μεταξύ σας πρὸς καιρὸν; ὅσο ἀπ' οὐ διὰ μέσου ταύτης παύση ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, νὰ συνασπρέψῃτε πλέον ἀφόβως; ἄκουε, ἐὰν ἦσαι Χριστιανὸς, καὶ τὴν παραγγελίαν τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. "Βάδιζε λαὸς μου, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μι-

κρὸν, ὅσον ὅσον, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. ", (Ἡσαΐας. Κεφ. κς'.)

Ταῦτα λοιπὸν παρ' ἐμοῦ, εὐνοῦσατο ἀναγνώσται, μικρὰ μὲν, λυσιτελεῖ ὅμως, ἐὰν ἐμβῶσιν εἰς πράξιν. Τὰς ἐλλείψεις μου τὰς συγχωρεῖτε, οὐδ' ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι τὸ τέλειον.

Περὶ τῆς ζωῆς σας ὅμως προνοεῖτε καλλίτερον, χωρὶς νὰ ἔχητε χρεῖαν τῆς ἐμῆς παρακλήσεως, πάλιν τὸ λέγω, μακρὰν, μακρὰν ἀπ' αὐτὴν τὴν ὀλέθριον κήρα, φεύγετε ὅσον δύνασθε, εἰδότες ὅτι ἡ μόνη προφύλαξις ἀπ' αὐτὴν εἶναι ἡ φυγὴ, ἡ κάθαρσις, καὶ πάλιν ἡ φυγὴ. "Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρήτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταὶ εἰσὶ. (Λουκᾶς. Κεφ. κ'.)

Εἰς τοιαύτην ἐπόδυνον περίεσασιν, εἶναι χρεὸς ἀπαραίτητον τῶν Ἰατρῶν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀγρυνίαν ἐνεπισεύθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ὑγεία τῶν ἀνθρώπων, νὰ φανῶσιν ἄξιοι τῆς ἱεραῆς αὐτῶν τέχνης, ἐπιμελούμενοι τὴν θεραπείαν τῶν κρουσθέντων μακρόθεν, καὶ ἐξακολουθοῦντες ἀφεύκτως τὰς ἐπισκέψεις των, ἢ τῆς φιλανθρωπίας ἀρετῆ ἢ πρέπουσα εἰς ὅλους, εἰς τὸν Ἰατρὸν εἶναι ἀναγκαιοτάτη. "ἦν γὰρ παρῆ φιλανθρωπία, πάρεσι καὶ φιλοτεχνία. ", καὶ ὁ Ἰατρός, ἂν εἰς τοιαύτας δεινάς περσάσεις, δὲν ἐξακολουθῇ τὰ χρέη του, ποῦ μένει πλέον ὁ φιλοσοφικὸς χαρακτήρ, ὁ ἄξιός τοῦ σοφοῦ Ἰατροῦ; ποῦ ὁ χαρακτήρ πολιτισμένου ἀνδρός, ὁποῖος κατ' ἐξοχὴν δοξάζεται ὁ Ἰατρός; (α). ὅρα ἐν τῷ τέλει τῆς βίβλου.

ΔΟΚΙΜΙΟΝ

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΝ

Περὶ ΠΑΝΩΛΗΣ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ὅρισμός, καὶ Διαίσεις.

Ἡ πανώλη, καθολικῶς θεωρουμένη, σημαίνει τὴν λοιμώδη, ὀξείαν, καὶ κακοήθη ἐκείνην νόσον, ἣ τις κατὰ καιροὺς, εἰς πόλεις, χώρας, καὶ ἐπικρατείας, δύναται διὰ τῆς ἐπιμιξίας νὰ μεταδώτῃ τὸν μολυσμὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν, νὰ προσβάλλῃ τοὺς προδιατεθειμένους, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τοὺς ἀθεραπεύτους τὸν θάνατον, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ πανώλη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὰ μέρη μας.

Ἡ δὲ πρώτη ἐργασία τῆς πανώλης, ἡ ὁποία καὶ πρωτότυπος πανώλη λέγεται, ὀρίζεται οὕτω. Πανώλη εἶναι ἀσθένειά τις ἐπιδημίας, ἐπιπίπτουσα εἰς τοὺς περιόικους, βαλτωδῶν, καὶ μιαρῶν τόπων, ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς περίξ ἀτμοσφαιρας θερμῶν τινων, καὶ ἐκκαυμένων κλιμάτων, καὶ περὶ ταύτης οὐδεὶς ἡμῖν λόγος ἐν τῷ παρόντι. Ἡ ἐπεξεργασία τῆς πρωτοτύπου γεννᾷ τὴν κυρίως πανώλην.

Αὕτη καθὼς εἶπομεν, εἶναι λοιμώδης, καὶ διαδίδεται παγκοίνως, καὶ προσβάλλει, ἢ δύναται νὰ κρούσῃ τοὺς κατοίκους ὅλους μιᾶς πόλεως, ὅταν μείνῃ ἐλεύθερος. Εἶναι ὀξεία, καθότι προξενεὶ εἰς τὸ σῶμα

πυρετόν, καὶ καθότι δὲν ἀφίνει ἐπὶ πολὺ τὸ πάθος. Εἶναι κακοήθης, διότι φέρει ἄθλια ἀποτελέσματα, καὶ ἐρμηώνει οἰκίας, χωρία, καὶ πόλεις.

Διαδίδεται δὲ κατὰ καιρούς τινὰς ἐξόχως, ἐπειδὴ παύει, ἢ μειοῦται εἰς καιρὸν ψύχους, ἴσως διότι τὸ μίasma (ἐὰν ἦναι μάλισα καὶ ὄργανικόν) παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, ἢ θνήσκει διὰ τοῦ ψύχους, ἢ καὶ διότι εἰς καιρὸν χειμῶνος ἢ ἐπιμιξία γίνεται ὀλιγωτέρα, καὶ ἡ ἀδηλος διαπνοὴ ἐνεργεῖ ὀλιγώτερον. Ἡ πανώλης εἰς τὰ μέρη μας δὲν γεννᾶται, ἀλλὰ μετακομίζεται ἀλαχόθεν· διὸ καὶ ὅσαι διοικήσεις ἐπρονόησαν νὰ συστήσωσι τὰ λοιμοκαθαρτήρια, (λαζαρέτα) εἶναι ἐλεύθεραι ἀπὸ τὰς ἐπιρροίας τῆς.

Ἔρχεται δὲ, ὄχι διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας, ἀλλὰ διὰ προσώπων, καὶ πραγμάτων μεμολυσμένων, τὰ ὅποια φέρουσι, καὶ διαδίδουσι τὸ μίasma, διὰ μόνης τῆς ἐπαφῆς, ὡσε, ἐν ὅσῳ δὲν προσεγγίζει τις εἰς μεμολυσμένα σώματα, δὲν ροβεῖται ὀλοτελῶς νὰ μολυνθῇ, οὐδὲ νὰ λοιμώξῃ (πανουκλοκτυπηθῇ)· ὅτι δὲ εἶναι μεταδοτικόν, καὶ κολλητικόν, ὀλίγοι θαρρῶ εἶναι οἱ ἀμφιβάλλοντες· ἐπειδὴ (τὰ πράγματα λόγων οὐ χρήζει) καθείς ἰδίαις ὀφθαλμοῖς βλέπει, ὅτι ὁ προσεγγίσας μεμολυσμένον, μεταλαμβάνει τοῦ μολύσματος, καὶ ἡ αὐτὸς γίνεται τοῦ μολύσμου παρανάλωμα, ἢ μεταδίδει αὐτὸ εἰς ἄλλον, ἢ καὶ τὰ δύο. Ἄν δὲ τινες τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν, ἠθέλησαν ν' ἀναιρέσωσι τὴν κολλητικότητά τῆς, τοῦτε δὲν σημαίνει, παρ' ὅτι οἱ φιλόσοφοι ἐκείνοι κρίνουσι διὰ τῆς φήμης, ἢ διὰ τῶν συλλογισμῶν, ἐν ᾗ ἡμεῖς κρίνομεν ἀπὸ τὰ πράγματα, τοῦλάχισον αἱ πιθανολογίαι τῶν δὲν ἔχουν πολλὰς βεβαιότητας, ὡς πρὸς τὰς ἡμετέρας ψηλαφητὰς πληροφορίας.

Ποία ὅμως εἶναι ἡ καθ' αὐτὸ ὕλη τῆς πανώλης ἢ τὸσον λοιμαντικῆ, καὶ δηλητήριος, δὲν εἶναι εὐκολον νὰ ἀποδείξωμεν, τὸ πρωτογέννητον ἐκεῖνο μίasma τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τῆς Ἀσίας, τὸ ἀτμοσφαιρικόν λέγω καὶ ἐναέριον, τὸ ἐπιδήμιον καὶ ἀμβλύ· πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἐν ὅσῳ εἶναι τοιοῦτον, εἰς ἡμᾶς νὰ μὴ γίνηται ἀτμοσφαιρικόν, κολλητικόν, καὶ ὄξυ, ἂν δὲν ἀλλάξῃ φύσιν διὰ τῆς ἐπεξεργασίας; Εἶναι λοιπὸν τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο ἐπεξεργασμένον, καὶ τρόπον τινὰ ἐξηγρωμένον· ἐκεῖνο δὲ τί; μίasma ἀτμοσφαιρικόν ἐκ τῆς τῶν ἐνύδρων σωμάτων σήψεως γενόμενον. Τοῦτο δὲ τὸ γέννημα; ἐδῶ ἄς σαθῶμεν, διότι εἰς ἐμὲ τοῦλάχισον τὸ νὰ ἦναι ἄτομον ὄργανικόν κινητὸν, ἐναέριον μὲν πρῶτον, ἐρπετόν δὲ, ἢ περιπατητικόν ὕψερρον, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ ζωῦφιον ἀνεπαίσθητον διὰ τὴν σμικρότητα, καὶ προσταπτόμενον εἰς φορέματα, καὶ λοιπὰ ἐπιπλα, φαίνεται τόσον πιθανόν, ὅσον εἶναι ἀκόμη δι' ἔλλειψιν πείρας ἀβέβαιον, καὶ ἀναπόδεικτον. Ἐκ τούτου γίνεται δῆλον, ὅτι καθὼ κολλητικόν, προσκολλᾶται διὰ τῆς ἐπιμιξίας τῶν μεμολυσμένων εἰς τοὺς καθαρούς· καὶ ὅτι ὅς τις εἰς καιρὸν πανώλης, εἶναι μετὰ τῶν λοιπῶν πάντῃ ἀνεπίμικτος, εἶναι καὶ τοῦ μολύσμου πάντῃ ἀνέγκυτος, καὶ ἀροβος.

Ἄφ' οὗ δεχθῆ τις τὸ μίasma, ἐὰν μὲν προλάβῃ νὰ καθαρῶσθῃ διὰ μέσου καθαρῶν, μένει ἀκίνδυνος, ἐὰν δὲ ἦναι προπεφυλαγμένος ἐκ φύσεως, ἐκ διαίτης, ἢ ἐκ καιρικῆς περιβάσεως, εἶναι δι' αὐτὸν μὲν, τυχόν ἀβλαβὲς τὸ μόλυσμα, δι' ἄλλους ὅμως, ὄχι ἀκίνδυνον. Ἐὰν δὲ ἦναι προδιατεθειμένος εἰς ὑποδοχὴν, ὦ! τότε ὁ κίνδυνός εἶναι ἀφευκτός!

Προδιατεθειμένος λέγεται, οὐ τινος τὰ λυμφαιτικά,

ἡ ἀπορροφητικὰ ἀγέϊα εἶναι ἐνεργητικώτατα, καὶ ἡ ἀδελγὸς διαπνοὴ σφοδρωτέρα, τὸ βλένος, (ἢ τὸ δεκτικὸν τοῦ μιάσματος μέρος κολλητικὸν) τὰ νεῦρα νεανικὰ, τὸ δέριμα λεπτόν, αἱ ἴνες ἐξησθενημέναι ἀπὸ προλαβούσας ἀσθενείας, ὁ σῶμαχος ἐρεθισμένος ἀπὸ δηλητηρίους χυμούς τινων βλαβερῶν βρωμάτων. Ἐτι συμβάλλουν εἰς προδιάθεσιν, πάθη ψυχικὰ, θυμὸς, ὀργή, λύπη, τρόμος, σύννοιαι, συλλογή, κ:τ:λ:· καὶ πρὸς τούτοις σύγχυσις ἐγκεφάλου, ταραχὴ τῆς καρδίας, ἐξαψις σώματος, κόπος πολὺς, ὀκνηρία, καὶ ἀδράνεια τῶν μελῶν τοῦ σώματος· ἔτι δίαιτα ἀμετρος, καὶ ἀδιάκριτος, ῥυπαρότης τοῦ σώματος, ὕλη τῶν φορεμάτων. Ἀκόμη συντείνει εἰς ὑποδοχὴν τοῦ μιάσματος, τὸ μέρος ὁποῦ κατοικεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν δηλαδὴ δὲν ᾖ κατὰ φύσιν, ἢ ἐλεύθερον εἰς τοὺς ἀνέμους. Πολλὴν ἐπίρροιαν ἔχει εἰς τοῦτο ἡ θερμότης, ἡ ὑγρότης, ἡ ὑπερβολικὴ ψυχρότης τῆς ἀτμοσφαιρας, τὸ κλίμα τῆς ἐπαρχίας, ἡ θέσις τοῦ τόπου, κ:τ:λ:· Ἐτι συμβάλλει, καὶ ὅταν τις ᾖ ἀσυνήθης τοῦ μιάσματος, διότι τότε τὸ λαμβάνει εὐκολώτερα. Παρατηρεῖται ὅτι οἱ ὑπῆρτα τῶν νοσοκομείων μένουσιν ἀβλαβεῖς, διότι ἐξοικισθῆσαν, ἀφ' οὗ ὅμως ἐξέλθουν τῶν νοσοκομείων καὶ καθαρισθῆσαν, ὑπόκεινται εἰς κίνδυνον, διότι ἐξοικισθῆσαν.

Ὡς εἰς τὸν οὕτω παρασκευασμένον, ὁ κίνδυνος εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς, ἐὰν προσεγγίσῃ εἰς μεμιασμένον σῶμα, δὸς εἰπεῖν ὅτι ἤδη καὶ τετέλεσαι. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ μίασμα, διὰ τοῦ δέριματος καὶ τῶν πόρων, εἰσέλθῃ εἰς τὰ λυμφατικὰ ἀγέϊα, καχεῖθεν εἰς τὸ αἷμα, τοὺς ἀδένους, τὰ νεῦρα, καὶ τοὺς χυμούς, εἶναι ἀγνωστον ἀκόμη, πῶς τόσον ὀξέως καθίσταται εἰς τὸν ἄνθρωπον δηλητηρίον, καὶ θανατηφόρον. Ἀγνωστον πρὸς τούτοις

εἶναι, καὶ τὸ, ποίαν δύναμιν ἔχει νὰ φθεῖρῃ τὸν ἄνθρωπινον ὄργανισμὸν, εἰς τρόπον ὡς ὀλίγον νὰ δύνηται ἡ φύσις, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον ἡ τέχνη νὰ προσφέρῃ βοήθειαν· εἰς τοὺς πάσχοντας ὅμως εἶναι γνωστον, ὅτι ἡ φύσις βοηθουμένη πολλάκις, καὶ ὑπὸ τῆς τέχνης, δύναται πρὶν ἔτι φαρμακοθῶσι τὰ κυριώτερα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης μηχανῆς, νὰ ἐκτενιάξῃ ἔξω τὸ μίασμα ἐὰν προλάβῃ, εἰ δὲ μὴ, κατ' αὐτὴν τὴν σφοδρὰν ἀλληλομαχίαν, φύσεως, μιάσματος, καὶ τέχνης, ὑπέρχεται ἡ παντελής τοῦ θανάτου εἰρήνη, καὶ ἡ νίκη μένει τοῦ μιάσματος.

Ἡ τέχνη λοιπὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ἄλλο, εἰ μὴ νὰ ὑπουργήσῃ προηγουμένως τὴν φύσιν, εἰς τὸ νὰ ἐξάξῃ πρῶτον τὸ μίασμα, καὶ νὰ δώσῃ ἔπειτα τὴν ὑγείαν, καὶ αὐτὸ ἐπαγγέλλεται καὶ τὸ βιβλίον μου τοῦτο

Τοιοῦτον εἶναι τὸ θηρίον τὸ ὁποῖον ἀναδεχόμεθα νὰ καταβάλλωμεν, τοιοῦτον εἶναι τὸ μηχανοῤῥάφον γραΐδιον, τοῦ ὁποῖου περιγράφομεν τὴν μεγίστην ἀναίδειαν, τοιαύτη ἡ σκληρὰ, καὶ ἀμάλακτος πανώλη, ὀλοτελής φθῶρὰ, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὰ θανατηφόρα βέλη δοκιμάζομεν ἤδη νὰ ὑπερασπίσωμεν ἑαυτοὺς.

Σημειωτέον ὅμως καὶ τινὰς ιδιότητας ἀχωρίστους τῆς οὐσίας τῆς· εἶναι δὲ αὗται· ἡ φλογισικότης, ἡ ὁποία γίνεται περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς προσβολῆς, καὶ φαίνεται διὰ τῶν πόνων τοῦ ὄργανισμοῦ, καὶ τοῦ ἐρυθήματος τοῦ προσώπου, (κοκκινάδας).

Ἡ ἀδυναμία, φαινομένη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ κλινηρῆς, τὴν ἀπάθειαν, τὴν παραλαλίαν, τὸν τρόμον, τὴν ξηρότητα τῆς γλώσσης, κ:τ:λ:· Ἡ ἐξανθηκότης, ἀποδεικνυομένη ἀπὸ τοὺς βουβῶνας, καὶ ἀνθρακας, καὶ τὰ λοιπὰ ἐξανθήματα· τέλος ἡ σήψις, ἢ τις δεικνύεται

καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν μελανῶν φλυκταίνων φυλλίων, κτλ.
 Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τὰ ζῶα, ἢ καὶν τινὰ τῶν ζῴων ὑ-
 πόκεινται ἐξίσου, καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν αὐτὴν
 λύμην, καὶ φθορὰν αὐτῆς· καὶ τοῦτο εἶναι ἐκ πείρας
 βεβαιωμένον. Λέγουσι δὲ τινες ἀκόμη, ὅτι καὶ τὰ φυ-
 τὰ βλάπτονται, ἐγὼ ὅμως τὸ ἀποσιωπῶ, μὴ δυνάμε-
 νος νὰ τὸ ἀποδείξω οὔτε ψευδὲς, οὔτε ἀληθές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Διαίρεσις τῆς Πανώλης.

Ἡ πανώλη εἶναι ἢ ἀπλῆ, ἢ σύνθετος, καὶ ἢ ὁμα-
 λή, ἢ ἀνώμαλος. Ἀπλῆ μὲν εἶναι, ἢ αὐτὸ τοῦτο πα-
 νώλη μόνον, χωρὶς νὰ ἦναι συντροφουμένη μετ' ἄλλην
 ἀσθένειαν· σύνθετος δὲ ὅταν ὁμοῦ μετ' ἄπλην, καὶ
 κυρίως πανώλην, συμπίπτουσιν οὐσιώδη τινὰ φαινό-
 μενα ἄλλων ἀσθενειῶν, ὡς συνοχῆς, πυρετοῦ διαλεί-
 ποντος, καὶ γαστρικῶν, ἢ γαλλικῶν παθῶν. Ὁμαλὴ
 λέγεται, ὅταν βλομῆδὸν διατρέχη τὰ ἀπαιτούμενα
 ζάδια, καθὼς παρακατιόντες θέλομεν διαγράψη, καὶ
 ἂν περίσασίς τις ἀπρόοπτος, καὶ ἐξαπιναία δὲν ἐμπο-
 δίση, καταλήγει εἰς ὑγίαν. ἀνώμαλος δὲ, ὅταν τὰ
 φαινόμενά της συμπίπτουσι μετ' ἀταξίαν, καὶ γοργό-
 τητα, ἢ ποικιλότητα, ὡς νὰ ἐμποιήσῃσι φρικτὴν ἀ-
 μηχανίαν εἰς τοὺς παρῆς, (ἂν μένωσι τινὲς παρὰ
 τῷ κεκρουσμένῳ) ὡς ὁ θάνατος νὰ παρίσταται ὅσον οὐ-
 πῶ· γίνεται δὲ τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀλληλομαχίαν τοῦ μιά-
 σματος μετὰ τῆς φύσεως, ζητοῦντος νὰ διατρέξῃ φυ-
 σικῶς ὅλα ταῦτα τὰ ζάδια, καὶ τῆς φύσεως ἀνθιστα-
 μένης καὶ αὐτῆς (ἀκαίρως ὅμως), καὶ διὰ τὴν ἀκαιρίαν

μᾶλλον βλαπτούσης, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἐν ταύτῳ
 σύμπτωσιν τινὸς ἄλλου ἀρρώστῆματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περιγραφή τῆς Ὁμαλῆς.

Ἄν καὶ ἦναι δύσκολον, καὶ σχεδὸν ἀδύνατον, νὰ
 περιγράψωμεν λεπτομερῶς τὰ συμπτώματα, τοὺς χα-
 ρακτῆρας, καὶ τὰς προόδους, ἀνελλιπῶς τῆς πανώ-
 λης, ἄς δοκιμάσωμεν ὅμως νὰ δώσωμεν εἶδησιν τινὰ
 γενικὴν τε, καὶ σύντομον, δι' ἧς νὰ γνωρίζηται, καὶ
 νὰ διακρίνηται, ὡς γνωρίζων ὁ Ἱατρὸς εἰς ποῖον ζά-
 διον εὐρίσκεται ἢ νόσος, νὰ ἐπιφέρῃ ἀνάλογον τὴν
 θεραπείαν. Ἄυτὰ ὅμως τὰ συμπτώματα, καὶ γνωρί-
 σματα, καὶ ἡ τάξις τῆς προόδου, μὴ νομίση τις ὅτι
 ἐξακολουθοῦσιν εἰς ὅλους ἀπαραλλάκτως, ὅσον διαφέ-
 ρει ἡ οὐσία τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ
 τῆς γυναικὸς, τοῦ νέου ἀπὸ τοῦ γέροντος, ὅσον τὸ κλί-
 μα τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου τόπου, ὅσον ἢ ἤδη ὑπάρ-
 χουσα ἀπὸ τὴν ὑπερον κράσιν τοῦ ἀέρος, ὅσον ὁ αὐ-
 τὸς ἄνθρωπος πᾶσαν σιγμὴν εἶναι ἑαυτοῦ διάφορος τὴν
 διάθεσιν, τόσον καὶ τὰ γνωρίσματα εἰς ἕκαστον ποικίλ-
 λονται, καὶ μεταβάλλονται, καὶ μένει εἰς τὴν τοῦ
 Ἱατροῦ ἐμπειρίαν, νὰ διακρίνη τῆς μιᾶς ἐκάστης τὸν
 βαθμὸν, καὶ τὴν τάξιν.

Τὰ ζάδια λοιπὸν τὰ ὅποια ἡ πανώλη δυκνεῖ, εἶ-
 ναι Α΄. τὸ τοῦ μολυσμοῦ. Β΄. τὸ τῶν προδρόμων. Γ΄.
 τὸ τῆς φλογώσεως. Δ΄. τὸ τῆς ἀδυναμίας. Ε΄. τὸ τῆς
 σήψεως. Σ΄. τὸ τῆς κρίσεως. Ζ΄. τὸ τῆς παρακμῆς.
 Η΄. τὸ τῆς ἀναρρώσεως.

Α'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΟΥ ΜΟΛΥΣΜΟΥ.

Ἀφ' οὗ προσβάλλη τὸ μίασμα, καὶ διέλθη διὰ τῆς ἀδῆλου διαπνοῆς, ἢ ἀπορρόφησεως, καὶ τοῦ δέρματος εἰς τὰ λυμφατικά ἀγγεῖα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν πόσον καιρὸν ἐνυπάρχει εἰς τὸ σῶμα, πρὶν νὰ δώσῃ σημεῖον τῆς παρουσίας του· δὲν πρέπει ὅμως τόσον δηλητήριον φάρμακον νὰ μένη ἀνερέργητον πλέον παρὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἢ καὶ περισσότερον, κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τοῦ μιάσματος, καὶ τῆς προδιαθέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸ πρῶτον στάδιον εὐκόλως μὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ ἡ ὑγεία διὰ τῆς θεραπείας, δυσκόλως ὅμως γνωρίζεται, ἐπειδὴ δὲν ἤρχησεν ἀκόμη νὰ ἀντενεργήσῃ ἡ φύσις, ἤτοι αἱ ζωτικαὶ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις, ὥστε νὰ δώσῃ μικράν τινα ἐπαίσθησιν, καὶ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα.

Β'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΩΝ ΠΡΟΔΡΟΜΩΝ.

Τὸ μόλυσμα προχωρεῖ, καὶ ἀρχίζει νὰ δίδῃ ἀμυδράν τινα εἶδησιν τῆς παρουσίας του· ὁ ἀνθρώπος τῶρα γίνεται κατηφῆς καὶ σύννους, μὴν ἠξέυρων καὶ αὐτὸς διατὶ λυπεῖται, δυσθυμεῖ, δυσκολεῖται, κλαίει καὶ μὴ θέλων, ἄλλοτε ἀδιαφορεῖ, ἀμελεῖ, ἀηδιάζει, ἀμεριμνεῖ. Τοῦτο τὸ στάδιον διαρκεῖ δώδεκα ἕως εἰκοσιτέσσαρας ὥρας.

Γ'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΦΛΟΓΩΣΕΩΣ.

Εἰσχωρεῖ ἤδη τὸ μόλυσμα εἰς τὸ αἷμα, καὶ σπεύδει νὰ μολύνη τὰς φλέβας, καὶ τὰς ἀρτηρίας, καὶ τέλος

νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς ἀδένας, ἐδῶ καταλαμβάνει τὸν μεμολυσμένον φρίκη, ἢ ρίγος κατὰ πρῶτον, ἔπειτα θέρμη· ὁ ἀνθρώπος ἀποκάμνει καὶ ζητεῖ τὸ κραββάτιον, εἰάν περιπατῇ κλυεῖται ὡς μεθυμένος, ἐξακολουθεῖ ὁ ὄργανισμὸς, κοκκινίζει τὸ πρόσωπον, θολώνουν, παραλύονται, κοκκινίζουν τὰ βλέμματα, ἀπὸ τὰ ὀμμάτια μάλιστα ἀνὴρ ἔμπειρος δύναται νὰ τὴν διακρίνη· ἐκ διαλειμμάτων κεφαλόπονος ἔπεται σφοδρὸς, καὶ πόνοι συνεχεῖς εἰς τινα μέρη τοῦ σώματος, εἰς τὸν λαιμόν, εἰς τὸ σῆθος, εἰς τὸν σῶμαχον, καὶ εἰς τὸ βουβωνικὸν μέρος· ἡ γλῶσσά του μόλις ὑποτραυλίζει, διψᾷ, ναυτιᾷ, ἀνορεκτεῖ, ἡ θέρμη του αὐξάνει, ὁ σφυγμὸς γίνεται δυνατὸς, καὶ ταχὺς, τὸ δέριμα ἀπαλύνεται, καὶ ὑγραίνεται. Τὸ στάδιον τοῦτο τῆς φλογώσεως, ἀκολουθεῖ μίαν, ἕως δυο ἡμέρας.

Δ'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ.

Παύει ἡ φλόγωσις, καταλαμβάνει ἀδυναμία ἄκρα, ὁ κάματος, καὶ ἡ κεφαλαλγία ὑπάγουν ἀκόλουθως εἰς αὐξήσιν, ἀρχίζει νάρκωσις, συρίζουν τὰ ἄτα, καταθολώνουν οἱ ὀφθαλμοὶ, παύει ἡ δίψα, ἡ γλῶσσα γίνεται κατάξηρος, καὶ σακτόχρους, τῶρα πλέον κατεμολύνθη τὸ αἷμα εἰς τοὺς ἀδένας, ἦλθε καὶ εἰς τὸν βουβωνικὸν χώρον, ὁ βουβὼν ἐκβαίνει, αὐξάνει ὀφθαλμοφανῶς, ὀριμάζει, τὸ δέριμα γίνεται ξηρὸν, καὶ κατακαῖον, ἀδιαφορία πολλή, ἡ φόβος καὶ τρόμος, ἀρ' οὗ τελειώσῃ τὸ στάδιον ὅχι περισσότερον ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας μεταβαίνει (ὅχι ὅμως πάντοτε) εἰς τὸ ἀκόλουθον.

Ε'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΣΗΨΕΩΣ.

Εἰς δὲ τοῦτο τὸ στάδιον, τὸ μίασμα ἐκυρίευσεν πλέον ὄλον (νὰ εἶπω οὕτω), τὸν ὀργανικὸν ἄνθρωπον, δοκιμάζει νὰ κάμῃ τὸ κύριόν του σκοπούμενον, τὴν σῆψιν· δὲν δύναται ὅμως νὰ κάμῃ παντάπασιν εἰς σῶμα ἐμφυγον, καὶ καθ' ἑκάστην προμηθεύμενον διὰ τῆς τροφῆς ἀπὸ νέαν ὕλην, καθ' αὐτὸ λοιπὸν τοῦ λοιμώττοντος τὰ μέλη καταβαρύνονται, ἡ γλῶσσα ἀπομελανίζει τὰ φύλλα, φλυκταῖναι, σριαί, σίγματα ἐπιφαίνονται, αἰμορραγία ἐπικίνδυνοι, διάρροια ὑπερβολικαί, καὶ τῶν περιττωμάτων ἀνυπόφορος δυσωδία· γίνεται δὲ τοῦτο ὡς εἶπομεν σπανίως, καὶ ἐὰν συμβῆ διαρκεῖ ὀλίγον.

Σ'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ.

Κατὰ τοῦτο ἔρχεται ἤδη ἡ φύσις ν' ἀντισταθῆ καὶ ν' ἀποδιώξῃ τὸ μίασμα, ὅθεν τὰ συμπτώματα παροξύνονται, καὶ ἀνερεθίζονται, ἡ ἀδυναμία καταπᾶ μεγάλη, ὁ ἀσθενὴς τρέμει, οἱ τένοντές του σκιρτῶσι, καὶ λαμβάνει σπασμούς διαφόρους, καὶ καρπολογίαν, καὶ κροκοδισμόν, ἀμβλύνονται τὰ ἐξωτερικὰ αἰσθητήρια, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐσωτερικὸν ἀναπλάττει ἐντυπώσεις ἐνυπνίους, καὶ ὑπαγορεύει παραλαλήματα, ἡ νέρκη παρομοιάζει μὲ παράφορον ἠλιθιότητα, καὶ δεικνύει σημεῖα ταχυτάτου θανάτου, νικᾷ ἡ φύσις, (ἰδοὺ ἡ κρίσις), μετ' οὐ πολὺ χύνεται καὶ ὁ σωτήριος ἰδρῶς, ἐμπυώνουσι οἱ βουβῶνες, συμβαίνει αἰμορραγία, ἢ ἐνούρησις, διάρροια, ἢ ὅλα ὁμοῦ· οἰδρῶς γίνεται γενικὸς, τὸ σῶμα ἀνακουφίζεται, ἡ γλῶσσα γί-

νεται ὑγρὰ, τὸ δέρμα ἀπαλύνεται, ἀποκαθίζεται ἡ μεταξὺ τούτου, καὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος κοινω- νία, καὶ ἀπαρτίζεται τὸ δεδαπανημένον μέρος τῆς τοῦ σώματος ὕλης, οἱ βουβῶνες ἀπαλύνονται, ρήγνυνται, καὶ ἐκρέει ἔμπυον ὑποκίτρινον, καὶ εὐθες, ἢ αἰμορραγία τῆς κρίσεως γενικῶς εἰς ἐπίσταξιν, ἢ μήτρορραγίαν, τὸ οὖρον εἶναι πολὺ, ἡ δὲ διάρροια δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε, ἀλλ' ἐνίοτε ἐκρέει ρευστὸν τι ζωμῶδες, καὶ δυσωδέσατον. Μεθ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκρέσεις ἀκολουθεῖ πασιδηλὸς ἐλάφρωσις, ἡ κρίσις δὲ διαρκεῖ ὀλίγας ἡμέρας.

Ζ'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ.

Ἄρχεται πλέον ἡ κατάληξις τοῦ πάθους, χάνουν τὰ συμπτώματα τὴν σφοδρότητα των, αἱ κρίσεις ὅμως γίνονται συνεχεῖς καὶ διαλείπουσαι, ὁ ἀσθενὴς ἀνανήθει ἀπὸ βαθὴν τινα λήθαργον, ἡ κεφαλή ἐλαφρύνεται καὶ ἐκλείπει ἡ ἀδιαφορία, ἐπιανέρχεται εἰς τὰ λογικὰ του, ἐνθυμούμενος τὰ παρελθόντα ὡς ὄναρ, ὁ συριγμὸς τῶν ὠτων διαρκεῖ, τὸ βλέμμα ὅμως γίνεται ζωηρότερον, ὁ σφυγμὸς ἐλεύθερος, ἀγκαλὰ καὶ ἀδύνατος, ἡ ὄρεξις ἀνοικτή, ἡ θερμὴ τοῦ δέρματος μετρία, μένει ὅμως καίποια ἀδυναμία, κλίσις εἰς ὕπνον, ὠχρότης τοῦ προσώπου, γλῶσσα ἔτι ἀκάθαρτος, γεῦσις κακὴ, κλίσις εἰς ἰδρῶτα, ἄλλο τε ἐμστὸς, καὶ αὐτὰ τὰ συμπτώματα ὀλιγοσεύουσι βαθμηδόν. Τοῦτο τὸ στάδιον διαρκεῖ τρεῖς, ἢ πέντε ἡμέρας, τὸ πολὺ ἕως ἐπτὰ.

Η'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΡΡΩΣΕΩΣ.

Οἱ ἀναρρώσαντες ὅταν ἐγείρονται τῆς κλίνης φαίνον-

ται άνευ πυρετοῦ, καὶ ἡ ὄρεξις τῶν εἶναι ὑπερβολικὴ, αἱ δυνάμεις ἀρχίζουσι νὰ ἀναλαμβάνωνται, καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς, καὶ αἱ πληγαὶ ἢ πυρρῶνται κοκκινίζουσιν ἀκόμη, ἢ ἀρχίζουσι νὰ κλείουσιν, ἔμφραξις, καὶ μνησασία παρατηρεῖται συνεχῶς· βαθμιθῶν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἀναλαμβάνει τὴν ὑγείαν, καὶ ἀρχίζει νὰ ψάλλῃ τὸ ἀναρρώτικόν, “ Δόξα σοι ὁ Θεός. ”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περιγραφή τῆς Ἀνωμάλου.

Ὅταν εἰς τὴν ὀμαλὴν πανώλην, συμπέσῃ τις νόσος ἐπιδήμιος, ἢ ἐνδημος, ἢ χρονικὴ, ὅταν ἡ κράσις ἦναι αἱματώδης, ἢ ὑγρὰ, ἢ ἡλικία νεαρὰ, καὶ ὀργῶσα, ὅταν τὸ μίασμα ἦναι δυνατώτατον, καὶ πολυλάκις ὅταν εἰσέρχεται ἀπὸ πολλὰ μέρη τοῦ σώματος, τότε τὰ σάδια τῶν συμπτωμάτων δὲν φυλάττουσι τὴν αὐτὴν εὐταξίαν, ἐκ τούτου γίνεται ἡ ἀνώμαλος πανώλη. Τὰ σάδια αὐτῆς, ἀγκολὰ καὶ ἰσάριθμα, εἶναι ὅμως ἄτακτα, καὶ ἐλλειπῆ, καὶ καθὼς εἰς τὴν ὀμαλὴν ἐξεῖχεν ἡ ἀδυναμία, οὕτως εἰς αὐτὴν ἡ σήψις.

Α΄. ΚΑΙ Β΄. ΣΤΑΔΙΟΝ.

Τὸ πρῶτον σάδιον, καὶ τὸ δεύτερον, τὸ τοῦ μολυσμοῦ δηλαδὴ, καὶ τῶν προδρόμων, εἶναι ὅμοια καθὼς τῆς ὀμαλῆς.

Γ΄. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΦΛΟΓΩΣΕΩΣ.

Μετὰ τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ κατῆφιαν, ἔπεται φρί-

κη διαρκῆς, καὶ σφοδρὰ, καὶ τρόμος, καὶ σπασμὸς, καὶ ὑπερβολικὴ θερμὴ, καὶ δρυμύτατος πόνος εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ βᾶρος ἀκατάσχετον, καὶ κλόνος τῶν μελῶν, τὰ ὄμματα τοῦ λοιμώττοντος γίνονται φλογώδη, ἐρυθρὰ, καὶ θολὰ, καὶ δὲν βλέπουσι, καθαρὰ ἀπὸ τὴν ζάλην, φοβερὸς ὄργασμὸς, καὶ ἐξαψις τοῦ προσώπου, δίψα ὑπερβολικωτάτη, πόνος τῶν λαιμῶν, στήθων, καὶ σπλάγχνου, καὶ βουβωνιακῶν χώρων, ναυτία, ἢ χολώδης ἐμετός. Τὸ σάδιον ὅμως τοῦτο, καποτε λείπει, ἢ διαρκεῖ, δύο, ἢ τρεῖς τὸ πολὺ ἡμέρας.

Δ΄. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ.

Ὅταν αἱ δυνάμεις ἄφνω ἐλλείπουσι, ὁ ἀσθενὴς δὲν δύναται νὰ σταθῇ ἐπὶ ποδῶς, πίπτει εἰς τὴν κλίνην, καὶ χάνει τὸν ἑαυτὸν του, παραφροσύνη, καὶ λειποθυμία ἀλλεπάλληλος, λήθαργος, καὶ σύγχυσις ἀλληλοδιάδοχος, χαύνωσις τῶν μυῶνων τοῦ οἰσοφάγου, καὶ ἐπομένως δυσκινησία, τρόμος, ξηρότης τῆς γλώσσης, καὶ δυσκατάποσις, σενοχωρία, καὶ ἀνησυχία ἀπερίγραπτος, καρδιόπονος πολὺς, συγχρόνως τὸ δέριμα ξηραίνεται, καὶ ἀνάπτει, οἱ τένοντες πάλλουσι, σπασμὸς, καὶ καρπολογία, καὶ κροκοδισμὸς ἀκολουθεῖ· ὁ σφυγμὸς εἶναι ἀδύνατος, ταχὺς διακόπτων, διαρκεῖ ὄχι πλεῖστον τῶν δύο ἡμερῶν.

Ε΄. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΣΗΨΕΩΣ.

Τὰ ξηρὰ μέρη τοῦ σώματος ἀρχίζουσι ἤδη νὰ ἀπαλύνωνται, οἱ χυμοὶ τοῦ σώματος ἀναλύονται, ἡ καρδιά, καὶ αἱ ἀρτηρίαι ἀποβάλλουσι ἀναγκαίως τὴν κυ-

κλοφορίαν, πρίσκειται ἡ κοιλία, καὶ τὸ ἥπαρ, ἀκολουθεῖ διάρροια, ἡ αἰμορραγία ἀκατάσχετος, φλυκταῖναι, καὶ σριαὶ καλύπτουσι τὸ σῶμα, οἱ βουβῶνες εἰάν μείνωσιν ἐξω γαγγραινίζουσι, ἢ σφακελίζονται, καὶ ἰδοὺ ὁ θάνατος ὁ μαῦρος μὲ τὸ δρέπανόν του. ὦ! ἂν ἦτον τρόπος νὰ μὴ τὸ μεταχειρισθῆ!

Σ'. ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ.

Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς πάσχοντας φθάνουν. εἶναι δὲ ἀργόν, ἀτελές, καὶ διαρκεῖ ἀπροσδιορίζως ὄχι εἰς πολλὰς ὥρας.

ΣΤΑΔΙΟΝ ΠΑΡΑΚΜΗΣ, ΚΑΙ ΑΝΑΡΡΩΣΕΩΣ;

Ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ.

ΠΕΡΙ ΕΞΑΝΘΗΜΑΤΩΝ.

Τὰ κυριώτερα ἐξανθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπιφαίνονται εἰς τὴν πανώλην, εἶναι τὰ ἐξῆς.

ΒΟΥΒΩΝΕΣ.

Βουβῶν εἶναι πρὶξιμόν τι μετὰ φλεγμονῆς, ἐκθαίνων εἰς τὰς παρωτίδας, ἢ εἰς τὰς κάτω ἄκρας τοῦ ὑπογάστρου, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐκθαίνει εἰς, ἄλλοτε δὲ δύο, καὶ σπανιώτερον τρεῖς, αὐξάνουσι, προηγεῖται πόνος, καὶ ἔντασις τοῦ δέρματος, αὐξάνουσι δὲ ἀπὸ μέγεθος καὶ σχῆμα σχεδὸν ἀμυγδαλοῦ, εἰς μέγεθος καὶ σχῆμα ὡῦ χηνός· εἰάν οἱ βουβῶνες ἐμπυώσωσι, ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀλίγας ἐλπίδας σωτηρίας, εἰάν δὲ διαλυθῶσι, ἢ

ἐκλείψωσι, ἐν ᾧ εἶναι καὶ ὁ πυρετός, τότε ἐνεργεῖται καὶ ὁ κίνδυνος.

ΑΝΘΡΑΚΙΑ.

Ἄνθράκιον δὲ εἶναι φλυκταῖνα, ἢ φούσκα τις σρογγυλῆ, ὄχι περισσότερο ἀπὸ ἡμίσεως δακτύλου διάμετρον, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη ἐμφάνησις δὲν εἶναι μεγαλύτερα παρὰ τὴν φακὴν· τὸ ὑπὸ τὸ ἀνθράκιον κρέας εἶναι ἐρυθρομέλανον, μολυβδόχρουν, ἔπειτα μελανόν, καὶ ρήγνυται καὶ ἐκρέει ἔμπυον, πίπτει ἢ φλοιά, καὶ ἡ ἄκρα χωρὶς νὰ βρωμᾷ· ἢμποροῦν νὰ ἐκθῶσι εἰς τὸν κορμὸν, εἰς τοὺς μηρούς, εἰς τοὺς βραχίονας, εἰς τὰ βυζία εἰς τοὺς τένοντας, εἰς τὴν κλείδασι τοῦ γόνατος, ἐνίοτε καὶ ἐπάνω εἰς τοὺς βουβῶνας, καὶ ἐν γένει εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἐξωτερικῶς, καὶ ἐσωτερικῶς, ὁ ἀριθμὸς των εἶναι ἀπροσδιόριστος, κατ' ἀντίστροφον λόγον τοῦ μεγέθους αὐξάνει ἕως ἐπτὰ, ἢ ὀκτῶ, ὅσον δὲ ἐξώρας, καὶ ὅσον μικρότερα, καὶ ὀλιγώτερα ἐπιφαίνονται τὰ ἀνθράκια, τόσον εἶναι καλλίτερον.

ΛΟΙΜΩΔΗΣ ΚΗΣΤΙΣ.

Ἄνθράκιον καὶ αὐτὸ μὲ φούσκαν, χωρὶς ὅμως μελανότητα, ἀφ' οὗ δὲ σκάση ἢ φούσκα, μὲ καιρὸν ἀλλάζει τὸ χρῶμα τοῦ πυθμένος.

ΚΗΛΙΔΕΣ.

Αἱ κηλίδες ἐκθαίνουσι πολλάκις εἰς ἐκείνους, οἳ τινες δὲν ἔχουσι βουβῶνας, καὶ ἀνθράκια, εἶναι δὲ μολυβ-

δόχρωοι, μελανοί, καὶ μ' ἐνὸς δακτύλου διάμετρον :

ΣΤΡΙΑΙ.

Εἶναι δὲ καὶ αἱ στρίαὶ ἐξανθήματα πλέον ἐπικίνδυνα ἀπὸ τὰς κηλίδας, ἐκβαίνουσι δὲ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ, ἢ μετὰ τὸν θάνατον.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ.

Τὰ λείψανα τῶν ἀποθανόντων ἀπὸ τὴν πανώλην, διαφέρουσιν ἀπὸ τὰ τῶν λοιπῶν κατὰ πολλὰ, ἐκείνων εἶναι ῥίγια, καὶ ἀκαμπτα, τούτων δὲ μαλακὰ, καὶ εὐλύγιστα, τὸ δέρμα εἶναι ὡς σάκκος πλήρες ἀέρος, ἢ ὕδατος, τὸ κρέας ἀπαλὸν ὡς σφογγάριον, οἱ χιτῶνες, τὰ ἀγγεῖα τοῦ μυελοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ μυελὸς εἶναι γεμάτος αἵματος πεπηγότες, οἱ πνεύμονες φλογισμένοι, καὶ σφακελισμένοι, τῆς καρδίας τὸ μέγεθος ἄλλο τόσον παρὰ τὴν φυσικὴν κατάστασιν, χωρὶς ἀλλοίωσιν τοῦ χρώματος, καὶ τῆς οὐσίας τῆς, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς μόνην τὴν ἐγκαστρομένην μήτραν· ἡ χολικὴ κῆσις, ὁ σόμαχος, τὰ ἐντόσθια, γεμάτα ἀπὸ χλωρομελανῆν χολῆν, εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μέρη κηλίδες φλογισμέναι, καὶ σφακελισμέναι, ἀπαράλλακτοι μὲ τὰς ἐξωτερικὰς· ὁ σόμαχος μερικῶν γεμάτος ἀπὸ μεγάλα σκολήγια, καὶ ἀπὸ μελανὸν αἶμα, οἱ ἀδένες ὅπου ἦσαν οἱ βουβῶνες κυανομέλανοι, σφακελισμένοι, μάλιστα εἰς τὴν ῥίζαν.

ΠΡΟΓΝΩΣΙΚΑ. ΣΗΜΕΙΑ ΥΓΕΙΑΣ.

ᾠμιλήσαμεν ἐκ διαλειμμάτων εἰς ποίαν πανώλην,

καὶ εἰς ποῖα σάδια ἀκολουθεῖ ὑγεία, ἢ ἐπαπειλεῖται θάνατος· εἶπομεν ἀκόμη ὅτι ὁ περισσότερον προδιαθεμισμένος καταβάλλεται εὐκολώτερα, (ἴδε ὄρισμὸν τῆς πανώλης) καὶ ὅτι ἡ φύσις δύναται διὰ τῆς τέχνης νὰ ἐκτεινάξῃ τὸ μίασμα, πολλάκις ὅμως ἡ φύσις δύναται μόνη τῆς νὰ τὸ ἀφανίσῃ. Εἰς τὸ σάδιον τῆς κρίσεως ὅταν συμβῇ ἐφίδρωσις, ἢ ἐπίσπξις, ἢ διάρροια ἐπικουφιστικὴ, ἢ ὅταν τὸ μίασμα μεταπέσῃ εἰς ἥττον ἀναγκαῖον εἰς τὴν ζωὴν μας μέλος, παραδείγματος χάριν, μασχάλην, ἢ βουβωνικὸν τόπον, ἀκολουθεῖ ὑγεία· καλῆς δὲ προδιαθέσεως εἶναι οἱ φλεγματικοί, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ παιδιά, αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ γηραῖοι, ὅταν ὁ καιρὸς ἦναι ψυχρὸς, τὸ μέρος καθαρὸν, ἀνεσις, θαρραλειότης, ἐμπισσύνη τοῦ ἰατρουμένου, εἶναι σημεῖον ὑγείας, σφυγμὸς δυνατὸς, καὶ πυρετὸς μέτριος, καὶ τὰ ἐξανθήματα ἐκβαίνοντα ἐξωρότερα (ἀργότερα) εἶναι ἀγαθὰ σημεῖα (β).

ΣΗΜΕΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ.

Ἡ κακὴ προδιάθεσις, ἡ συμπλοκὴ, ἡ ἀνωμαλία τοῦ μιάσματος, ἡ κατάλληλος θεραπεία, εἶναι κακὰ σημεῖα, ἡ λύπη, ἡ ἀπελπισία, ἡ κατάχρησις τῶν βρωμάτων, ἡ δυσκρασία τῆς ἀτμοσφαιρας, ὁμοίως ὅταν συμπέσῃ πληθώρα τοῦ αἵματος εἰς τὸν ἐγκέφαλον, συμβαίνει θάνατος ἐξ ἀποπληξίας· ὅταν γίνωνται ἀλεπάλληλοι λειποθυμῖαι, σπασμοὶ, συνεχεῖς αἰμορραγίαι, ἢ διάρροια ὑπερβολικὴ, γίνεται θάνατος ἐξ ἀδυναμίας· ὅταν δὶψα ἀκατάσβεστος καταλάβῃ τὸν νοσοῦντα τὴν πέμπτην ἡμέραν, καὶ καύσις ὑπερβολικὴ, καὶ ἰδρῶς

γλοιώδης, καὶ ψυχρὸς, καὶ ὅταν οἱ ἀνθρακες, κηλίδες, καὶ σριαί, σφακελίζονται, εἶναι σημεῖον ἐσωτερικῆς γαγγραινώσεως, καὶ ἀκολουθεῖ συντόμως ὁ θάνατος· ὅταν ἡ ἀδυναμία παρατηρεῖται κατ' ἀρχάς, ἀμέσως γίνεται καὶ ἡ σήψις, καὶ ὁ θάνατος ὅσον εὖπω προμηνύεται· φρίκη, βίγος, σφυγμὸς, μικρὸς, ἀδύνατος, ἐμετὸς ἀπαυστος, εἶναι κακὰ σημεῖα· κακῶς δὲ εἶναι προδιατεθειμένοι εἰ ἀπὸ ἄλλας ἀσθενείας ἐξητονισμένοι, οἱ ὑποχονδριακοί, αἱ ὑπερικοί γυναικες, οἱ παχεῖς, καὶ μεγαλόσωμοι, καὶ ἐν ταύτῳ οἱ αἰθροὶ, καὶ ψυχρᾶς κράσεως ἄνθρωποι.

Πολλάκις δὲν ἀποτελεῦται οὔτε εἰς ὑγείαν, οὔτε εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς ἄλλα πάθη, τούτο δὲ συμβαίνει ὅταν τὸ σάδιον τῆς ἀναβρώσεως διατρέχη βραδέως, καὶ ὅταν τὸ μόλυσμα καταντήσῃ εἰς τὰ κόκκαλα, ἢ ἐντόσθια, καὶ ἐπομένως μεταβαίνει εἰς φθίσιν, ἢ ἄλλα τινα περὶ τὸ σῶμα ἔλκη, σύριγγας, γυλλώματα, σκίρρους, τὰ ὁποῖα χρονικὰ ὄντα, γίνονται δυσίατα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀποκαθίστανται ὅλως διόλου ἀθεράπευτα, καὶ ἀνίατα.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΗΣ.

Ὅσον ὀλιγώτερον ἐμόλυνε τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον ἀκόμη εὐρίσκεται εἰς τὰ πρῶτα τῆς προσβολῆς σάδια, τούτων εἰπεῖν, ὅσον εἶναι πρόσφατον τὸ μίasma, τόσον ὁ ἀσθενὴς δύναται νὰ ἐλπίσῃ περισσύτεραν ὀπωσῶν βοήθειαν παρὰ τῆς τέχνης.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ τέχνη δὲν δύναται ἀφ' ἑαυτῆς, εἰμὴ νὰ βοηθήσῃ τὴν φύσιν· εἰς τὸν καιρὸν

τῆς εἰσόδου, καὶ προσβολῆς τοῦ μιάσματος, φαίνεται ὅτι αἱ ζωτικαὶ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις ἐγείρονται ἀπ' ἐναντίας τῶν ἐξωτερικῶν προσβολῶν, ἀνθίστανται ὀρμεμφύτως, καὶ προσπαθοῦσι μαχόμεναι παντοιοτρόπως νὰ ἐκτεινάξωσι τὸ διὰ τοῦ μολυτμοῦ δηλητήριον, πρὶν εἶτι νὰ κατισχύσῃ, νὰ φείρῃ, καὶ νὰ ἐξητονίσῃ, καὶ αὐτὰς τὰς δυνάμεις, καθ' ἣν μάχην εἶναι πιθανὴ ἡ ὀφείλεια, ἐὰν προσθάσῃ ἄμεσος καὶ κατάλληλος ἢ ἀπὸ μέρους τῆς τέχνης συμμαχία. Πρὶν ἄρα νὰ ἐπέλθῃ ἡ φλογώσις, (ὄρ : σάδ : φλογώσις :) εἶναι δυνατόν, ἡ τέχνη συνενωμένη μετ' ἐμπειρίας σοφοῦ Ἰατροῦ, καὶ μετ' ὅλων τῶν εἰς θεραπείαν ἀπαιτουμένων, νὰ προλάβῃ τὸ κακόν, καὶ ν' ἀποδεικῶσῃ συγκρίτως ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀπὸ τὴν φύσιν διωκόμενον μίasma, χωρὶς ν' ἀρήσῃ φόνον κικῶν ἀπευκταίων, οὐδὲ κίνδυνον τοῦ νὰ ἀποπληρωθῶσιν ἐφεξῆς καὶ τὰ ἀπὸ τῆς φλογώσεως ἐπόμενα σάδια. Ἡ σπανιότης ὕμωσ τῆς συνδρομῆς τοσοῦτων ἀναγκαζίων βοηθειῶν, γνώσεως, ἐμπειρίας Ἰατροῦ, καταλληλίας θεραπευτικῆς, καιροῦ πρωϊμότητος, καὶ τῶσων ἄλλων· καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, προδιάθεσις ἰσχυρὰ, ὀξύτης τοῦ μιάσματος, καὶ ἡ κατεπίγουσα τῶν σαδίων διαδοχὴ, ἀποτελεῖ καὶ τὴν τέχνην ἀπρᾶκτον τὰ πολλὰ, ἀχρησον, καὶ ἀτελεσφόρητον, καὶ τὴν νόσον λοιμαντικωτάτην, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν φθοροποιᾶν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁποῖαν τὴν βλέπομεν καὶ τὴν δοκιμάζομεν ὁσημέραι.

Ἀφ' οὗ διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῆς θεραπείας ἀποβῆ ἀνωφελής, ἔπεται ὅτι θέλει ἐξακολουθήσῃ ἡ νόσος τὴν λοιπὴν ἐργασίαν τῆς μετὰ τὴν ὀμαλὴν καὶ ἀνώμαλον διάνυσιν τῶν προγραφέντων σαδίων. Τότε δὲ τί ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ἡ τέχνη; ἡμπορεῖ

νά μετριάσῃ ὀπωποῦν τὴν ἀκμὴν, καὶ σφοδρότητα τῶν συμπτωμάτων, τὰ ὁποῖα μόνον διαλογίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ὄλεθρον, καὶ νά ἐξισχύσῃ τὰς ζωτικὰς δυνάμεις νά ἀντιτάττωνται κατὰ τοῦ λοιμοῦ.

Τὸ πρῶτον εἶδος τῆς θεραπείας λέγεται **Θεραπεία Ζωτική**. τὸ δεύτερον **Θεραπεία Συμπτωματική**. περὶ τῶν ὑποίων ἐξῆς πραγματευόμεθα.

ΠΕΡΙ ΖΩΤΙΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ.

Ἡ Ζωτικὴ Θεραπεία, καταγίνεται εἰς τὴν ἔρευναν, καὶ κατάληψιν τῆς προόδου τῆς πανώλης, ἵγουν εἰς τὴν ἀσφαλῆ γνῶσιν τῶν ξαδίων τῶν ὁποίων διατρέχει, διὰ νά ἐπιφέρῃ προσφυῶς τὸ ἀπαιτούμενον εἰς ἕκαστον θεραπευτικόν, καὶ ἰδοῦ ἢ θεραπεία ἕκαστου.

Εἰς τὸ ξάδιον τοῦ μολυσμοῦ, (ὄρ: ξάδ: μολυσμ:) εὐθὺς δηλαδὴ ὅταν ὁ ὑγιὲς αἰσθανθῇ ὅτι ἐμολύνθη, ἄς λουσθῇ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, μὲ γερὸν ψυχρότατον, κεκραμμένον ἀπὸ ὀξύδιον, δις, καὶ τρίς, εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας. Ἄν δὲ τὸ μόλυσμα δὲν εἶναι παλαιόν, ἔσω καὶ χλιαρότερον τὸ νερὸν τοῦ λούσματος· καὶ ἄλλως, ἂν ἀκόμη δὲν ἦναι ἀπερρόφημένον τὸ μίasma, ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀπομάξη τις μόνον μὲ σπογγίριον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος· τούτου γενομένου ἐνδίδεται καθαρὰ ἱμάτια, καὶ ἀποφυγῶν τὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιμιξίαν, τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας, ἐνασχολεῖται μόνος εἰς τὴν μελέτην, ἢ εἰς τὸ ἐργόχειρόν του· ἐν τούτῳ ὁμοίως πρέπει νά φυλάττηται ἀπὸ ἐνδομύχους ταραχῆς, θυμῶν, λύπην, φόβον, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Εἰς τὸ ξάδιον τῶν προδρόμων (ὄρ: ξάδ: προδρ:) ἐπαναλαμβάνει τὸ λουτρὸν, ἔπειτα τὸν δίδεται ἐμετικόν (γ) διὰ νά διασεισθῇ ὅλος ὁ ὄργανος, νά διερεθισθῶσι τὰ νεῦρα καὶ τὰ ἀγγεῖα, καὶ νά διεγερθῶσιν αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις εἰς ἀντενέργειαν· διὰ τούτου τοῦ μέσου, ἂν τὸ μίasma δὲν εἴχεν εἰσέλθῃ εἰς τὰ λυμφατικὰ ἀγγεῖα, εὐκόλως ἀποτεινάζεται, καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἔφθασε νά εἰσέλθῃ τὸ μίasma, συμβάλλει πάλιν οὗτος ὁ ἐρεθισμὸς, εἰς τὸ νά ἐπιταχύνη τὸν ἐμφανισμὸν τῶν ἐξανθημάτων, τὸ ὁποῖον εἶναι αἰωνὸς καλὸς, ὡς εἶπομεν.

Εἰς τὸ ξάδιον τῆς φλογώσεως, (ὄρ: ξάδ: φλογώσ:) πρέπει νά παρατηρῆται καλῶς ὁ βαθμὸς, καὶ ἡ σφοδρότης τῆς φλογώσεως, ἢ κατὰσσις τοῦ πάσχοντος, καὶ ἔτι ἡ ὥρα τοῦ ἐνιαυτοῦ (δ), καὶ ἂν ὁ ὄργανος ἦναι ὑπερβολικὸς, τὰ ὄμματα, καὶ ἡ ὄψις πυρῶδη, δύσπνοια, πόνος τοῦ λαιμοῦ, καὶ τοῦ στήθους, σύνθλιψις, καὶ ταχύτης τοῦ σφυγμοῦ, κ: τ: λ: . ἂν τὸ ὑποκείμενον ἦναι εὐρωσῶν, καὶ εἰς νεανικὴν ἢ ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ἀνάγκη νά φλεβοτομηθῇ, ὁσάκις, καὶ ὅσον ἡ ἐμπειρία τοῦ ἰατροῦ σοφισθῇ συντελεστικώτερον.

Ὁ Ἴατρος πρέπει νά ἔχη πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν ὅσον οὕτω ἀκολουθοῦσαν ἀδυναμίαν, ὅθεν, ἂν ὁ ὄργανος ἦναι μετριώτερος, καὶ τὰ σημεῖα τῆς φλογώσεως ἀτονα, μετρία νά ἦναι καὶ ἡ ἀντιφλογιστικὴ θεραπεία, ἐφ' ᾧ δίδεται τὸ κόχλασμα τῆς Ἀλθαίας (2), καὶ τὸ μαλακτικὸν κλυστήριον (3), καὶ ἐπιτίθεται εἰς τὰ πονεῦντα μέρη τὸ μαλακτικὸν κατάπλασμα (4). ἂν διψᾷ δὲ, τοῦ δίδεται ἡ πτισσάνη διὰ τὴν δίψαν (5), εἰς τὸ πον νεροῦ.

Εἰς τὸ ξάδιον τῆς ἀδυναμίας, (ὄρ: ξάδ: ἀδυν:)

αλλάζει και ὁ ἀντιπλοιστικός τρόπος τῆς θεραπείας, και εἰς τόπον τῶν μαλακτικῶν ἱατρικῶν ἀντικαθίστανται τὰ ἐρεθιστικά και διαγερτικά τῶν καταπευστῶν ζωτικῶν δυνάμεων, οἷον ἡ νευρωτική κόνις (6), ὅταν δὲ ἐπήγη περίσασις ἤμπορεῖ νὰ δοθῇ και ἡ κάμφορική κόνις (7), ἢ και ἡ κόνις τοῦ μόσχου με κάμφορα (8), ἢ τὸ ἐγγυμα τῆς ἀγρίας νάρδου (9), ἢ συναπισμοὶ εἰς τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν (10), ἢ τὰ ἐμπλαστρα τῶν κανθαρίδων εἰς τὸν τράχηλον, ἢ εἰς τοὺς βραχίονας, ἢ και εἰς τὸ σῆθος, ἀν ἡ δύσπνοια εἶναι μεγάλη (11).

Εἰς τὸ ζάδιον τῆς σήψεως νὰ τὸν δοθῶσι τὰ διαλειπτικά, ἐκ τῶν ὁποίων καλλίτερον ἀπὸ τὴν κάμφοραν, και κίνναν, δὲν ἔχομεν κόχλασμα διαλειπτικόν. (12) σημείωσαι — νὰ πέρνη αὐτὸ ἐναλλάξ με τὴν κάμφοραν, εἰς αὐτὴν τὴν περίσασιν. ἤμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ και τὸ κόχλασμα τῆς κίννας.

Εἰς τὸ ζάδιον τῆς κρίσεως, τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς ἄς πλύνεται με σπογγίριον βυθισμένον εἰς τὸ ἐξυδωμένον γλιαρόν νερόν, δις, και τρίς τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ ἄρρώστος ἀρχεται νὰ ιδρώτη, ὅταν ἡ τοῦ οὔρουσ ὑπόσασις κλίνη πρὸς τὸ λευκότερον, και ἐλαφρότερον, ὅταν φανῇ ἡ ἐπικουφιστική διάρροια, προσοχὴ μὴ διαταραχθῇ ἡ φύσις ἀπὸ πλήθος ἀκαίρων ἱατρικῶν· ἄς ἀφεθῇ μᾶλλον ἐλευθέρᾳ ἡ ἐξοδος τῆς νοστερᾶς ὕλης, και ἐπειδὴ μάλιστα ἐξέρχεται διὰ τῶν πόρων, ὅθεν εἰσῆλθεν, ἄς δοθῇ τὸ ιδρωτικόν ἐγγυμα (14).

Εἰς τὸ ζάδιον τῆς παρακμῆς, ὅταν ὀλιγωσεύσωσι τὰ πρῶτα φοβερά συμπτώματα, και ὁ ἄρρώστος ἐπαναστρέφῃ εἰς ἑαυτὸν, (δοξάζων πλέον, και εὐλογῶν τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἐλπίζομένην μετ' ὀλίγον τελείαν ἀνάρ-

ρώσιν του), τότε ἄς διακοπῶσι πλέον τὰ ἀηδῆ ἱατρικά, τὰ ὁποῖα εἶναι ὄχι μόνον ἀνωφελῆ εἰς τὴν παρούσαν και τοῦ ζαδίου, και τοῦ ἀνθρώπου κατάσασιν, ἀλλ' ἀκόμη και τόσον ἀηδῆ, ὥσε κωλύουσι τὴν ἐπανελευσιν τῆς ὀρέξεως· καλὸν δ' ἐν τούτοις εἶναι μόνον τὸ ἐγγυμα τῆς ἀγγελικῆς (15). ἢ τὸ μίγμα με κινναμωμόνερν (16).

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΗ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πανώλη, ὡς εἴρηται, εἶναι ὄχι μόνον ὀμαλῆ, ἀλλὰ και ἀνώμαλος, ὅπερ ἐστὶ, δὲν φυλάττει πάντοτε τὴν τάξιν αὐτῶν τῶν ζαδίων, ἀλλ' ἐνίοτε μιγνύει και συμπτώματα ἄτακτα και ἀνακόλουθα· εἰς τοιαύτας ὅμως περιστάσεις ἤθελεν εἶναι ἀνίκανος ἡ ζωτική θεραπεία, περὶ ἧς ἐπραγματεύθημεν τὰ εἰκότα. Εἶναι λοιπὸν οἰκοθεν φανερά ἡ ἀνάγκη τῆς κατὰ τὰ συμπτώματα θεραπείας, ἡ ὁποῖα εἰς τὰς ἀνώμαλους προόδους τοῦ μολυσμοῦ, συνενοῦται μετὰ τῆς ζωτικῆς, καθὼ ἀναγκαιοτάτη.

Ἡ δὲ Συμπτωματικὴ Θεραπεία, καταγίνεται εἰς τὴν εὐρεσιν τῶν διαφόρων συμπτωμάτων, κατὰ τὰ ὁποῖα πάσχει τὸ σῶμα, προσπαθοῦσαν ἡ ἀναχαιτίση, και νὰ καταπραῖνῃ τὰς ἐπιφόβους ὀξύτητας και σφοδρότητάς των· ὅθεν, ὅταν ὁ κεφαλόπονος και τὸ κῶμα ἦναι εἰς ὑπερβολὴν, ἐπιτίθεται εἰς τὸ ἡνίον τοῦ πάσχοντος ἐμπλαστρον τῶν κανθαρίδων (11), τρίζουσι δὲ ἐπιμελῶς τὸ μέτωπον, τοὺς κροτάφους, και τὴν ράχην τοῦ ἀσθενοῦς με τὸ ἐπίθεμα, διὰ τὸν πόνον τῆς κεφαλῆς (17).

Ἐὰν τὸ σῶμα, και ἡ γλῶσσα ἦναι κατάξηρα, βρέ-

χονται συχνά με μέλι τριανταφύλλων (18), αν δὲ ἦ-
ναι καὶ φλογισμένα, δίδεται ἡ μαλακτικὴ γαργάρα
(19). ἐναντίον δὲ τοῦ λῶξιγῆος δίδεται τὸ μίγμα μετὰ
τοῦ τριανταφυλλονέρου (20), ὅταν ὁ ἐμετὸς ἐπέρχε-
ται συχνός, καὶ πολὺς, μεταχειρίζεται τὸ ποτὸν ἀν-
τεμετικόν (21), τὸ ὁποῖον καταπίνεται ὅταν ἀρχίζῃ
νὰ δίδῃ ἐπαισθησιν ἢ ἀνάβρασις.

Ὅταν αἷμα ἀκατάσχετον τρέχῃ ἀπὸ τὴν μύτην,
νὰ βρέχωνται πανία ἀπὸ μίγματος ψυχροῦ (22), καὶ
νὰ ἐπιτίθενται εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὸ ἤνιον, ἢ εἰς τὸ
ἐπιγάστριον τοῦ πάσχοντος. ἂν δὲ ἐξατονισμὸς τοῦ σώ-
ματος, δὲν ἐμποδίζῃ, φλεβοτομεῖται ἀναλόγως τῆς
ἐπιγούσης χρείας.

Σημειώτεον ὅτι τὰ ψυχρὰ αὐτὰ ἐπιθέματα δὲν πρέ-
πει νὰ ἐγγίζωσι τοὺς βουβῶνας.

Ὅταν διάρροια καταλάβῃ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐμποδίζει
τὸν ἐπιφανισμόν τῶν ἐξανθημάτων, καὶ ἐπιφέρει ἄκραν
ἀδυναμίαν, ἐνεργεῖται τὸ κλυστήριον ἐκ μήκωνος (23),
καὶ ἡ λευκὴ πτισσάνη (24), ἢ διάρροια δὲ αὕτη εἶναι
ἄλλη, παρὰ τὴν τῆς κρίσεως διάρροϊαν, καὶ πολλὰ
σπανίως συμβαίνει.

Ὅταν οἱ βουβῶνες δὲν ἐκβαίνωσιν ἢ κλινοδρομῶσι,
καθὼς πολλάκις συμβαίνει, τρίβονται με πνεῦμα τῶν
κωνθαρίδων, ἢ ἀντὶ τούτων, τίθεται ἐπὶ τοῦ βουβωνι-
κοῦ τόπου ἔμπλαστρον αὐτῶν. ἐὰν δὲ ἀρχίζουσι νὰ σκλη-
ρύνωνται, καὶ νὰ μετασχηματίζωνται εἰς σκίρρον, ἐπι-
τίθεται τὸ κατάπλασμα μαλακτικόν δυνατὸν (26),
ἢ ἀλειφὴ διαλυτικὴ (27), ἢ κατὰ πλάσμα διλυ-
τικόν (28), διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ ἐμπύωσις ἢ ἡ διάλυ-
σις αὐτῶν.

Ἄφ' οὗ οἱ βουβῶνες ἀρχίσουν νὰ κυματίζουν, ἀνοί-

γονται μ' ἐν μαχαιρίδιον (νισέρι), εἰδὲ συσπυρρῶμενοι καὶ
μὴ δίδοντες πλέον αἰσθησιν πόνου, ἀρχίζουσι νὰ σκάζω-
σι, καὶ νὰ μαυρίζωσι, τότε τρίβονται με πνεῦμα κων-
θαρίδων, καὶ ἐπιτίθενται συναπισμοὶ (10), διὰ νὰ ἐ-
πανέλθῃ ἡ φλόγωσις, καὶ νὰ ἐμποδισθῇ ἡ γάγγραινα.

Πολλάκις ἡ φύσις, χωρὶς τῆς ἀπὸ τῆς τέχνης βοη-
θείας, κατορθώνει καὶ τὸ ἐν, καὶ τὸ ἄλλο. Ὅταν λοι-
πὸν ἀνοίξουν, δουλεύονται με ἀλειφὴν ἀνώδυνον (29),
ἢ με ἀλειφὴν βασιλικὴν (30) κατὰ τὴν χρείαν.

Τὰ ἀνθράκια ζεσαίνονται με οἶνον ἀντιγαγγραινικόν
(31), δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας, χρησιμεύει εἰς αὐτὰ
καὶ τὸ καυσικόν κατάπλασμα (32), ἢ καὶ τὸ βάλσα-
μον τῆς Μέκκας (33).

Ἄν δὲ τὰ ἀνθράκια ἀμεληθέντα ἐξαπλωθῶσι, καὶ
μεταβληθῶσιν εἰς γάγγραιναν, τότε χρησιμεύει ὁ ῥηθεὶς
ἀντιγαγγραινικὸς οἶνος (31), ἢ καὶ ἡ βαφή τῆς μύρ-
ρας (34), με τὴν ὁποίαν δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας πλύ-
νεται τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ μετὰ ταῦτα δένεται με ξαν-
τὰ βρεγμένα εἰς τὰ αὐτὰ ἰατρικὰ, διὰ ν' ἀναχαιτισθῇ
ἡ σῆψις του, καὶ ν' ἀναλάβῃ τόνον, καὶ ζωρότητα.
Μετὰ τοῦτο, διὰ παντελῆ τῆς πληγῆς θεραπείαν ἀ-
λείφεται συνεχῶς ἡ ἀνώδυνος ἀλειφὴ (29), ἢ καὶ ἡ θρε-
πτικὴ (35), με τὰ ἀναφερθέντα ξαντὰ. Αἱ κηλίδες,
καὶ αἱ σριαὶ πυρρῶνται με πανία βρεγμένα εἰς δυνα-
τὸν ὕψος.

ΔΙΑΙΤΑ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΗΣ.

Διὰ πᾶσαν περίσασιν κλείς τῆς ὑγείας εἶναι ὁμο-
λογουμένως ἡ δίαιτα (ε), ἡ ὀλίγη λέγω καὶ τακτικὴ.
τολμῶ δὲ νὰ εἶπω ὅτι, καὶ κλείς τῆς ἀρρώστιας εἶναι

ἡ πολλή καὶ ἀτακτος διαίτα· καθότι θεωρουμένου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὡς μηχανῆς, ἐνόσω μὲν φυλάττεται τάξις, καὶ παρατηρήσις εἰς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, δὲν εἶναι κανένας κίνδυνος τοῦ νὰ κατασραφῆ ὁ μηχανισμὸς προῶρες, ἀφ' οὗ ὅμως ἀπαξ παρεμπέση ἀταξία, δι' ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν τῶν ἐν τῇ μηχανῇ, ἔπεται παρὰ πόδας καὶ ἡ φθορά. Χωρὶς διαίτης πολλὰ καὶ ἀχρεῖα νοσήματα ἐπροχώρησαν εἰς τὸν ὀργανικὸν ἄνθρωπον, καὶ μετ' αὐτῆς, καὶ δι' αὐτῆς πολλὰ πολλάκις ἀπεκρούσθησαν, καὶ ἐξέλιπον. Εἰς τί δὲ συμβάλλει τὸ συστατικὸν τῆς διαίτης τοῦτο προοίμιον; θέλω νὰ εἴπω ὅτι, ὅσον ἔξυτέρα τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν εἶναι ἡ πανώλη, τόσον προσεκτικωτέραν ἀπαιτεῖ καὶ τὴν διαίταν· τὸν τρόπον τῆς ὁποίας ἐκτιθέμεθα ἤδη συντόμως.

Πρὸ πάντων λοιπὸν εἰς τὸν λαιμώττοντα ἀναγκαίως ἀπαιτεῖται ἡ ὀλιγοφαγία, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ ἀποχὴ τῶν κρεῶν.

Εἰς τὸ σάδιον τῶν προδρόμων, καὶ τῆς φλογώσεως, πρέπει προηγουμένως νὰ τεθῆ εἰς τὸ κραββάτι, καὶ νὰ περιβάλληται θερμῶς, ὁ περὶ αὐτὸν ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, νὰ ἦναι ξηρὸς καὶ καθαρὸς, καὶ ἀπαξ καὶ τῆς ἡμέρας νὰ ἀνανεοῦται διὰ τῆς εἰσόδου ἐξωτερικοῦ ἀέρος (ς), πρὸς καθαρότητα τοῦ ἀέρος τοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι, πρέπει νὰ μὴ συγκατοικῶσι πολλοὶ ἐν ταύτῳ, οὐδὲ νὰ κοίτωνται κρουσμένοι πολλοί.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαίτα τῆς πανώλης εἶναι ἄκρως σφαλερὰ, πᾶν εἶδος φαγητοῦ εἰς τὸν καιρὸν τῆς φλογώσεως εἶναι ἐπιφοβόν, καὶ ἐπιβλαβές, μόνον δὲ λεπτοῦς ὀρυζίου ζωμὸς, ὡς ἀναπληρῆ τὸ κεχηνὸς τοῦ στομάχου, καὶ μάλις αὐτοῦ μετ' ἡμῶν τὴν φλόγωσιν παρατηρεῖται, ἢ βῆξ, ἢ σπυθόπνοος, ἢ λαιμόπνοος· ἀντὶ δὲ ὕδατος ἄς

πίνη ὁ νοσῶν χλιαρὰν τὴν πτισσάντην τοῦ κριθαρίου (36), διὰ νὰ μὴ κατακλεισθῆ ἡ φλόγωσις μένουσα εἰς αὐτὸν. Πρέπει ὁ ἄρρωστος εἰς τοῦτο τὸ σάδιον νὰ σηκῶνηται ἐκ διαλειμμάτων ἐκ τῆς κλίνης του, καὶ νὰ κλῖνῃ μικρὸν περίπατον μέσα εἰς τὸν κοιτῶνά του, τοῦλάχιστον διὰ πέντε λεπτά ἀνά πᾶσαν ἑξωρίαν, ἐκ δὲ τούτου, ἂν ἐπέλθῃ βῆξ κεφαλῆς μετὰ λειποθυμίας, τότε πάλιν πρέπει ἀνασηκωνόμενος ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν ἄλλων, νὰ σταθῆ λεπτά τινα ὄρθιος εἰς τὴν κλίνην τοῦ, διὰ νὰ ἐλαφροθῆ ὀπισθοῦν ἡ κεφαλὴ του, καὶ οὕτω κοιμᾶται εὐκολώτερον, ἰδρῶνει ὀλίγον, καὶ οἱ μύωνες σωτηριωδῶς ἐνεργοῦσιν εἰς τὰ νεῦρα· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ, ἐπειδὴ ὁ ἄρρωστος εὐρίσκειται ἔτι εἰς ἐαυτὸν, πρέπει νὰ παραμυθῆται, καὶ νὰ ἐνθαρρύνηται ἀπὸ τὸν Ἰατρὸν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐνοίκους του, νὰ πληροφορηθῆται καλῶς ὅτι τὸ πᾶν κρέμαται ἀπὸ τὴν ψυχικὴν του ἀταραξίαν, καὶ νὰ διασκεδάσῃ τοὺς πυκνοὺς καπνοὺς τῆς μελαγχολίας δι' εὐαρέσων συνομιλιῶν, καὶ συνδιαλέξεων, καὶ ἱστοριῶν, καὶ διηγημάτων, καὶ οὕτω σκεπασμένος ὑπὸ ἐλαφρότατον σκέπασμα, νὰ μένῃ ἕως εἰς τὸ ἀκόλουθον.

Εἰς τὸ σάδιον τῆς ἀδυναμίας, πρέπει τότε νὰ σκεπάζεται βαρύτερα, καὶ νὰ κρατῆται τὸ πέρυξ αὐτοῦ θερμὸν, καὶ ἐπειδὴ ἐν τούτῳ πάσχουσιν ἀπὸ διάρροϊαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ γίνηται μεγάλη φροντίς περὶ τῆς καθαρότητός του, διότι ἡ ὑγρότης τοῦ οὔρου, καὶ τῶν περιττωμάτων, προξενεῖ κατακοίμησιν, ἢ πληγὰς εἰς τὸν κόκκυγα.

Ἡ τροφή του τώρα ἄς ἦναι ὀλίγον ἐνδυναμωτικὴ, καὶ εὐπεπτος, οἶον πουλιῶν ζωμὸς, καὶ οἶνος παλαιός, ὁ οἶνος διδόμενος ὅσον νὰ μὴ προξενῆ μέθην, ὄχι μόνον,

εἶναι θρεπτικός, ἀλλὰ καὶ ἐνεργητικώτατος εἰς τὸν ἐγκέφαλον, νεῦρα, σῶμαχον, καὶ δέρμα. Εἰς τὸ σάδιον τοῦτο, τὸ γλοιῶδες ποτὸν (37) τρέφει τὸ σῶμα, δροσίζει, καὶ ἀπαλύνει τὴν ξηρὰν γλῶσσαν, φάρυγγα, καὶ οἰσοράγον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρρώστος εἰς τοῦτο τὸ σάδιον εἶναι ὅλος κατακεκομισμένος, καὶ ἀδιάφορος, ὁ ὑπηρετῶν αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν δίδῃ συχνὰ, καὶ μὴ θέλοντα νὰ πίνη· ἄς ἀναγκάζωσιν ἐν τούτοις αὐτὸν, νὰ καταβάλλῃ ὅλας του τὰς δυνάμεις, καὶ ν' ἀνακαθίσῃ εἰς τὴν κλίνην του, ἢ καὶ νὰ περιστρέφῃται εἰς τὴν κλίνην πολλαχόθεν πολλάκις· ἄς ἐρεθίζωνται δὲ καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ τοῦ αἰσθήσεις, δι' ὀργάνων καὶ κρότων μουσικῶν, καὶ ἀρμονίας, ἢ καὶ μόνον δι' εὐαρέστου συνομιλίας.

Αἱ γοῦλαι τῶν ὀδόντων, καὶ ἡ γλῶσσα ἀκόμη τοῦ ἀσθενοῦς, νὰ καθαρίζωνται δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας, μὲ ζωρὸν κύτρου, κεκραμμένου μεθ' ὕδατος.

Εἰς τὸ σάδιον τῆς κρίσεως, ὁ ἀήρ νὰ ἦναι θερμώτερος, καθὼς καὶ ἡ κλίνη εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πάσχων κατὰκειται, νὰ τῷ δοθῶσι δὲ καὶ χλιαρὰ σποτὰ, διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ σωτηριος ἐφίδρωσις.

Εἰς τὸ σάδιον τῆς παρακμῆς, διαδέχεται πλέον τὴν θεραπείαν ἡ διαίτα, διὸ πρέπει νὰ γίνηται μὲ πλείονα παρατήρησιν, τὰ φαγητὰ τῶρα πρέπει νὰ ἦναι θρεπτικώτερα, ὁ παλαιὸς καὶ καλὸς οἶνος εἶναι τῶν ὠφελιμωτάτων, καὶ ἡ κίνησις τοῦ σώματος ἀναγκαία.

Εἰς τὸ σάδιον τῆς ἀναρρώσεως τὰ ἰατρικὰ ἀποκόπτονται, ἡ ὄρεξις τοῦ ἀναλαβόντος ἀρχεται ἐνίοτε ὑπερβολικῶς, ὡς καταντᾷ εἰς βουλιμίαν· ὅθεν ἡ τροφή του ἄς μὴ γίνηται μὲ πολλὴν φειδωλίαν. Ἄς μεταχομισθῇ δὲ ἤδη ὁ ἀσθενὴς εἰς ἄλλον κοιτῶνα, διὰ νὰ

μὴ βλέπῃ δυσαρέσως τὸν τάφον εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον ἐκτεθαμμένος τόσας ἡμέρας (ζ), καὶ νὰ μεταβάλλῃ ἐνδυμασίας, καὶ ἐπιπλα καθαρὰ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΩΜΑΛΟΥ.

Ἡ θεραπεία τῆς ἀνωμάλου πανώλης, οὐσιωδῶς εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς ὀμαλῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὰ σάδια, ὡς συμβαίνοντα ἀτάκτως, εἶναι δυσκατανόητα, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ καταβάλλωμεν σκέψεις περισστέρας εἰς τὴν τούτων διάκρισιν, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τοῦ πάθους τὸν ἐξέχοντα χαρακτήρα, καὶ τῶν συμπτωμάτων τὴν ἀκμὴν, καὶ σφοδρότητα.

Ἰσέον ὅτι καμμιᾶς νόσου ἢ ἐντελῆς ἀναρρώσεως, καὶ ἡ εἰς ὑγιαν ἐπάνοδος, δὲν γίνεταί ταχύτερα, ἀπὸ τῆς τῆς πανώλης.

ΠΡΟΦΥΛΑΞΙΣ Ἐκ Τῆς ΠΑΝΩΛΗΣ.

Ἐπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔμφυτος ἡ ὁρμὴ τοῦ ν' ἀποφύγῃ μὲν πᾶν ὅ,τι σοχάζεται βλαπτικόν, νὰ διώκῃ δὲ ἀντικρυς τὸ συμφέρον· ὅλη του ὁμῶς ἡ δυσκολία συνίσταται εἰς τὸ νὰ δυνηθῇ νὰ διακρίνῃ τὸ κακὸν ἀπὸ τὸ καλόν, καὶ τοῦτο μὲν ὅλαις δυνάμεισι νὰ κρατῇ, ἐκεῖνο δὲ ὅλαις δυνάμεισι νὰ φεύγῃ. Ποία ὁμῶς ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν τινὲς ἄνθρωποι (, καθὼς βλέπω, ἔαν δὲν μὲ ἀπατῶσιν αἱ ὀφθαλμοί μου), δὲν ἔφθασαν ἀκρίτως νὰ καταλάβωσι τὸν ὀλεθρον τῆς πανώλης, δὲν ἔμπορῶ νὰ καταλάβω, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρωπόμορφοι οὔτοι, ἔαν ἔκαταλάβανον τὸ κακὸν τοῦτο, ὡς ἐπ' ἀληθείας κακόν, ἤθελον τὸ ἀποσφραγεῖσθαι καὶ προφυλάττεσθαι ἀπ'

αὐτὸ, καὶ μάλιστα, ἐν ᾧ ἔχουσιν ἀδιακόπως τὸ μέγα καὶ φοβερὸν τῆς ὀλεθριότητός του παράδειγμα. Ἀθλία βαρβαρότης, καὶ ἡ συμπάρεδρος αὐτῆς δεισιδαιμονία! οἷα τοῦ γραπτοῦ, καὶ προορισμοῦ, καὶ τῆς εἰμαρμένης σας τὰ διάφορα! ἐντεῦθεν ἡ ἀμέλεια, καὶ ἡ ἀφυλαξία, αὐτόχειρες δῆμοι τῆς ταλαιπώρου ζωῆς μας, καὶ ταῦτα πάντα διὰ τὴν ἐπιπολάζουσαν τῆς ἀμαθείας σκοτόμαιναν.

Ὁ χυδαῖος λαὸς μὴ δυνάμενος νὰ πιεσῆσθαι τὸ διαδόσιμον τῆς πανώλης, εἰσέρχεται ἀδιαφόρως ἀπὸ τοὺς καθαρούς εἰς τοὺς μεμολυσμένους, καὶ ἀπ' ἐκείνους πάλιν ἐπανέρχεται εἰς αὐτοὺς ἀναισθητῶς, καὶ ἀφ' οὗ διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ μολύσματος δολοφονήσῃ ἑκατοντάδας τινὰς τῶν συναδελφῶν του, τέλος ἀπολλύσῃ καὶ ἑαυτὸν μὲ τὴν ἀσυνείδητον αὐτὴν αὐτοχειρίαν, σύρων κατόπιν του καὶ γονεῖς, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφούς, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς· ὅλων τούτων ὡς ἀδικώτατος μισοφόνος καταρώμενος ὁ κακότεροστος καὶ τολμηρὸς ἄνθρωπος· ὦ ἀσυνειδησία, μητρὸς μιᾶς τῆς βαρβαρότητος θυγάτριον μιᾶρότερον!

Ἄλλ' ἐδῶ εὐρίσκω ἀπόλογίαν τινὰ τοῦ πονηροῦ τούτου κόμματος, ἐπειδὴ, λέγουσιν, τὸ μίαισμα δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰ ἡμέτερα αἰσθητήρια, ἤθελεν εἶσθαι μάταιον τὸ νὰ φυλαττώμεθα ἀπὸ ὅλων, ἐκτὸς τοῦ λοιμώττοντος, καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Οἴμοι! ἄνθρωπε; τόσον μᾶλλον πρέπει νὰ προφυλάττησαι, ὅσον εἶναι ἀδηλον τὸ κακόν· τί; δὲν τὸ βλέπεις, λέγεις; ἰδοὺ αὐτὸ, εἰς τὰ σώματα τὰ ὁποῖα ἐγγίζεις! τοῦτο, εἰς τὰς πραγματείας, τὰς ὁποίας ἐγκολπώνεσαι! ἰδοὺ αὐτὸ, εἰς τοὺς φίλους, μὲ τοὺς ὁποίους συνανᾶσθες! ἰδοὺ αὐτὸ εἰς τὰ ἔπιπλα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπαναπαύεσαι.

σὺ, ἡ γυνὴ, καὶ τὰ τέκνα σου· τί; δὲν τὸ βλέπεις; ἰδοὺ ἀπ' ἐκεῖνο τὸ καθαρώτατον κατὰ τὸ φαινόμενον ὕφασμα, ἐμολύνθη ὁ γείτων σου, ἀπ' ἐκεῖνον τὸν σημαντικὸν τῆς ἐνορίας σου ἐμολύνθησαν δέκα συναναστροφόμενοι μ' αὐτὸν οἰκογένεια, ἀπ' ἐκεῖνον τὸν κρατοῦντα ῥάβδον εἰς τὰς ἀγυῖας, καὶ φυλαττώμενον ἕως καὶ ἀπὸ τὰ μικρότατα ῥάκη, καὶ φοροῦντα κηρίνην χλαμύδα, διότι ἐπίασε τὸ πτηνὸν τὸ κωλυθὲν ἐπὶ τοῦ ἔξω του, ἐπροσβλήθη τὸ τέκνον του, καὶ αὐτὸς ὁ ἱδιός (η)· τί; δὲν τὸ βλέπεις ἀκόμη; ἰδοὺ... ἀλλ' εἰς δίκαιον νὰ μὴ τὸ βλέπης, διότι διὰ νὰ εἶπω καὶ γὰρ, ὅ,τι εἶπεν ὁ Πλάτων, πρὸς τὸν Κυνικόν, ὀφθαλμοὺς μὲν, μὲ τοὺς ὁποίους βλέπεται ὁ λοιμώττων ἔχεις, νοῦν δὲ, μὲ τὸν ὁποῖον βλέπεται τὸ μίαισμα, οὐδόλως ἔχεις (θ).

Ὁ ὀρθὸς λόγος ὑποχρεώνει τὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπον, καὶ ἡ οὐράνιος θρησκεία ἐντέλλεται τὸν μὴ τ' ὄνομα μόνον χριστιανὸν νὰ προνοῇ διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων (ι), ὥστε ὁ εἰς καιρὸν πανώλης μὴ προφυλαττώμενος ἀποκρύπτει καρδίαν παρδάλεως, ὑπὸ λογικοῦ ἀνδρὸς ἐπιφάνειαν. Ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς συναισθάνεται, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παρὶς τὴν ἀνάγκην τῆς προφυλάξεως· δίδει εἰς τοὺς λοιπούς τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς εὐσυνειδησίας· ἂν ἦναι ἀρχὼν προνοεῖ περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ἀρχομένων, χρηγεῖ τὰ μέσα τῆς λοιμοκαθάρσεως, διορίζει ἐπιστάτας, ἐπιστατεῖ καὶ αὐτὸς, συμβουλεύει, πείθει, παρακινεῖ, ἐπειλεῖ, παιδεύει κατὰ τὰς περιστάσεις τοὺς ἀπειθεῖς· ἂν ἦναι ἐκκλησιαστικὸς, ἐξηγεῖ εἰς τὰ πνευματικὰ του τέκνα τὴν θανάσιμον ἀμαρτίαν τῆς ἐκ προθέσεως ταύτης τῆς δολοφονίας, καὶ αὐτοχειρίας τῶν μὴ

προφυλαττομένων, ἀποτρέπει τοὺς ἀπερισκέπτως μολύνοντας, καὶ μολυνομένους διὰ τῆς ἀδιακρίτου ἐπιμιξίας, κανονίζει τοὺς δι' αἰσχροκέρδειαν εἰς καιρὸν πανώλης παλῶντας, ἢ ἀγοράζοντας φορέματα μεμολυσμένα. Ἄν ἦναι πατριάρχης, ὅπερ ἐστὶ πατήρ, ἢ πρόεδρος οἰκογενείας, εὐθύς ὅτε ἀκουσθῆ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τὸ τρομερὸν ὄνομα τῆς πανώλης, νὰ κόπτη ἀμέσως πᾶσαν ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν ἐξω, καὶ περιορίσας ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκογενείας του, καὶ κλείσας τὰς θύρας τῆς κατοικίας, νὰ διακωλύῃ πλέον ὀλοτελῶς καὶ τὴν ἐξοδὸν τῶν ἐντός, καὶ τὴν ἐλευθέραν εἴσοδον τῶν ἐκτός, καθὼς ὅταν πόλις ἀπὸ χαλεπὴν ἐχθρῶν πολιορκεῖται ἐπιδρομῇ· νὰ βιάζῃ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ προσέχωσι ἀπὸ μυσηκτέρους ἄλλους ἐχθροὺς, οἱ τινες πραγματεύονται λεληθότως τὴν προδοσίαν, δηλ: τὰ οἰκιακὰ ζῶα, σκύλους, γάτους, ποντικούς, εἰ δυνατὸν καὶ πουλῖα, καὶ μυίας ἀκόμη, καὶ πᾶν ὅ, τι ἐπιβουλῆς ὑπόνοιαν δίδει, δὲν εἰσάγει εἰς τὸν οἶκόν του, οὐδὲ τὸ παραμικρὸν, πρὶν νὰ τὸ βρέξῃ, ἢ καπνίσῃ, ἢ ἀερίσῃ, καὶ ἐν γένει νὰ κάμῃ ὅλας τὰς ἐπιθεχομένας λοιμοκἀθάρσεις, ὁ φρόνιμος οἰκοδεσπότης. Ἄν δὲ ἦναι ἔμπορος, ἢ τεχνίτης, ἢ ὑπηρέτης, καὶ ἀπλῶς ἐκ τῶν πολιτῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀναγκασμένοι διὰ τὰ τέλη των νὰ ἐξέρχωνται, καὶ νὰ περιέρχωνται εἰς τὰς ἀγοράς, νὰ ὑπερασπίζῃ ἑαυτὸν μὲ ὕφασμα τρίχινον, ἢ μετὰξινον κεκρωμένον, νὰ μὴ πλησιάζῃ εἰς οὐδὲν σῶμα δεκτικὸν μιάσματος, νὰ μὴ λαμβάνῃ ἀργύρια, ἂν πρῶτον δὲν τὰ βρέξῃ, ἢ ὀξυδώσῃ, καὶ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, νὰ ἀλλάξῃ τὰ φορέματα, ἢ νὰ καπνίζεται (1α) μὲ τὸ θυμίαμα τοῦ μαγκανέζιου (38). Δυσκατόρθωτα μὲν αὐτὰ, ὁμολογῶ, καὶ πολυφρόντισα,

ἀλλὰ φαντάσθητι, ὡ χρῆσέ πολῖτα, ὅτι ἔχουσιν ἀντάλλαγμα τὴν σωτηρίαν καὶ διατήρησιν σου, καὶ τῶν τέκνων σου, καὶ τῶν συμπολιτῶν σου, ὡς περὶ τῶν μεγίστων συμφερόντων. Ἄνθρωπε, φρόντιζε δι' αὐτὰ, ἐπειδὴ ἄλλως γίνεσαι αἰτία κακοῦ, καὶ θέλεις ἔχει κριτὴν ἀδυσώπητον, ἐνταῦθα μὲν τὸ συνειδὸς, καὶ τὰς βασάνους τοῦ συνειδότος, ἐκεῖ δὲ τὸν Χριστὸν, καὶ τὰς βασάνους τῆς γέννης· ἂν δ' ἔζης εἰς πολιτείαν εὐνομούμενην, ἢ θελεις ἔχει καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένας ποινὰς (1β). Εἰς τὴν σειρὰν τῆς προφυλάξεως πρέπει νὰ θεωρηθῆ, καὶ ἡ παροῦσα περίπτωσις, ἂν δηλαδὴ κατὰ δυσυχίαν πλησιάζῃ τις καὶ συμμιχθῆ μὲ ὑποκείμενον μεμολυσμένον, ἢ καὶ ἀπλῶς ὑποπτον, πρέπει νὰ τραβιθῆ ἀμέσως εἰς χωριστὸν τῆς οἰκίας δωμάτιον, διακόπτων ἡμέρας τινὰς τὰς μετὰ τῶν συνοίκων του κοινωνίας, καὶ ἐκεῖ νὰ καθαρίζηται ἀδιακόπως· (ἔρ: ξάδ: μολυσμ.:) βαπτίζων εἰς νερὸν ὅλα του τὰ φορέματα, καὶ πλύνων ἑαυτὸν (αὐτόθι), ὅσα ὅμως τῶν φορεμάτων δὲν βρέχονται χωρὶς νὰ χαλασθῶσιν, ὡς γούναϊ πολυτελεῖς, κ: τ: λ:· τὰ καπνίζει μὲ θυμίαμα μαγκανέζιου (38), ὅφ' οὐ τὰ κλείσῃ εἰς καιτωνίσκον τινα κρεμασμένα ὀλίγον μακρὰν τοῦ καπνοῦ, διὰ νὰ μὴ βλάπτωνται ἀπὸ τὸ πολὺ ὀξυγόνον τούτου τοῦ μετάλλου, καὶ αὐτοῦ ἄς μείνωσι 48 ὥρας· οὕτω καθαριζόμενος νὰ μὲνῃ ὁ μεμολυσμένος ἀκοινωνήτος, ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τοὺς συνοίκους του, (καθότι ἡ λύπη, καὶ ὁ φόβος προδιαθέττει, ὡς εἶπομεν), καὶ ἐνασχολούμενος εἰς τι.

Ἄν ὅμως ἀρρώσῃ, ἀνάγκη νὰ προσκληθῆ ὁ Ἴατρος, καὶ ἐὰν (ὁ μὴ γένοιτο) ἀποδειχθῆ ὅτι ἐπροσβλήθη

ἀπὸ τὴν πανώλην, οἱ σύνοιχοί του ἐν ἀκρεῖ πρέπει
νὰ φύγωσιν ὅλοι, νὰ μετακίησωσιν ἀλλαγῶν, καὶ ἐκεῖ
νὰ κάμωσι τὰ ἀναγκαῖα τῆς καθάρσεως.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν ὁμῶς τοῦ Ἰατροῦ ἀπαιτεῖται
προσοχὴ, νὰ διακρίνη τις τὸν καλὸν ἀπὸ τὸν κακὸν,
τὸν συστηματικὸν ἀπὸ τὸν ἀγύρτην. Πολλοὶ τῶν ἀ-
πλοϊκῶν, ὑπὸ δεισιδαίμονος ἀβελτηρίας, ἰσάκις γέ-
νη λόγος περὶ τῆς ἰδίας των σωτηρίας, προσρέχουσι
διὰ δυσυχίαν των εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος γόητας,
καὶ λαοπλάνους ψευδοῖατροὺς· οἱ ἀταπεινὸς οὗτοι πό-
σον εὐχονται νὰ νοσήσι τοιοῦτοι δεισιδαίμονες, καὶ
δυσδαίμονες ἄνθρωποι! πόσον τοὺς εἶναι ἐπιθυμητὴ
τοιαύτη εὐκαιρία ἀρπαγῆς καὶ αἰσχυροκερδείας! εἰς τὴν
πόλιν μας μάλιστα κωμικώτερον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ τις
τόσον συχνά, ὅσον τοιαῦτα εὐτελεῖ ἄνθρωπάρια, καὶ
ιατράρια περιφερόμενα εἰς τὰς ἀγυῖας, καὶ ῥύμας με-
σηνοπρέπειαν· καὶ τὸ ὄσσεός των; καὶ ἡ τέχνη των;
θαυμασία! ἀμήτητος! Ἑβραῖος, μὲ δεκαδάκτυλον πῶ-
γωνα, προσκαλεῖται εἰς ἀσθενεὺς ὑπόπτου ἐπίσκεψιν,
προβαίνει σοβαρῶς, ἀρχίζει τὴν ἐπίσκεψιν, γνωρίζει
μόλις, ἂν ἔγη γάνεν σύμπτωμα ὅμοιον μετὰ τοῦ εἰς
τὰς χεῖρας του προαποθανόντος· εὐρῆκεν ὁμοιότητα;
τὴν ὀνομάζει πανώλην· ἔπειτα ἐπιχειρῆζεται ὁ γεννάδας
τὴν θεραπευτικὴν! τί; ὀλίγον θεϊκὸν ὄξυ μὲ νερόν,
ὡς λεμονάδα, δι' ὅλα τὰ σάδια, δι' ὅλας τὰς φάσεις τῆς
προόδου τοῦ νοσήματος· καὶ δὲν εἶναι διὰ τοῦτο μό-
νον! κολοκύνθη κόκκινη βρασμένη ἐπιθέττεται, δι' ὅλα
τὰ εἶδη τῶν ἐξανθημάτων, δι' ὅλας τὰς καταστάσεις
των· ἰδοὺ ἐκ τίνων συνίσταται ἡ φαρμακοποιία του· ἔ-
πειτα ἐμφαίνει εἰς μέσον ἡ δίαιτα! τί διορίζει ἐνταῦ-
θα ὁ κολοκυνθοκέφαλος Ἑβραῖος; χαβιάριον, σκόρδον,

· ῥακὴν, φαγητὰ καὶ ποτὰ καταλληλότατα! ἄς ὑπο-
θέσῃ λοιπὸν ὁ καθὼς τί θέλει ἀποτελεσθῆναι εἰς ἐξησθηθη-
μένον σύμαχον ἢ δύναμιν τῆς ῥακῆς, τοῦ σκόρδου ἢ
βαρυπεψία, καὶ τοῦ χαβιαρίου ἢ ἐλαιώδης, καὶ ἀλευ-
ρὰ κακοχυμία, καὶ τότε ἄλλα ἀόρητα κλέμματα· ἀλλ'
ἄς κουρευέται, ἂν τὸ κακὸν ἴσατο εἰς ἐδῶ, καὶ ἂν
προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν των μόνον· οἱ καλοὶ μας
ὁμῶς χιλίους τὴν ἡμέραν κεκουρασμένους μεταλλάστον-
τες, καὶ ἔχοντες εἰς ἑαυτοὺς συσσωματωμένην τὴν πα-
νώλην, καὶ οἷον εἰπεῖν, βρίζοντες ἀπὸ μιάσματα,
προσκαλοῦνται ἀπὸ μέρη ἀμύβολα, ἢ καὶ νῆ Δία,
καθαρὰ, καὶ καταμολύνουσι, καὶ κατατρονεύουσι τὸ
πᾶν οἱ ἀτυνεῖδητοι· τοιοῦτον ἐπισυνέβη καὶ εἰς γυναῖ-
κα, τὴν ὁποίαν ἐπισκεπτόμην πρὸ μηνῶν· τὸ πάθος
αὐτῆς δὲν ἦτον ἄλλο, πρὸ ἀπλῆς τῆς γαστρικῆς, χωρὶς
σφοδρὰ συμπτώματα· τὴν ἐπισκέφην λοιπὸν ἡμέρας
δέκα, μετὰ τὰς ὁποίας σοχαθέντες οἱ περὶ αὐτὴν τὸ
πρᾶγμα οικονομικώτερον, ἐπροσκέλεσαν Ἑβραῖόν τι-
να, αὐτόκλημα μολυσμὸν· τί συμβαίνει ἐκ τούτου;
τὴν δεκάτην τρίτην ἡμέραν, δηλαδὴ τρεῖς ἡμέρας με-
τὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἑβραίου, ἀνεύνη εἰς τὸν μηρόν
τῆς βρυδώνιον, καὶ ἡ γυνὴ μετέπειτα ἐτελεύτησε. Ἰώ-
ρα ποῖος δὲν κατανοεῖ σαφῶς ὅτι, τοιοῦτων Ἰα-
τρῶν εἶσδος ἀπόλλυσι τὸν θεραπευόμενον; ὅσον τὸ
κατ' ἐμὲ, κρίνω προτιμώτερον ν' ἀρεθῆ ὁ πάσχων εἰς
τὴν ἐνδεχομένην βοήθειαν τῆς φύσεως, παρὰ εἰς τὴν
βεβαίαν θηριωδίαν τῶν τοιούτων τεράτων.

Καὶ ταῦτα ὅλα γίνονται ἀπ' ἐναντίας θεῶ! καὶ αὐ-
τοῦ τοῦ ἱα'. Ἱεροῦ Κανόνος τῆς ἐν Γρούλλω ἀγίας Συνό-
δου, τοῦ σφοδρῶς καὶ ῥητῶς τὴν ἐν πᾶσιν ἀποστροφήν καὶ
ἀπόφασιν τῶν θεοκτόνων καὶ μισοχρίστων Ἑβραίων τοῖς

Ὁρθόδοξοις Χριστιανοῖς ὡς κάτωθεν ἀπαγορεύοντος φαίνεται· “Μηδεὶς τῶν ἐν Ἱερατικῷ καταλεγόμενων τάγματι, ἢ Λαϊκὸς τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τούτοις προσκείσθω, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθω, καὶ ἰατρείας παρ’ αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλουέσθω· εἰ δέ τις τοῦτο πράξει ἐπιχειροῖη, εἰ μὲν Κληρικὸς εἴη καθαίρεσθω, εἰ δὲ Λαϊκὸς ἀφοριζέσθω, Ἐκούσατε ὁμογενεῖς μου καὶ φρίξατε, καὶ ἀφορμὴν λαβόντες τῶν τεύθεν, νουνεχεῖς καὶ σοφοὶ οἱ σοφώτεροι φάνητε, ἀπεσφραγίσμενοι τὰς τῶν Ἑβραίων φθοροποιὰς ἰατρείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φαρμακείας καὶ γοητείας, ἵνα μὴ σὺν τῷ ζῆν, καὶ τῆν ψυχὴν οἰκτρῶς ἀπολλέσσητε, τίς γὰρ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ, ἀλλ’ εἰς ὅποιανδήποτε ἀβρῶσιν, καταφεύγετε πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, καὶ ὁμοθησκούς ἐμπείρους Ἰατροὺς μας· κατὰ τὰ ἔσω.

ΠΙΝΑΞ, Καὶ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ Τῶν ΙΑΤΡΙΚΩΝ.

(1) Ἐμετικόν.

Λάβε ψυχотρίαν ἐμετικὴν, (ὕπεκακουάναν) κόκ. 20. παρταρίτην σίμμιον με ποτάσσαν, (τάρταρο ἐμέτικο) κόκ. 2. ἔνωσον αὐτὰ διὰ μίαν δόσιν.

(2) Κόγχλασμα Τῆς Ἀλθαίας.

Λάβε ρίζας ἀλθαίας, δράμ. 8. κόμμι ἀραβικόν, δράμ. 1. νερὸν κοινόν, δράμ. 150. ἔνωσον καὶ βράσον αὐτὰ, ἕως νὰ μείνωσι δράμ. 100. ἔπειτα σραγγίσον, καὶ πρόσθεσ σουρόπιον, δράμ. 8. καὶ νίτρον καθαρὸν, κόκ. 12. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου αὐτὰ ὀλίγον, κατ’ ὀλίγον.

(3) Κλυσηρίον Μαλακτικόν.

Λάβε πίτυρον, δράμ. 4. λινόσπορον, δράμ. 8. νερὸν κοινόν, δράμ. 300. κόγχλασον αὐτὰ, ἕως νὰ μείνωσι δράμ. 200. καὶ σραγγίσας, πρόσθεσ ἀμυλον, δράμ. 1. ἔλαιον δράμ. 10. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου.

Ἐτερον Κλυσηρίον Μαλακτικόν.

Λάβε φύλλα μολόχης δράμ. 10. λινόσπορον, δράμ. 3. ἄνθη χαμαίμηλων δράμ. 1. νερὸν κοινόν δράμ. 300. κόγχλασον αὐτὰ, ἕως νὰ μείνωσι δράμ. 200. καὶ

σραγγίσας πρόσθες κατὰ τὴν ἀνάγκην, μέλι, καὶ ἔλαιον ἀνὰ κοχλιάρια δύο, καὶ μεταχειρίσου.

(4) Κατάπλασμα Μαλακτικόν.

Λάβε γάλα, δράμ. 350. φύχαν τοῦ ἄρτου, δρμ. 100 μούσκευσον τὴν φύχαν εἰς νερόν, λινόσπυρον κοπνισμένον, δράμ. 20. καὶ ἄνθη τῆς μολόχης, δράμ. 16. βράσον αὐτὰ καλῶς, ἕως οὐ νὰ λάβῃ μετρίαν πῆξιν· εἰς τὸ τέλος πρόσθες δύο κοόκους τοῦ ὄωυ, καλῶς τεταραγμένους, ἄπλωσον αὐτὸ εἰς πανίον, καὶ οὕτως ἐπίθες ἐπάνω εἰς τὸ ὀδυνηρὸν μέρος.

(5) Πτισσάνα Διὰ τὴν Δίψαν.

Λάβε κριθὴν καθαρὴν, δράμ. 25. βράσον αὐτὴν μὲ νερόν κοινόν καὶ χύσε το, ἔπειτα ἐκ δευτέρου, βράσε τὴν μὲ νερόν δράμ. 400. ἕως νὰ μείνῃ, δράμ. 250. καὶ σραγγίσας πρόσθες εἰς τὸ νερόν αὐτὸ δύο λεμονίων ζωμόν, καὶ ζάχαριν λευκὴν, δράμ. 20. κόμμι τραγυγκάθου, δράμ. ἡμισυ, ἀνακάτωσον αὐτὰ καλῶς, καὶ μεταχειρίσου τα εἰς τόπον νεροῦ.

Ἔτερον Διὰ Δίψαν.

Λάβε σπόρους τῶν κυδωνίων, δράμ. 8. βράσον εἰς κοινόν νερόν, δράμ. 350. ἕως νὰ μείνῃ δράμ. 250. καὶ σραγγίσας, πρόσθες εἰς τὸ νερόν αὐτὸ μέλι καθαρὸν, δράμ. 24. καὶ θεικόν ὄζυ, (ἄτζιτο σουλφορικόν), δράμ. 1. ἔπειτα μεταχειρίσου το εἰς τὴν ὑπερβολικὴν δίψαν, καὶ βῆχαν, δόσις ἀπὸ δράμ. 30.

ἀνὰ μισὸν ὥραν.

(6) Κόνις Νευροτονική.

Λάβε κάμφωρον, κόκ. 4. ζάχαριν λευκὴν, κόκ. 24. ἀνοκότασον καὶ τὰ δύο, καὶ κόμμε τα κόνιν λεπτὴν εἰς ἰγδίον μαρμαρένιον, ἔπειτα διαίρεσέ τὴν εἰς ἕξ δόσεις, καὶ μεταχειρίσου τὴν κάθε δόσιν, εἰς κάθε δύο ὥρας, ἢ καὶ εἰς τρεῖς, κατὰ τὴν ἀνάγκην.

(7) Κόνις Πολυκαμφορική.

Λάβε κάμφωρον, κόκ. 10. ζάχαριν λευκὴν, κόκ. 30. ἔνωσον τὰ δύο, καὶ κόμμε τα κόνιν λεπτὴν, εἰς ἰγδίον μαρμαρένιον, καὶ διαίρεσέ τὴν εἰς ἕξ δόσεις, καὶ μεταχειρίσου τὴν ὡς καὶ τὴν ἀνωθι.

(8) Κόνις Μὲ Μόσχον.

Λάβε κάμφωρον, καὶ μόσχον, ἀνὰ κόκ. 4. ἔνωσον αὐτὰ εἰς ἰγδίον μετὰ ζαχαρέως λευκοῦ, κόκ. 30. καὶ διαφρέσσε αὐτὴν εἰς 6. μερίδια, μεταχειρίσου τὴν, ὡς καὶ τὴν ἄλλην.

(9) Ἐγχυμα Νάρδου Ἀγρίας.

Λάβε ρίζας νάρδου ἀγρίας, (βαλεριάνα), δράμ. 2. ριζοὺς πορτογαλλίων, δράμ. 2. ρίψε τα εἰς νερόν ἑρσόν, δράμ. 100. ἄφεσ τα νὰ μωσχεφθῶσιν εἰς ἀγρεῖον σχετασμένον. διὰ 1. ὥραν· εἶτα σραγγίσαν, καὶ ἀφ' οὗ κρυάση, πρόσθες συρόπιον ἀ-

πλοῦν, δράμ. 8. ὕδωρ ἀπὸ ἄνθη χρυσομήλου, (ἀν-
θόνερον), δράμ. 4. χορμάνου πνεύματος ὀρυκτοῦ
ζάγματα 20. (λυκοῦ ὀρᾶν ὀνύδων), ἔνωσον
καλῶς καὶ μεταχειρίσου τα λαμβάνων τὴν κάθε ὥραν
δύο κοχλιάρια μεγάλα.

(10) Συναπισμοί.

Λάβε προζύμην, δράμ. 100. ἀπήγανον κοπανισμένον,
χειρόβολα δύο, ἄλλας κοινόν κοπανισμένον, δράμ. 16.
συναπόσπορον κοπανισμένον, (χαρδάλι) δράμ. 10.
ἔνωσον αὐτὰ εἰς μέρος ζεσθὸν μὲ μίαν ποσότητα ὄξους
δυνατοῦ, ἕως οὗ νὰ γίνῃ, εἰς εἶδος πηκτοῦ καταπλά-
σματος· καὶ ἐπίθεσ αὐτὸ εἰς τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν,
δύς, καὶ τρίς εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας.

(11) Ἐμπλαστρον τῶν Κανθαρίδων.

Λάβε ζύμην κοινὴν, καὶ ἀπλωσέ την εἰς ἓν πανίον,
εἰς σχῆμα κυκλικόν, βάλε ἐπάνω εἰς αὐτὴν, κόκκιν λε-
πτὴν τῶν κανθαρίδων, ὅση ἀρκεῖ· μετὰ ταῦτα ῥάντι-
σον αὐτὴν μὲ ὄξος δριμύ, ἕως νὰ βραχῇ ὅλη, καὶ οὕ-
τως ἐπίθεσ αὐτὴν, ὅπου ἀναγκαῖοί.

(12) Κόγχλασμα Διαληπτικόν.

Λάβε φλοιῶν κίννας ἐκλεκτῆς τοῦ περοῦ, δράμ. 8.
νερόν κοινόν, δράμ. 150. κόγχλασον αὐτὰ ἕως οὗ
νὰ μείνῃ, δράμ. 100. πρὸς τὸ τέλος τοῦ κόγχλασμα-
τος, ἔγχυσον ρίζας ἀγγελικῆς, φλοιῶν κινναμώμου ἀνά
δράμ. 2. φλοιῶν πορτογαλλίων δράμ. 2. ἄς σαθῶν

ἀκόμη ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, εἰς τὴν θερμὴν καὶ σκε-
πασμένην ἔγχυσιν· ἀφ' οὗ φραγίσθη καὶ κρούση, προ-
σθεσ συρόπιον δράμ. 8. πνεῦμα ἐλαφοκεράτων ζάγ-
ματα 10. ἔπειτα μεταχειρίσου το, δίδοντάς το τὴν
κάθε ὥραν ἡμισυ ποτήριον τοῦ καφφέ, ἐναλλάξ μὲ τὴν
κάμφοραν.

(13) Κόγχλασμα τῆς Κίννας.

Λάβε κίνναν ἐκλεκτὴν, δράμ. 6. νερόν κοινόν,
δράμ. 150. βράσε το, ἕως νὰ μείνῃ, δράμ. 100. καὶ
φραγίσθας πρόσθεσ, κόκκιν ἀραβικόν, δράμ. 1. θειτ-
κόν ὄξύ, ζάγμ. 16. ἔνωσον καλῶς, καὶ οὕτω μετα-
χειρίσου, δίδοντάς το, τὴν κάθε ὥραν, ἡμισυ ποτή-
ριον τοῦ καφφέ.

(14) Ἐγχυμα Ἰδρωτικόν.

Λάβε μελισσόχορτον, δράμ. 12. ἄνθη τῆς φυλύ-
ρας (τίλιο), δράμ. 2. ἄνθη τῆς κουφοξυλαίας,
δράμ. 2. νερόν βρασθόν, δράμ. 120. μουσκεύσας αὐτὰ
εἰς ἀγθεῖον σκεπασμένον διὰ ὀλίγα λεπτά, εἶτα φραγ-
γίσθας, πρόσθεσ συρόπιον ἀπλοῦν, δράμ. 6. κόκκιν τρα-
γακάθου, δράμ. 1. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρί-
σου; δίδοντάς το ἕως ἐν ποτήριον τοῦ καφφέ τὴν κάθε
ὥραν.

(15) Ἐγχυμα Ἀγγελικῆς.

Λάβε ρίζας ἀγγελικῆς, δράμ. 1. φλοιῶν πορτογαλ-
λίων, δράμ. 2. νερόν βρασθόν, δράμ. 100. μουσκεύσας
αὐτὰ εἰς ἀγθεῖον σκεπασμένον διὰ ὀλίγα λεπτά εἰς ζεσθόν

μέρος, εἶτα στραγγίσεις, πρόσθετες συρόπιον, δράμ. 8. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου το διὰ τὴν κάθε ὥραν ἀνὰ ἡμισυ ποτήριον τοῦ καφφέ.

(16) Μίγμα Κινναμωμονέρου.

Λάβε κινναμώμου νερόν (κα ν ν έ λ α ς), δράμ. 10. τῶν χαμαικίλων, δράμ. 6. νερόν κοινόν λαμπικαρισμένον, δράμ. 40. Χορμάνου πνεύματος ὀρυκτοῦ, σάγματα 10. συρόπιον, δράμ. 6. ὕδωρ ἀπὸ ἀνθη γρουσομήλου, δράμ. 2. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου το, εἰς κάθε δύο ὥρας, ἡμισυ ποτήριον τοῦ καφφέ.

(17) Ἐπίθεμα Διὰ Πόνον Κεφαλῆς.

Λάβε ροδόξυδον δυνατὸν, δράμ. 8. ἔλαιον τοῦ ἀπηγάνου, δράμ. 6. πνεῦμα τοῦ οἴνου με κάμφορα, δράμ. 50. ἀνακάτωσον καλῶς, καὶ τρίψον ἐπιμελῶς τὸ ραχοκόκκαλον, τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον.

(18) Μέλι Τριανταφύλλων.

Λάβε μέλι τριανταφύλλων, δράμ. 32. βράσε το ἕως οὗ νὰ λάβῃ μετρίαν πῆξιν, ἄφες το νὰ κρυώσῃ ὀλίγον, ἔπειτα ἔνωσον καὶ ροδόσαγμα, δράμ. 8. καὶ τότε μεταχειρίσου το.

(19) Γαργάρα Μαλακτική.

Λάβε πιτσάνην κριθαρίου, δράμ. 80. ροδόμελι, δράμ. 12. ἔνωσον καλῶς, καὶ οὕτω μεταχειρίσου το

εἰς τὴν φλόγωσιν τοῦ σώματος.

(20) Μίγμα Ἐναντίον Τοῦ ΛόξιγΓος.

Λάβε τριανταφυλλόνερο, δράμ. 10. νερόν κοινόν λαμπικαρισμένον, δράμ. 50. νερόν τοῦ ἀπηγάνου, δράμ. 8. λαούδανον ρευσόν, σάγμ. 15. συρόπιον τῶν ἴων (μ ε ν ε ξ έ), δράμ. 8. ἔνωσον καλῶς καὶ μεταχειρίσου το πέρνοντας τὴν κάθε ὥραν ἀπὸ ἡμισυ ποτήριον τοῦ καφφέ.

(21) Ποτὸν Ἀντεμετικόν.

Λάβε ἄλας τῆς ἀψινθίας, κόκ. 24. βάλε αὐτὸ εἰς ποτήριον τοῦ καφφέ, καὶ χύσον ἐπάνω εἰς αὐτὸ, δύο κοχλιάρια νερόν τοῦ καυστικοῦ ἠδυόσμου, καὶ δύο κοχλιάρια ζωμὸν λεμονίου, καὶ δός το εὐθὺς εἰς τὸν πύσχοντα, εἰς ἐμετὸν πολύν.

(22) Μίγμα Ψυχρόν.

Λάβε ὄξος δυνατὸν, δράμ. 150. παγετὸν (πούζη), δράμ. 100. ἔνωσον καλῶς μετὸ ὄξος, ἕως νὰ ἀναλύσῃ, καὶ εὐθὺς μεταχειρίσου.

(23) Κλυσηρίον Ἐκ Μήκωνος.

Λάβε πιτσάνην τοῦ κριθαρίου ἀπλήν, δράμ. 125. ἄμυλον (νι σ ε ς έ), καὶ κόμμα ἀραβικόν, ἀνὰ δράμ. 1. κόκιν μῆκωνος (ἀφιοόνι), κόκ. 5. ἔνωσον καλῶς εἰς θερμὸν μέρος, καὶ εἶτα μεταχειρίσου.

(24) Πτισσάνα Λευκή.

Λάβε κόνιν τοῦ ἐλαφοκεράτου, δράμ. 8. φύχαν τοῦ ἄρτου, δράμ. 8. κόμμι ἀραβικόν, δράμ. 8. νερόν κοινόν, δράμ. 400. βράσον αὐτά, ἕως νὰ μείωσι δράμ. 200. καὶ σραγίσας, κοπάνισον ἀμύγδαλα, δράμ. 5. καὶ πικρά, κοκ. 20. διάλυσον καλῶς, καὶ σραγίσας ἀπὸ πανίον, πρόσθετες συρόπιον τοῦ σκερδίου χόρτου, δράμ. 24. νερόν τῆς καννέλας, δράμ. 8. τῶν τριανταφύλλων, δράμ. 10. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου, τὴν κάθε ὥραν ἀπὸ ἓν ποτήριον τοῦ καφέ.

(25) Βαφή Τῶν Κανθαρίδων.

Λάβε κανθαρίδας τριμμένες, δράμ. 16. οἰνόπνευμα, δράμ. 100. μούσκευσον τὰς κανθαρίδας εἰς τὸ πνεῦμα διὰ 8. ἡμέρας, καὶ σραγίσας φύλαξον.

(26) Κατάπλασμα Μαλακτικόν Δυνατόν.

Λάβε γάλα, δράμ. 200. φύχαν τοῦ ἄρτου βρεγμένην εἰς νερόν, δράμ. 100. κόνιν λινοσπόρου, δράμια 12. βράσον ὅλα αὐτά εἰς ἀγνεῖον, ἕως νὰ ἔλθωσιν εἰς μετρίαν πήξιν, εἰς τὸ τέλος ἀνάλυσον κόνιν ἀπὸ κόμμι ἀμμωνιακόν, δράμ. 12. ἔνωσον καλῶς, καὶ οὕτω μεταχειρίσου εἰς τὰ βουδώνια, δις τῆς ἡμέρας.

(27) Ἀλειφή Διαλυτική.

Λάβε ἀλειφήν τοῦ ὑδραργύρου, δράμ. 8. ἐλαιὸν

ὑσκυάμου, δράμ. 5. ἐλαιον κωνείου, (τζικούτα) δράμ. 6. ἔνωσον καλῶς εἰς ἰγδίον, καὶ μεταχειρίσου εἰς τὰ βουδώνια, δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας.

(28) Κατάπλασμα Διαλυτικόν.

Λάβε λινοσπορον κοπανισμένον, δράμ. 60. κόγχλασμα τῆς μολόχης ὅσον ἀρκεῖ, βράσε το εἰς ἀγνεῖον, ἕως νὰ λάβῃ μετρίαν πήξιν, εἰς τὸ τέλος ἀνάλυσον μὲ ὀλίγον νερόν, ἀπόβρασμα ἐξεράτου τοῦ κωνείου, δράμ. 3. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας.

(29) Ἀλειφή Ἀνώδυνος.

Λάβε ὄξος τοῦ λιθαργύρου, δράμ. 32. ἐλαιον τοῦ ὑσκυάμου, δράμ. 12. τῆς λευκῆς παπαρούνας, δράμια 12. κόνιν μήκωνος, (ἀφιόνι) δράμ. 1. κάμφοραν κοπανισμένην, δράμ. 1. ἔνωσον αὐτά καλῶς εἰς ἰγδίον μαρμαρίνον διὰ πολλὴν ὥραν, ἕως νὰ γίνῃ ἀλειφή καλὴ, μεταχειρίσου εἰς τὰς ἀνοικμένας πληγὰς, ἀπὸ ὀλίγην χλιαρὴν, ἀπλωμένην, εἰς τινα νηματίδια μαλακά.

(30) Ἀλειφή Βασιλική.

Λάβε κηρίον κίτρινον, ξέαρ κριερίου (πάχος), ζώπισσαν, τερμιντίνην, ῥητίνην πίτυος, ἀνά δράμ. 25. ἐλαιον καθαρὸν, δράμ. 70. διάλυσον ὅλα αὐτά εἰς μέτριον πῦρ, καὶ σραγίσας ἀπὸ πανίον, μεταχειρίσου αὐτὴν ὡς καὶ τὴν ἀνωθεν.

(31) Οἶνος Ἀντιγαγφραινικός.

Λάβε κίνναν τοῦ περοῦ καλήν, δράμ. 25. γόρτον σκορδίου, ἀπήγανον, ἀψίνθιον ἀνά ἀπλόχερα 3. κοπάνισον, καὶ βράσον αὐτὰ διὰ μίαν ὥραν, μετὰ λευκοῦ οἴνου. δράμ. 300. καὶ σραγγίτας πρόσθες πνεῦμα τοῦ οἴνου με κάμφοραν, δράμ. 50. καὶ οὕτως μεταχειρίσου εἰς τὰ ἀνθράκια, καὶ εἰς τὰς βρωμισμένας, καὶ γαγφραινόμενας πληγὰς, δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν χρείαν σου, ἢμπορεῖς νὰ προσθήσῃς ἀκόμη καὶ νερόν.

(32) Κατάπλασμα Καυσικόν.

Λάβε ἀψίνθιον κοπανισμένον, δράμ. 10. δρενδρολίβανον κοπανισμένον, δράμ. 8. φύχαν τοῦ ἄρτου, δράμ. 50. νερόν κοινόν ὅσον ἀρκεῖ, ἔπειτα βράσε τα, ἕως νὰ λάβουν μετρίαν τὴν πῆξιν, εἰς τὸ τέλος ἀνάλυσον μετ' ὀλίγον πνεῦμα τοῦ οἴνου εἰς ἰγδίον, εὐπτηρίαν (εὐψίν), κάμφοραν, καὶ ἅλας ἀμμωνιακόν, ἀνά δράμ. 1. ὑπερον χύσον εἰς τὸ κατάπλασμα, καὶ ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου εἰς τὰ ἀνθράκια διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ φλόγωσις, καὶ νὰ παύσῃ ἡ γάγφραιναι.

(33) Βάλσαμον Τῆς Μέκκας.

Εὐρίσκεται εἰς τὰ φαρμακοπωλεῖα.

(34) Βαφή Τῆς Μύρρας.

Λάβε Μύρραν τριμμένην, δράμ. 16. οἶνόπνευμα

καλόν, δράμ. 100. μούσκευσον διὰ τρεῖς ἡμέρας, εἶτα σραγγίσας τὸ ὑγρὸν ἀπὸ χαρτίον ἀπλοῦν, φύλαξον διὰ τὴν χρείαν σου, καὶ μεταχειρίσου αὐτὴν ὡς ἀντὶ γαγφραινικήν.

(35) Ἀλειφή Θρεπτική, ἢ Πεπτική.

Λάβε τερμιντίνην, δράμ. 50. ἔλαιον ὑπέρικον, δράμ. 12. κόκκιν μασίγης, μύρρας, καὶ λιβάνου, ἀνά δράμ. 4. κηρίον κίτρινον, δράμ. 8. ἀνάλυσον ὅλα εἰς γλυαρόν νερόν, καὶ σραγγίτας ἀπὸ πανίον μεταχειρίσου διὰ τὴν χρείαν σου.

(36) Πτισσάνα Κριθαρίου.

Λάβε κριθάρι καθαρόν, δράμ. 50. πλύνε το καλῶς, καὶ βράσε το μετ' ὕδατος κοινόν διὰ ὀλίγα λεπτά, χύσον ἐκεῖνο τὸ νερόν, ἔπειτα ξαναβράσε το μετ' ἄλλον νερόν δράμ. 400. ἕως νὰ μείνῃ δράμ. 250. εἶτα σραγγίσας πρόσθες συρόπιον τῆς ἀλθαίας, δράμ. 10. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου εἰς τόπον νεροῦ.

(37) Γλοιῶδες Ποτόν.

Λάβε κυδωνόσπορον κοπανισμένον, δράμ. 4. κόκκιν τραγακάθου, δράμ. 1. κόκκιν ἐλαφοκεράτου, δράμ. 3. βράσον αὐτὰ εἰς νερόν, δράμ. 150. ἕως νὰ μείνῃ δράμ. 100. καὶ σραγγίσας, πρόσθες συρόπιον τῶν ἰων, (μενεξέ), δράμ. 10. ἔνωσον καλῶς, καὶ μεταχειρίσου εἰς τὴν ἀνάγκην σου ἀπὸ ἑν ποτήριον τοῦ χαρφέ εἰς τὴν κάθε ὥραν.

(38) Θυμίαμα Μαγγανεζίου
Μετάλλου.

Λάβε ἄλας κοινόν, δράμ., 392. κόνιν μαγγανεζίου, δράμ. 8. νερόν κοινόν, δράμ. 158. ἔνωσον ὅλα εἰς πῆλινον ἀγγεῖον, ἔπειτα πρόσθεε ὄξυθειϊκόν, δράμ. 237. ἀνακάτωσον ὀλίγον μέν σίδηρον, ἢ ξύλον, καὶ εὐθύς θέλεις ἰδεῖ νὰ ἐξέρχονται οἱ ἀτμοὶ, καὶ νὰ διασκορπίζονται εἰς ὅλην τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ οἴκου σου, σφάλισον τὰς θύρας, καὶ τὰ παράθυρα, ἕως τὴν αὔριον, καὶ θέλει καθαρισθεῖ ἐντελέστα ἀπὸ τὰ ξένα μόρια, πλὴν φύλαξον τὰ λεπτὰ φορέματα, διότι ἤμπορεῖ νὰ τὰ φθείρη.

Ἄλλος Τρόπος.

Λάβε μαγγανέζιον εἰς κόνιν, δράμ. 20. ἄλας κοινόν κοπανισμένον, δράμ. 100. ἔνωσον αὐτὰ εἰς πῆλινον ἀγγεῖον, ἔπειτα πρόσθεε καὶ ὄξυθειϊκόν, δράμ. 50. ἔνωσον καλῶς, καὶ θυμιάσον τὸ δωμάτιόν σου, ἀπαρρηλάκτως ὡς ἄνωθεν.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΙΑΤΡΙΚΩΝ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Περὶ ΑΕΡΟΣ, Καὶ ΑΝΑΠΝΟΗΣ.

Ὁ ἀήρ εἶναι σῶμα ρευστόν, μόνιμον, ἐλασικόν, περικυκλόνον τὴν σφαῖραν ἡμῶν, ἀόρατον, βαρὺ, ἄοσμον, πυκνούμενον ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀραιούμενον ὑπὸ τοῦ καύσωνος, ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀναπνοὴν τῶν ζώων, καὶ διὰ τὴν καύσιν τῶν σωμάτων, δὲν μεταβάλλεται εἰς ὑγρὸν ἀπὸ καμμίαν θλίψιν, ἢ βάρηθρον θερμότητος, εἶναι τὸ κατοικητήριον ὅλων τῶν ἀτμῶν, καὶ ἀναριθμητῶν σωμάτων ἑτεροειδῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν μεταφέρει μετὰ τὴν μηχανικὴν του κίνησιν, ἄλλα δὲ διὰ τῆς πρὸς αὐτὰ συγγενείας του διαλύει· εὐκολύνει δὲ καὶ πολλὰς συνθέσεις, καὶ διαλύσεις τῶν σωμάτων.

Ὁ ἀήρ δὲν εἶναι πλέον στοιχεῖον ἀπλοῦν, καὶ ἀδιαίρετον, ὡς ἐνόμιζον οἱ παλαιοὶ· ἡμεῖς δὲν ἀμφιβάλλομεν πλέον, ὅτι αὐτὸς σύγκεται ἀπὸ περίπου 72 : παυσιζώου, καὶ 28 : μέρη ὀξυγόνου· καὶ ἐπειδὴ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνθέσωσι τὸν ἀτμοσφαιρικόν ἀέρα, ἂν δὲν μεταβληθῶσιν εἰς πνεύματα, ἢ ἀέρα, καὶ οὔτε ἤμποροῦν νὰ μεταβληθῶσι χωρὶς νὰ ἐνωθῶν μετὰ τὸ θερμαντικόν, τὸ ὁποῖον εἰς ὅλας του τὰς ἐργασίας εἶναι πάντοτε ἐνωμένον μετὰ τῆς φωτός, διὰ τοῦτο ὁ ἀναπνεόμενος ἀήρ εἶναι σύνθετος, ἐκ τῶν εἰρημένων τεσσάρων στοιχείων, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀναλύεται μέσα εἰς τὸ ἀπέραντον τῆς ἀτμοσφαίρας ἐργαστήριον, διὰ πολλῶν τῆς φύσεως πράξεων, καὶ τῆς τέχνης ἐργασιῶν, μάλιστα δὲ διὰ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς καύσεως.

Ἡ ἀναγκαιότερα χρήσις τοῦ ἀέρος εἶναι διὰ τὴν ἀναπνοὴν, ὅταν λείψῃ τὸ ρευστὸν τοῦτο, ἀφεύκτως ἐπιταται τοῦ ζώου ὁ θάνατος· φράζον ἐνὸς ζώου τὸ ἀναπνεόν ὄργανον, καὶ θίλεις ἰδεῖ, ὅτι πίπτει εἰς σπασμούς, καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκει· δὲν διίσχυρίζομαι διὰ νὰ ἐξηγήσω τὸν θάνατόν του, ἀποτέλεσμα μόνης τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀέρος, οὔτε ἀρνοῦμαι, ὅτι εἰς τοῦτον τὸν θάνατον ἔχει μέρος καὶ ἡ ὀλιγόσσεισις τῆς θλίψεως τῆς ἀτμοσφαιρας· λέγω ὅμως ὅτι ἡ προκαταρκτικὴ αἰτία τοῦ θανάτου εἰς τὸ κενόν, εἶναι τοῦ ὀξυγόνοιο πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μόνον τῆς ἀναπνοῆς αἰτίον· ὁ σκοπὸς τῆς ἀναπνοῆς, εἶναι νὰ κάμῃ τὸ αἷμα νὰ ἐγγίσῃ τὸν ἀέρα, τὸ ὁποῖον γίνεται μετὰ τὸ μέσον τῆς διαστολῆς, καὶ συστολῆς τῶν πνευμόνων· τὸ ὀξυγόνοιο ἔχει πολλὴν συγγένειαν μετὰ τὸν ἐν τῷ αἷματι ἀνθρακα, καὶ μετὰ τὸ ὑδρογόνοιο, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ αἷμα, ἐνώνεται λοιπὸν ἐνκόλως μετὰ τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, καὶ οὕτως ἀφίνει μέρος ἀπὸ τὸ πολὺ θερμαντικόν, μετὰ τὸ ὁποῖον ἦτον ἠνωμένον· τοῦτο δὲ ἐπὶ θερμαντικόν μένει διὰ νὰ διατηρῇ τὴν ζῆν, καὶ ὀνομάζεται ἔμφυτον θερμόν· Ὅταν λοιπὸν λείπῃ ὁ ἀήρ, δὲν ἔμπορεῖ ὁ πνεῦμον νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δύο σιρμημένα στοιχεῖα, καὶ διὰ τοῦτο παύει τελείως ἡ οὐσιώδης ἐνέργεια.

Εἶναι μὲν ἀνεκαθεν γνωστὸν, ὅτι τὰ ζῶα πάντα ἔχουν χρεῖαν τοῦ ἀέρος διὰ νὰ ζήσουν, τὰ φαινόμενα ὅμως τῆς ἀναπνοῆς, δὲν ἔχουσιν ἔτι ἐντελῆ τὴν ἐξηγήσιν· καὶ διὰ νὰ εἰπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, οἱ παλαιοὶ εἶχον ἀκριβεστέραν περὶ τούτου ἰδέαν, παρὰ οἱ ὀλίγον πρό ἡμῶν, διότι ἐκεῖνοι ἐδέχοντο στοιχεῖον θερπτικόν, εὐρισκόμενον εἰς τὸν ἀέρα.

Ταύτην τὴν γνώμην ἐσπούδασαν πολλοὶ νὰ τὴν ἀναιρέσουν μετὰ ἀσύστατα συστήματα· καὶ ἄλλοτε μὲν ἐσχαζόντο τὸν ἀέρα ὡς ἐρεθιστικὸν τῶν πνευμόνων, διότι ἐρεθίζων αὐτοὺς ἀδιαλείπτως, ὡς ἔλεγον, διατηρεῖ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, ἄλλοτε δὲ ἐσχαζόντο τὸν πνεῦμονα, ὡς ῥιπίδιον διωρισμένον νὰ δρασίξῃ τὸ σῶμα καίόμενον ἀπὸ πολλὰς αἰτίας, τὰς ὁποίας αὐτοὶ ἐπενόησαν· ἀλλὰ μελετῶντες οὗτοι καθεκάστην, εἶδον ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ εἰσπνευμένου ἀέρος, ὀλιγόσσειεν εἰς τοὺς πνεύμονας, καὶ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον, ἔλεγον ὅτι ὁ ἀήρ ἔχανε τὴν ἐλασικότητά του.

Ὁ Σθάλαλος, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο τὸ φαινόμενον, ἐπενόησε τὸ φλογιστὸν, ἦγον σιρχειὸν τί, ἐπιτήθειον νὰ μεταβάλληται εἰς παντοῖα χρώματα καὶ σχήματα· ὑπέθετεν ὅτι μετὰ τὴν ἐκπνοὴν ἐξέρχεται τὸ φλογιστὸν ἀπὸ τοὺς πνεύμονας τῶν ζώων, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐκπνοὴν εἶναι φλογισμένος ἀήρ· ὁμοίως καὶ εἰς τὴν καῦσιν τῶν σωμάτων, καὶ εἰς τὴν τιτάνωσιν τῶν μετάλλων· ἐνὶ λόγῳ εὐρίσκεται φλογισμένος ἀήρ, ὅπου βλέπομεν τὸν ἀέρα ἀνεπιτήθειον διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ καῦσιν.

Τέλος πάντων ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ χάνει τὰς καλὰς του ιδιότητας, ὅταν περιέχῃ τὸ φλογιστὸν, τὴν σήμερον ὅμως τὸ φλογιστὸν ἀπεδείχθη ἀνυπαρκτον· οἱ νεώτεροι φυσικοὶ, καὶ τὰ πειράματα αὐτῶν, μᾶς ἐδίδαξαν τὰ ἀληθῆ αἰτία τῶν ἐν τῇ ἀναπνοῇ φαινόμενων, διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅμως καλὰ πρέπει νὰ ἠσέβωμεν αἰ· ὅτι ἀναγκαιῶς χρεαίεται τὸ θερμαντικόν, διὰ νὰ μεταβληθῇ τὸ σῶμα εἰς ἀεραειδές, *β'. ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ εἶναι σύνθετος

ἀπὸ 73 . μέρη νιτρογονικοῦ ἀέρος , καὶ ἀπὸ 27 . ὀξυγονικοῦ . γ'. ὅτι τὸ ὀξυγόνον , τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ὀξυγονικοῦ ἀέρος , γεννᾷ πάντα τὰ ὀξεία . δ'. ὅτι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ εἶναι πάντοτε σύνθετον ἀπὸ 72 . μέρη ὀξυγόνου , καὶ 28 . ἀνθρακος , ἐνωμένα μὲ τὸ θερμαντικόν , καὶ ε'. ὅτι τὸ ὕδωρ εἶναι σύνθετον , ἀπὸ 85 . μέρη ὀξυγόνου , καὶ 15 . ὑδρογόνου .

Εἰς τὴν ἀναπνοὴν ὁ ἀήρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας , καὶ πάλιν ἐξέρχεται , καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀναπνοή . ἤγουν ἡ εἰσπνοή , καὶ ἐκπνοή . ὅλα τὰ ζῶα ἔχουσι χρεῖαν ἀπὸ τὸν ἀέρα διὰ νὰ ἀναπνέωσιν . ἀλλ' ὅλα δὲν χρειάζονται ἐπίσης καθαρὸν ἀέρα . τὰ πτηνά , ὁ ἄνθρωπος , καὶ τὰ πλείοτερα τετράποδα , χρειάζονται ἀέρα καθαρῶτατον , ὅσα ὅμως ζῶσιν ὑπὸ γῆν , εὐχαριστοῦνται σχεδὸν καὶ μὲ ὀλίγον ἀέρα καθαρὸν . ὁμοίως πάντα τὰ ζῶα ἔχουσι ὄργανον , τὸ ὁποῖον διαφελλόμενον καὶ συσελλόμενον ἀκουσίως , εἰσδέχεται καὶ ἐκπέμπει τὸν ἀέρα . ἀλλ' αὐτὸ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τέλειον , καὶ σκεπασμένον ἀπὸ χιτῶνας , πρὸς διαφύλαξιν τῶν τοιούτων , εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ τετράποδα , εἰς τὰ πτηνά , καὶ εἰς τὰ ἀμφίβια . τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι ὁ πνεύμων , κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ἀναπνέουσι τὰ ὄψαρια , ἀναβαίνουν ἐνίοτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος , καὶ ἀναπνέουσι τὸν ἀέρα , γεμίζουσι μίαν κύβιν ἀπὸ ἀέρα , καὶ τὴν χωνεύουσι ὡς θέλουσι . παρετήρησεν ὁ Φουρκρύϊος ὅτι ὁ ἀήρ ὁ ἐν τῇ κύβει τοῦ Δυπρίνου (σαζαρίου) , ἦτον νιτρογονικός . ὅσα ἔντομα ἔχουσι τραχείας , τὸ ὄργανον τῆς ἀναπνοῆς τῶν εἶναι ἑλιχίες τινες , ἡ πόρρι , καὶ δι' αὐτῶν ἐμβαίνει ὁ ἀήρ εἰς μερικὰς μικρὰς τραχείας , αἱ ὁποῖαι ἐκτείνουσι τοὺς κλάδους τῶν εἰς ὅλους τοὺς μύω-

νας , καὶ εἰς ὅλα τὰ σπλάγχνα , καὶ φαίνεται ὅτι συνοδεύουσι τὰ ἀγγεῖα τοῦ αἵματος εἰς ὅλον τὸ σῶμα , διὰ τοῦτο εἰς κάθε μίαν εἰσπνοὴν ἐξογκοῦται ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ζῴφιου , καὶ εἰς τὴν ἐκπνοὴν συσέλλεται . Τὸ μόνον ζῶον ὁποῦ δὲν ἀναπνέει εἶναι τὸ ἔμβριον , ἀλλὰ τοῦτο ὅταν ἦναι κλεισμένον εἰς τὴν μήτραν , φαίνεται ὅτι ζῆ ζῶην ὀλίγον τελειότεραν παρά τὴν φυτικήν , καὶ ἡμποροῦμεν νὰ τὸ θεωρήσωμεν , ὡς ἓνα κλάδον τῆς μητρὸς . Δύο τινὰ θεωροῦνται εἰς τὴν ἀναπνοὴν , τὸ ἓν εἶναι μηχανικόν , καὶ τὸ ἄλλο χημικόν . Μηχανικὸν φαινόμενον εἶναι ἡ διασολή , καὶ συσολή τοῦ θώρακος εἰς τὸν ὁποῖον οἱ πνεύμονες περιέχονται . Ὄταν διασέλλεται , ἐμβαίνει ὁ ἀήρ εἰς τοὺς πνεύμονας , καὶ γεμίζει τὴν κενὴν κοιλότητα . Ὄταν συσέλλεται , ἡ κοιλότης σμικρύνεται , καὶ διώκεται ἔξω ὁ ἀήρ . Οἱ πνεύμονες , ἡ καρδία , καὶ τὰ χονδρὰ στελέχη τῶν τοῦ αἵματος ἀγγείων , περιέρονται εἰς τὸν θώρακα , μεταξύ τῶν πλευρῶν . Μία διφθέρα , λεγομένη διάφραγμα , χωρίζει τὸν θώρακα ἀπὸ τὴν κάτω κοιλίαν . Οἱ πνεύμονες εἶναι δύο , ὁ εἰς τὰ δεξιὰ , καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰ ἀριστερά . Ἀπὸ τὸν λάρυγγα καταβαίνει ἡ τραχεῖα ἀρτηρία , μοιράζεται ἔπειτα εἰς δύο χονδρούς κλάδους , οἱ τινες λέγονται βρόγχοι . οὗτοι διαιροῦνται εἰς πολλοὺς μικροὺς κλάδους , οἱ τινες μοιράζονται εἰς τοὺς πνεύμονας . Οἱ μύωνες λοιπὸν , οἱ μεταξύ τῶν πλευρῶν , ὑψώνουσι ταύτας , τὸ δὲ διάφραγμα καταβαίνει , καὶ οὕτω πλατύνεται ὁ θώραξ , καὶ εἰσέρχεται ὁ ἀήρ . Ἄς μεταβῶμεν τώρα λοιπὸν εἰς τὴν Χημικὴν θεωρίαν τῆς ἀναπνοῆς . ἀλλὰ πρέπει πρότερον νὰ εἰπώμεν περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος . Κυκλοφορία τοῦ αἵματος λέγεται , ὅταν τὸ αἷμα ἐξέρχεται ἀπὸ

τὴν καρδίαν, καὶ διὰ τῶν ἀρτηριῶν σκορπίζεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, τὰ ἄκρα τῶν ἀρτηριῶν ἀπαντῶσι τὰ τῶν φλεβῶν. Τὸ αἷμα λοιπὸν ἀπὸ τὰς ἀρτηρίας μεταβαίνει εἰς τὰς φλέβας, καὶ αὗται πάλιν τὸ φέρουσιν εἰς τὴν καρδίαν. Εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ θώρακος κεῖται ἡ καρδία, τὸ σχῆμά της εἶναι κῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή κλίνει ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερά, ἡ δὲ βᾶσις πρὸς τὰ δεξιὰ. Εἶναι διηρημένη εἰς τέσσαρας κοιλότητας, αἱ δύο λέγονται ὦτα, καὶ αἱ δύο γαστέρες, αἱ τινες εἶναι μεγαλύτεραι τῶν ὠτων. Τὰ ὦτα εἶναι κολλημένα μετὰς γαστέρας· εἶναι δὲ αἱ γαστέρες ἡ μία ἐμπροσθεν καὶ ἡ ἄλλη ὀπισθεν, ἡ ἡ μία δεξιὰ, καὶ ἡ ἄλλη ἀριστερά. Τὸ διαχωρίζον τὰς γαστέρας εἶναι τὸ μετόρραγμα· κεῖται δὲ ἡ καρδία μέσα εἰς σάκκον ὀνομαζομένου περικάρδιον· ἡ κατασκευὴ αὐτῆς εἶναι μυώδης, τὰ τῆς ἐμπροσθίου κοιλότητος ὦτα, ἔχουσι κοινωνίαν τὸ ἐν μετὰ τῶν πνευμόνων ἀρτηρίαν, καὶ τὸ ἄλλο μετὰ τὴν κοίλην φλέβαν.

Τὰ δὲ τῆς ὀπισθίου ἔχουν κοινωνίαν, τὸ ἐν μετὰ τὴν ἀορτὴν ἀρτηρίαν, τὸ ἄλλο μετὰ τὴν πνευμονικὴν φλέβα. Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν ὅτι οἱ μύωνες συντίθενται ἀπὸ ἰνῶν, αἱ τινες ἐρεθίζονται ὅταν τὸ σῶμα τὰς ἐγγίση, καὶ διὰ τῶν ἐρεθισμῶν συστέλλονται, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Ἀλλέρος. Ἀφ' ὅλον τὸ σῶμα ἔρχεται τὸ αἷμα διὰ τῆς κοίλης φλεβῆς εἰς τὸ δεξιὸν οὖς· τοῦτο συστέλλομενον, ὡθεὶ τὸ αἷμα εἰς τὴν δεξιάν γαστέρα, καὶ ἐξ αὐτῆς διὰ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας τὸ αἷμα μεταβαίνει εἰς τοὺς πνεύμονας, ὅπου τὰ ἄκρα τῆς ἀρτηρίας ἐνούμενα μετὰ τὰ ἄκρα τῶν κλάδων τῆς πνευμονικῆς φλεβῆς, χύνουσι τὸ αἷμα εἰς αὐτά, ταῦτα δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν οὖς, καὶ ἐκ τούτου ῥέει τὸ αἷμα εἰς τὴν ἀριστερὰν γαστέρα, καὶ ἐκ

ταύτης εἰς τὴν ἀορτὴν, ἥτις διαμειραζομένη εἰς ἀπείρους κλάδους, χύνει τὸ αἷμα εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Μετὰ τὰ ἄκρα δὲ τούτων τῶν ἀρτηριῶδων κλάδων ἐνούμενα τὰ ἄκρα τῶν φλεβῶν, δέχονται παρ' ἐκείνων τὸ αἷμα, καὶ τὸ χύνουσιν εἰς τὸ δεξιὸν οὖς, διὰ τῆς κοίλης φλεβῆς, ἥτις εἶναι ὁ κορμὸς τῶν ἀπείρων φλεβιδίων. Γιαυτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ τοῦ αἵματος κυκλοφορία ἐκ τῆς κοίλης φλεβῆς εἰς τὸ δεξιὸν οὖς, ἐκ τούτου εἰς τὴν δεξιάν γαστέρα, ἐκ ταύτης δὲ διὰ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας εἰς τοὺς πνεύμονας, ἔπειτα εἰς τὴν πνευμονικὴν φλέβα, εἶτα εἰς τὸ ἀριστερὸν οὖς, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀριστερὰν γαστέρα· τέλος πάντων διὰ τῆς ἀορτῆς εἰς τὸ σῶμα. Ὁ Ἀρβέυος ἔλαβε τὴν δόξαν ὡς ἐρευρητῆς πρῶτος τῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας, μ' ὅλον ὅτι ὁ μέγας Ἱπποκράτης καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς τὴν ἐγνώρισαν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ πολυμαθὴς Δωτεύσιος.

Συνεγίζοντες τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐκθεσιν τοῦ ἀνωτέρου συγγραφέως, λέγομεν ὅτι ἡ ἀναπνοὴ τῶν ζώων σκοπὸν ἔχει νὰ συνάψῃ τὸ αἷμα μετὰ τὸν ἀέρα, διὰ τὸ ὅποιον ἐξογκούμενος ὁ πνεύμων δέχεται αἷμα ἀπὸ τὰ αἱματοφόρα ἀρτηρία, καὶ ἀφ' οὗ τὸ συνάψῃ μετὰ τὸν ἐκ τῆς ἀναπνεύσεως ἀτμοσφαιρικὴν ἀέρα, πάλιν διὰ τῆς συστολῆς τὸ ὡθεὶ εἰς τὰ αὐτὰ ἀγγεῖα· συνεμμένον δὲ τὸ αἷμα μετὰ τὸν ἀτμοσφαιρικόν, γυμνοῦται ἀπὸ τὰ συστατικά του, τὸν ἀνθρακικὸν δηλοῦν καὶ τὸ ὕδρογόνον· καὶ ὁ μὲν ἀνθρακὶς ἐνωθεὶς μετὰ τὸ ὀξυγόνον, συνιστᾷ τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, τὸ δὲ ὕδρογόνον ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ἀποτελεῖ τὸ ὕδωρ. Ἐπομένως καθὼς εἰς τὴν θυμαλλίδα, ἐνώσω προμηθεύεται ἡ καύσιμος ὕλη ἀνθρακος καὶ ὕδρογόνου καίει ὁ λύχνος, εἶτω καὶ εἰς τὴν ἀναπνοὴν, διὰ τοῦ ὀξυγονικοῦ ἐκτε-

λείται βραδεία καύσις τῶν δύο τούτων καυσίμων, ἀνθρακος, καὶ ὑδρογόνου. Οὕτω λοιπὸν τὰ στοιχεῖα τῶν ἀναπνεόντων ζῶων καίονται ἀδιακόπως, καὶ δαπανῶνται, καὶ φθείρονται παρευθὺς, ἂν ἡ χρειώδης τροφή δὲν ἀνεπλήρωνεν ὁ, τι ἐδαπάνησεν ἡ ἀναπνοή.

Σκοπὸν ἄλλον ἔχει ἡ ἀναπνοή, νὰ διατηρῆ καὶ τὸ ἐμφυτον θερμὸν εἰς τὸ ζῶον, εἶναι ἀπορία πῶς γίνεται ἡ χημικὴ αὕτη ἔνωσις, ἐν ᾧ τὸ αἷμα ὅταν φθάσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας εὐρίσκεται κλεισμένον εἰς τὴν ἀρτηρίαν, ὁ δὲ ἀήρ εἰς τὴν τραχείαν, καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνης δὲν εἶναι καμμία κοινωνία, ὥστε νὰ μετοχετεύεται ὁ ἀήρ εἰς τὸ αἷμα· μικρὰ παρατήρησις ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ὀξυγόνον διαδίδεται εἰς τὸ αἷμα διὰ τῶν πλευρῶν τῶν δύο ἀρτηριῶν. Ἴδου ἡ πεῖρα· ἔβαλαν εἰς κύβιν τινα, αἷμα φλεβῶδες, καὶ εἰς ἄλλην ὀξυγόνον, ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλας τὰς κύβεις, καὶ τὸ αἷμα μετεβλήθη εἰς ἀρτηριῶδες.

Οἱ χημικοὶ ἐπιμελῶς παρατηρήσαντες, μᾶς βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ νησικὸς ἄνθρωπος εὐρισκόμενος εἰς ἀνεσις, καὶ εἰς κράσιν 26. βαθμῶν θερμότητος, δαπανᾷ καθ' ὥραν 1210. κυβικούς δακτύλους ὀξυγονικοῦ ἀέρος. β'. ὅτι ὁ αὐτὸς ἐν ὥρᾳ ψύχους, καὶ εἰς κράσιν 12. βαθμῶν, δαπανᾷ 1344. δακτύλους. γ'. ὅτι ἐν καιρῷ τῆς χωνεύσεως δαπανᾷ 1800. καὶ πλειοτέρους δακτύλους. Αὕτη ἡ ἀναλογία αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον διὰ τῆς σωματικῆς κινήσεως καὶ ἀσκήσεως· καὶ συντόμως ἡ ποσότης τοῦ δαπανωμένου ὀξυγονικοῦ ἀέρος, δὲν εἶναι ἡ αὕτη διὰ πάντα ἄνθρωπον.

Ὁ ἄνθρωπος εἰς ἐν ἡμερονύκτιον, ἀναπνέει ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ 50. λίτρ· ἀγγλικῆς ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος· δίδει δὲ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν εἰς τὸ αὐτὸ χρονικόν

διάστημα περίπου 3. λίτρ· καὶ 9. οὐγγείας ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ περίπου 1. λίτρ· καὶ 1. οὐγγί· ὕδατος, καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀνθρακικόν ὀξύ συντίθεται ἀπὸ 72. μέρη ὀξυγόνου, καὶ 28. ἀνθρακος, τὸ δὲ ὕδωρ, ἀπὸ 85. ὀξυγόνου, καὶ 15. ὑδρογόνου, ἐπιτεταί ὅτι ἡ ἀναπνοή ἀρραϊρεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα πᾶσαν εἰκοσιτεσσαραωρίαν 1. οὐγγί· καὶ ἐν τεταρτημόριον ὑδρογόνου, καὶ 1. λίτρ· ἀνθρακος. Εἰς πᾶσαν μεσαίαν ἀναπνοήν, (κατὰ τὸν Ίουρίνον), ἀναπνέομεν ἀέρος κυβικούς δακτύλους 40. εἰς δὲ τὴν μεγίστην 120. τῆς ὁποίας ποσότητος μικρὸν (κατὰ τὸν Ἄλεξ), μέρος καταπίνομεν. Τὸ δὲ νιτρογόνον μετὰ τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τὸ ὀξυγόνον εἰς τοὺς πνεύμονας, πιθανὸν ὅτι δὲν ἐξέρχεται ὅλον εἰς τὴν ἐκπνοήν, ἀλλὰ μέρος ἐνοῦται μὲ τὸ σῶμα, χωρὶς ἀκόμῃ νὰ ἠξέυρωμεν τὸ πῶς, καὶ τοιαύτη φαίνεται νὰ ἦναι τῶν νεωτέρων ἡ δόξα.

Ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἐξοδευθῆ τὸ πλήρωμα τῶν πνευμόνων, ὁ ἀνθραξ, καὶ τὸ ὑδρογόνον, τὸ ἀναπληροῦν τὸ αἷμα ἐκ τῆς χωνεύσεως διὰ τῶν ἀγγείων· καὶ ἐνόσω διαρκεῖ αὕτη ἡ ἰσορροπία δαπάνης καὶ ἀναπληρώσεως, συντηρεῖται τοῦ ζώου ἡ οἰκονομία· ἀλλ' ἐὰν ἡ δαπάνη τῶν στοιχείων τοῦ αἵματος ὑπερβαίνει τὴν ἀναπλήρωσιν, τὸ αἷμα γυμνούμενον τῶν στοιχείων τοῦ προξενεῖ τὰς φλογιστικὰς ἀσθενείας. Ἐκ τούτου οἱ ἐπιπόνους τέχνας μετερχόμενοι, καὶ λιτὸν βίον διάγοντες γεωργοί, καὶ σκαπανεῖς, καὶ τεχνίται, πολλῶ τῶ ἰδρωτὶ περιρρέομενοι, ἐπειδὴ χάνουσι μὲν διὰ τῆς ἀναπνοῆς καὶ διαπνοῆς πολὺ, ἀναπληροῦσι δὲ διὰ τῆς τροφῆς ὀλίγον, περιπίπτουσι εἰς φλογιστικὰς νόσους, διότι τὸ ὀξυγόνον τότε ὑπερτερεῖ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ αἵματος, ἀνθρακα, καὶ ὑδρογόνου, μετὰ τῶν ὁποίων

συνενωθέν, ἢ ἀποτελέσῃ τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, καὶ τὸ ὕδωρ ὡς εἴρηται, ἐνεργεῖ βιαιότερον εἰς τὸ αἷμα, τὸ μεταβάλλει, τὸ θερμαίνει, τὸ φλογίζει, ἐξ οὗ γίνεται κατὰ τὸ χρῶμα φαιότερον (ἀνοικτότερον), εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθοῦς ἔχει τοῦτο τὸ πείραμα· βάλῃ αἷμα εἰς τὴν πνευματικὴν ἀντλίαν, ἢ εἰς τόπον ὅπου δὲν εἶναι ὀξυγόνον, καὶ θέλῃς ἰδεῖ ὅτι γίνεται βαθύτερον· ἐὰν δὲ τὸ βάλλῃς εἰς ὑπαιθρον τόπον, ἢ ὅπου εἶναι ὀξυγόνον, γίνεται ἐρυθρότερον· καὶ ὁ Κίγγας παρετήρησεν ὅτι τὸ αἷμα τῶν πνευμόνων εἶναι ἀνοικτότερον, τὸ δὲ τοῦ σώματος βαθύτερον ἀναλόγως τοῦ ὀξυγόνου. Ἡ ἐρυθρότης τοῦ αἵματος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὀξυγόνου, ἀναλόγως τῆς ποσότητός του, καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀνθρακος, καὶ ὑδρογόνου.

Ὅταν ἡ τροφή τοῦ ζώου ἦναι περισσοτέρα, παρ' ὅσην δύναται νὰ δαπανήσῃ διὰ τῆς ἐκπνοῆς, ἢ ὅταν ἡ δαπάνη ἦναι ὀλιγωτέρα παρὰ τὴν ἀναπλήρωσιν, περισσεύει ὁ ἀνθραξ, καὶ τὸ ὑδρογόνον τοῦ αἵματος, καὶ ἡ φύσις πρέπει ν' ἀντιπαλεύσῃ κατὰ τῆς τῶν χυμῶν ἀλλοιώσεως. Ὅθεν βιάζει πολλάκις τὴν κυκλοφορίαν μὲ τὸν πυρετὸν, καὶ ἰσσοσθμεῖ τὴν ἀνισορροπίαν μὲ τὴν ταχείαν ἀναπνοὴν, διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ὑγείαν, ἀνευ τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος, ὡς εἰς τοὺς ἰσηπτικούς, καὶ κακοήθεις πυρετούς.

Ἡ τοῦ αἵματος θερμότης προέρχεται ἀπὸ τὸν ὀξυγονικὸν ἀέρα, τὸν ὅποιον εἰσπνέομεν εἰς τοὺς πνεύμονας· εἶναι δὲ κατὰ τὸν Βυρῶνα, ἀνάλογος μὲ τὸ μέγεθος τῶν πνευμόνων. Ὁ ὀξυγονικὸς ἀήρ ἐνούμενος μὲ τὸν ἀνθρακα καὶ ὑδρογόνον, ἀφίνει εἰς τοὺς πνεύμονας τὸ θερμαντικόν του, ὅπερ διαχυνόμενον πάντοτε εἰς τὸ αἷμα, διατηρεῖ τὸ ἔμφυτον θερμόν· ὡς καὶ ἡ ἔμφυτος

θερμότης ἀναλογεῖ μὲ τὸ μέγεθος τοῦ ὀξυγονικοῦ ἀναπνευμένου ἀέρος. Ἐὰν ἀναπνέωμεν πολλὴν ὥραν ὀξυγονικὸν ἀέρα, τότε τὸ αἷμα ἀρρωθὲν ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν θερμαντικόν, ταχύνει τὴν κυκλοφορίαν του, καὶ προξενεῖ τὸν φλογιστικὸν πυρετὸν, καὶ τῶν πνευμόνων τὴν φλόγωσιν· διὰ τοῦτο ἡ θεία πρόνοια ὠκονόμησε νὰ ἀναπνέωμεν ὁμοῦ μὲ τὸ ὀξυγόνον, καὶ τὸ νιτρογόνον.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγομεν α'. ὅτι ὅσον καθαρὸς εἶναι ὁ ἀήρ, τόσο ἀύξάνει καὶ τὸ θερμαντικόν· καὶ β'. ὅτι ὅσα ζῶα ἔχουν πνεύμονα μεγαλύτερον, τόσο εἶναι θερμότερα· πρὸς τούτοις τὸ θερμαντικὸν μέρος ἐξέρχεται καὶ διὰ τῆς ἀδήλου διαπνοῆς. Εἰς τὴν μεγάλην περίοδον τοῦ πυρετοῦ, οἱ πόροι εἶναι συσπασμένοι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐνεργεῖ ἡ ἀδήλος διαπνοή, ἐξ οὗ συναθροίζεται εἰς τὸ αἷμα πολὺ θερμαντικόν· διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ λοιπὸν ὁ ἀσθενὴς ἀπὸ τὴν θερμότητα, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀδήλος διαπνοή.

Ὁμοῦ αὐτὴ ἡ περὶ ἀναπνοῆς θεωρία, εἶναι κατὰ τὸν Λαβοῦσίρον· ἀλλ' ἡ θεωρία του εἶναι πολλάκις ἐπισφαλής· διὰ τοῦτο ὁ Βρηνιατέλλης, καὶ ὁ Ἀσσερράντζ, καὶ ὁ Παγράγιος ἐπεχείρησαν νὰ τὴν ἀνατρέψουν· ἰδοὺ πῶς ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ἀνασκευάσῃ ὁ Βρηνιατέλλης.

Δὲν εἶναι λέγει δυνατόν, ἡ τοῦ ζώου ἀναπνοὴ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ὀξυγόνον τῆς ἀτμοσφαιρας, καὶ τὸ ὀξυγόνον νὰ ἐνοῦται ἀμέσως μὲ τὸν ἐν τῷ αἵματι ἀνθρακα καὶ ὑδρογόνον, καὶ αἱ συνθέσεις αὗται νὰ ἐκτελοῦνται εἰς μόνους τοὺς πνεύμονας, καὶ τὸ ἐκ τῆς συνθέσεως προκύπτον νὰ ἦναι ἀνθρακικὸν ὄξύ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὄλη ἡ βῆσις τοῦ καθαροῦ ἀέρος, νὰ ἐξέρχεται διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἐν εἴδει ἀνθρακικοῦ ὀξέος, πνεύματος καὶ ἀτμοῦ· διότι ἂν τὸ ἐνεργοῦν εἰς τὴν ἀναπνοὴν

τῶν ζώων ἦναι τὸ ὀξυγόνον μόνον, πρέπει ἡ βάσις τοῦ καθαροῦ ἀέρος (ἤγουν τὸ ὀξυγόνον, χημικῶς συντεθειμένον μετὰ τὸ θερμαντικόν, καὶ μετὰ μίαν λέξιν θερμοξυγόνον) ν' ἀναλυθῆ, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ μείνῃ ἐλεύθερον, ὄχι μόνον τὸ θερμαντικόν τὸ συντηροῦν τὸ ὀξυγόνον ἐν εἴδει ἀέρος, ἀλλὰ καὶ τὸ χημικῶς συντεθειμένον, ἤγουν τὸ ἀποτελοῦν τὸ θερμοξυγόνον, καθότι τὸ ἐν τῷ θερμοξυγόνῳ θερμαντικόν μένει ἐλεύθερον, ὅταν τὸ χημικῶς μετὰ αὐτοῦ συνθεμένον ὀξυγόνον συντεθῆ· μετὰ ἀλλὰ σώματα ἐξ αἰτίας τῶν συγγενειῶν. Ἐὰν λοιπὸν λογαριάσωμεν πόσον καθαρὸν ἀέρα δαπανῶσι τὰ ζῶα διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἐξόχως εἰς μερικὰς περιστάσεις, ὡς εἰς κίνησιν, σωμασκίαν, ζέσιν, κ: τ: λ: . καὶ σοχασθῶμεν πόσον θερμαντικόν πρέπει νὰ μείνῃ ἐλεύθερον, ὅταν μόνον τὸ ὀξυγόνον συντίθεται εἰς τοὺς πνεύμονας, ἢ καύσις τῶν ἐν τῷ πνεύμονι στοιχείων δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀργῶς, ἀλλὰ ταχύτατα, καὶ σφοδρώτατα, τὸ δὲ αἷμα, καὶ αἱ πνεύμονες πρέπει νὰ θερμανθῶσι πλεόντερον ἀπὸ τὰ λοιπὰ μέρη, τὸ ὁποῖον δὲν ἀκολουθεῖ.

Ὁ ἀνθραξ, καὶ τὸ ὑδρογόνον (λέγει ὁ Λαβοῦσίρος), εἶν' αἱ βάσεις αἱ ὀξυγονούμεναι, αἱ τινες ἐνοῦνται ἀδιαλείπτως μετὰ τοῦ ὀξυγόνου εἰς τὴν ἀναπνοήν· εἰς τὰ ζῶα ὅμως τὰ ἔχοντα θερμὸν αἷμα, πρέπει νὰ θεωρησώμεν ἄλλας ὀξυγονουμένας βάσεις, ἤγουν τὸ λιθικόν ὀξύ, καὶ τὸ φοσφορικόν, τὸ ὁποῖον βλέπομεν εἰς τὸν χυμὸν τῆς διαπνοῆς, εἰς τὰ οὖρα, καὶ εἰς πολλὰ τοῦ ζώου μέρη· ἐπειδὴ δὲ αἱ ὀξυγονούμεναι βάσεις εἶναι παρεσπαρμέναι εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἢ ὀξυγόνωσις γίνεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς πνεύμονας.

Ἡ θεωρία τοῦ Λαβοῦσίρου ἐξελέγχεται ἐπισηφαλῶς

ὑπὸ τοῦ Βρηγιατέλλου, καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι τὸ ὑδρογόνον, ἢ (κατ' αὐτὸν) φλογογόνον, ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ αἷμα ἐνωθὲν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ὡς ὕδωρ.

Ὁ Λαβοῦσίρος εἰρρίζει τὸ ὕδωρ ὀξειδίου ὑδρογόνου, τὰ συμβεβηκότα ὅμως εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὑδρογονικοῦ ἀέρος, ὅταν ἀποτελῆ τὸ ὕδωρ, καὶ αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, βεβαίῳνει ὅτι τὸ ὑδρογόνον ἀποτελεῖ τὸ ὕδωρ ἐνούμενον χημικῶς μετὰ τὸ θερμοξυγόνον, καὶ ὄχι μετὰ τὸ ὀξυγόνον· ἐπομένως ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν εἶναι ὀξειδίου, ἀλλὰ θερμοξείδιον ὀξυγόνου.

Τὸ ὕδωρ λέγει ὁ Λαβοῦσίρος, εἰς τὴν ἀναπνοήν τῶν ζώων ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἐν τῷ αἵματι ὑδρογόνον· ἂν τοῦτο ἦτον ἀληθές, πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ὅτι τὸ ὑδρογόνον εἶναι ἐλεύθερον, καὶ πλεῖ ἐν τῷ αἵματι, καὶ ὅτι τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν, θερμανθὲν εἰς ἐπιτήδεια ἀγγεῖα, ἐκβάλλει καὶ διὰ τῆς ἀναπνοῆς, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως· τὸ ἐν τῷ αἵματι ὑδρογόνον εἶναι ἐνωμένον μετὰ ζωτικὰς ἄλλας βάσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ οὔτε μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ θερμαντικοῦ, πλὴν ἂν ἔχῃ δύναμιν ἀρκετὴν ν' ἀποχωρήσῃ τὰ συστατικά του μέρη, ἂν δὲ ἡ ἀποχώρησις αὕτη γίνεται ἐν τὸς τοῦ ζώου, εἶναι εἰσέτι ἀδύνατον.

Τὸ ὕδωρ εἰς τὴν ἐκπνοήν ἐξερχόμενον, εἶναι ἀποτελεσμα τοῦ ὑδατώδους χυμοῦ, προιστασκειασμένου καὶ χωρισμένου ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν ἀγγείων, ἢ δὲ περὶ τοῦτου γνώμη τοῦ Λαβοῦσίρου, ἔχει χρείαν ἀποδείξεως πειραμάτων, καὶ ὄχι πλέον θεωρίας, καὶ ὑποθέσεων· μάλιστα ἢ περὶ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ θεωρία του, παράξενος φαίνεται εἰς τὸν Βρηγιατέλλον· καθότι λέγει, πῶς δύναται τὸ θερμαντικόν μόνον ἐλεύθερον ἀπὸ τὸ ὀξυγόνον νὰ ἐνώνεται ἐν ταύτῳ μετὰ τὸν ἀνθρακα, νὰ

εξατμίζη τὸ ὕδωρ, καὶ νὰ μένη ἔπειτα τόσον, ὥστε νὰ ζεσάνη ὅλον τὸ σῶμα. Πιθανώτερον εἶναι ὅμως, κατὰ τὸν Ἀσπεράντ, ὅτι τὸ ὀξυγόνον διαλύεται, καὶ μεταφέρεται εἰς τὸ αἷμα, καὶ κατ' ὀλίγον ἀναλύεται, καὶ ἐνοῦται μετὰ τὸν ἀνθρακὰ καὶ ὑδρογόνον· κατ' αὐτὸν λοιπὸν ἀντὶ νὰ τελειώσῃ ἡ Χημικὴ σύνθεσις εἰς τοὺς πνεύμονας, κατὰ τὸν Λαβοΐσιρον, ἄρχεται ἐκεῖθεν καὶ τελειώνει μέσα εἰς τὸ αἷμα, καὶ οὕτως ἡ ἔμφυτος θερμότης ἀρχομένη ἀπὸ τοὺς πνεύμονας, χύνεται ἐπίσης εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἐν ᾧ κατὰ τὴν πρώτην θεωρίαν, ἡ θερμότης ἔπρεπε νὰ ἦναι ὀλιγωτέρα εἰς τὰ ἄλλα μέρη, καὶ πολλή εἰς τοὺς πνεύμονας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀμφότερον, ἢ καὶ ψευδές.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ.

Τὰ Ἐν Τῷ ΚΕΙΜΕΝῳ ΣΗΜΕΙΟΥΜΕΝΑ ΣΧΟΛΙΑ.

(α) Ἐνταῦθα εἶναι ἀξίον νὰ ἐνθυμηθῆται ὁ καλὸς Ἴατρὸς τὸ σοφὸν τοῦ σοφοῦ Κοραῆ, ἢ μᾶλλον αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας παράγγελμα· ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ μὴν ἀφήσητε τὰς πόλεις, ὅταν αὐταὶ πάσχουσιν ἀπὸ λοιμικῆς ἐπιδημίας ἀσθενείας, τῶν ὁποίων ἡ πλεον θανάσιμος εἶναι ἡ ὀνομασθεῖσα κατ' ἐξοχὴν θανατικὸν· εἰς τὸν μέγαν λοιμὸν τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἀφήσαν τοὺς Ἀθηναίους οἱ εὐρεθέντες τότε ἐκεῖ Ἴατροί, μὴ ὅλον ὅτι ἀπέθνησκον καὶ τινες ἐξ αὐτῶν, καθὼς οὐδὲ σήμερον εἰς τὰ περωτισμένα ἔθνη, ἐὰν συμβῇ τοιαύτη δυστυχία, συγχωρεῖται παρ' αὐτῶν ἡ φυγή. Εἰς τὰ βάρβαρα, ἐξ ἐναντίας οἱ Ἴατροὶ πρῶτοι προνοοῦντες τὴν ἰδίαν σωτηρίαν, φεύγουσι τὰς πόλεις, εὐθὺς ὅταν γίνηται ὑποφία μολυσμοῦ. Ἀλλὰ θέλεις (λέγει ὁ φυγᾶς Ἴατρὸς) ν' ἀποθάνω; ὄχι! σὲ θέλουν ὅλοι σου οἱ συμπολίται, διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς πόλεως, νὰ ζῆς· ἀλλὰ σ' εὐχονται τὴν ζωὴν, ὡς τὴν εὐχονται οἱ πολεμουμένοι ἀπὸ τοὺς ἔξω ἐχθροὺς, εἰς τοὺς φρατηγούς τοὺς μένοντας, καὶ σπουδάζοντας νὰ φυλάξωσι τὴν πόλιν, ὄχι εἰς τοὺς φυγάδας, ἢ λειποτάκτας, τοὺς ὁποίους κολάζουσιν οἱ νόμοι διὰ τὴν φυγὴν, ὡς ἐγκωμιάζουσι τοὺς ἀποθανόντας ὑπὲρ πατρίδος. Ἐπειτα αὐδ' αὐτὸς ὁ κίνδυνος εἶναι ἀδύνατος νὰ προφυλαχθῆ, ἐπειδὴ ἐκράτησεν ἔθος εἰς τὰς πόλεις νὰ πέμπωνται οἱ πλείοτεροι ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ὅπου εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν Ἴατρὸν, χωρὶς πολὺ νὰ τοὺς πλησιάσῃ, νὰ ἐξετάσῃ, καὶ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτοὺς τὰ συμπτώματα τῆς νόσου.

(Ἱπποκράτ. περί ἀέρων, κλιμάτων, καὶ ὑδάτων, προλεγόμενα. Σελ. μή.)

(β) Σημειώται ὅτι τινὰ τῶν παρόντων κεφαλαίων, καὶ μάλιστα τοῦτο συνερανίσθη ἀπὸ τὴν λοιμολογίαν τῶν κυρίων Συλλιέρου, Σικσανῶνος, Βέρενος, Σοβέρτου, Σαβατίνου, Μητιέρου, καὶ Βαύλου.

(γ) Βλέπε τὴν κατασκευὴν τῶν φαρμάκων, ὅπισθεν ἐν τῷ πίνακι ὅπου δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν θελομεν σέ παραπέμπει διὰ πλειοτέραν εὐκολίαν· βλέπε δὲ ἤδη τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐμετικοῦ, ἀριθμ. (1)

(δ) Ὅρα, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐλέγοντο οἱ τέσσαρες κίριοι τοῦ χρόνου, Ἔαρ, Θέρος, Μετώπωρον, καὶ Χειμῶν· ἐν τῶν ἀναγκαιοτάτων εἰς τῶν νοσημάτων τὴν θεραπείαν, εἶναι καὶ ἡ τῶν ὥρων αὐτῶν παρατήρησις. “Οὕτως ἀντις ἐρευνῶν καὶ προγινώσκων τοὺς καιροὺς, μάλισ' ἂν εἰδείη περί ἐκάστου, καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνει τῆς ὑγίης, καὶ κατ' ὀρθὸν φέροίτο, οὐκ ἐλάττωσα ἐν τῇ τέχνῃ.” (Ἱπποκρ. περί ἀέρων, κλιμάτων, καὶ ὑδάτων, κεφ. ζ')

(ε) Δίαιτα εἶναι ὁ τρόπος τοῦ ζῆν, δηλ. τοῦ τρέφεσθαι, καὶ τοῦ διάγειν.

(ς) Πρὸς κοινὴν τῶν ὁμογενῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀπλουτέρων ἀφέλειαν, περί τὸ τέλος τῆς βίβλου παρηγάγω παράρτημα, β'. περί ἀέρος καὶ ἀναπνοῆς μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἱταλικοῦ καὶ Γαλικοῦ, ὅπερ παραβλήθην πολλοῖς ἄλλοις ἀρίστοις φυσικοῖς τε καὶ χημικοῖς, ἀρίστως καὶ πιθανῶς ἔχει γνώμας.

(ζ) Ἀπὸ τὸ γάδιον τῆς παρακμῆς ἀκόμῃ πρέπει νὰ ἀμείψῃ ἢ καθαρτήριος φροντίς, καὶ νὰ καθαρῖζηται πρῶτ', καὶ ἐσπέρως, μ' ὅλην τὴν δυνατὴν ἐπιμέλειαν, καὶ παρατήρησιν· ἂν τοῦτο γενῆ 10 -- 12 ἡμέ-

ρας ἀδιακόπως, ἐκαθαρίσθη πλεόν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶναι ἀνεπίφοβος πλεόν ἐὰν ἐπιμειχθῇ μετὰ τῶν καθαρῶν. Ἄν δὲ δουλεύονται ἀκόμῃ αἱ πληγαὶ, τοῦτο δὲν εἶναι κἀνὲν ἐμπόδιον, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς πληγὰς δὲν μολύνεται ὁ ἄνθρωπος.

(η) Συμβαίνει καὶ τοιαῦτα μολύσματα διὰ τῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια καθήμενα εἰς μέρη μεμολυσμένα, καὶ ἔπειτα εἰς καθαρὰ, μεταφέρουσιν ἐξ ἐκείνων εἰς ταῦτα τὸ μίasma.

(θ) Ὅρα Διογ. Λαερτ. Κεφ. δ'. ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ τὴν πρόληψιν τινῶν, οἱ ὅποιοι τοὺς μὲν πενιχρὰ καὶ διεβρώγῳτα φοροῦντας συσέλλονται, ὡς μεμολυσμένους αὐτοὺς νομίζοντες, τοὺς δὲ λαμπροφοροῦντας ἀμολύντους φρονοῦντες, ἀφόβως τοὺς πλησιάζουσι.

(ι) “Εἴ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίσιν ἤρηται, καὶ ἔσιν ἀπίστου χειρῶν.” Παῦλ. πρὸς Τιμ. Ἐπισ. Α'. Κεφ. Ε'. η'.

(ια) Ἐνταῦθα προσθετέον, ὅτι ὁ καπνὸς χόρτων ἀρωματικῶν, φλοιῶν, ῥιζῶν, ῥυτινῶν, κυπαρίσσω, κ: τ: λ: οὐ μόνον εἶναι ἀνωφελὴς, ἀλλὰ καὶ πως βλαβερός· καθότι συνιστάμενος ἐκ διαφόρων ἑτερογενῶν καὶ διαπεραστικῶν μορίων, ἐρεθίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ προξενεῖ ὀφθαλμίας, ζάλην, κεφαλαλγίαν, περιπνευμονίαν, καὶ φθίσιν.

(ιβ) Ἴδου ποῖαι ποινὰ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς παραβιαστὰς τῶν λοιμοκαθαρτηρίων, καὶ εἰς τοὺς ὅσοι συντρέχουσιν εἰς τὴν διάδοσιν λοιμωδῶν νόσων. (ἐκ τοῦ Ποινικοῦ νόμου, τῆς Ἑλλην. βιβ. β. Κεφ. ιζ. περί αἰκίων. β'.)

"Άρθρον 318.

"Ὅς τις παραβιάζει καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον τὰ παρὰ τῆς Ἀρχῆς διατεταγμένα καθαρτήρια, ἢ ἄλλα κατὰ τοῦ λοιμοῦ, ἢ ἐτέρας λοιμικὰς νόσους ὑφιστάμενα ἀσφαλιστικά καταστήματα, τιμωρεῖται.

α'. μεθάντον, ἐάν συμβῆ μολυσμός.

β'. με δεσμὰ πρόσκαιρα, ἐάν δὲν συμβῆ μὲν μολυσμός, ὁ πράξας ὅμως ἦλθεν ἐκ τόπου, ἐνθα ὁ λοιμός, ἢ ἄλλη λοιμώδης νόσος, (πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ὁποίας τὸ καθαρτήριο ἐσυστήθη), ἐξέρραγη ἐν καιρῷ τῆς ἀναχωρήσεώς του, καὶ τοῦτο ἦτον γνωστὸν εἰς αὐτόν.

γ'. με εἰρκτὴν εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν.

"Άρθρον 319.

"Ὅς τις μεταδίδει εἰς ἄλλους ἐκ προθέσεως λοιμώδη τινὰ νόσον, τιμωρεῖται.

α'. μεθάντον, ἐάν ἐντεῦθεν ἀφῆρῆθη τινός, ἢ πλειόνων ἀνθρώπων ἡ ζωὴ.

β'. με δεσμὰ πρόσκαιρα, ἐάν τοῦλάχισον δέκα ἀνθρώποι ἐμολύνθησαν, ἢ ἐάν ἡ διαδοθεῖσα νόσος ἦτον ἢ λοιμός, ἢ ἄλλη τις παρομοία χαλεπὴ νόσος.

γ'. με εἰρκτὴν εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν.

"Άρθρον 320.

"Ὅς τις μεταδίδει λοιμώδη νόσον, ὄχι ἐκ προθέσεως, ἀλλ' ἐξ ἀπλῆς ὀλιγορίας, ἀπερισκεψίας, ἀπροσεξίας, ἢ ἀνεπιτηδειότητος, τιμωρεῖται.

α'. με εἰρκτὴν τριῶν μηνῶν, ἕως δύο ἐτῶν, ἐάν τις ἀπέθανεν ἐκ τῆς νόσου ταύτης.

β'. με εἰρκτὴν τὸ πολὺ ἕξ μηνῶν, εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ:

Σελ :	Στίχ :	Ἡμαρτημένα .	Διορθωμένα :
1 .	10 .	ἀδιεξίτους	ἀδιεξιτήτους
26 .	4 .	νὰ κάμη	νὰ τὴν κάμη
28 .	2 .	τῆς κεφαλῆς,	τῆς κεφαλῆς πίπτουσι,
33 .	16 .	ἐξωρότερα (ἀργότερα)	ταχύτερα
33 .	20 .	ἢ κατάλληλος	ἢ ἀκατάλληλος
35 .	6 .	ἐξητονίση	ἐξητονίση
38 .	17 .	τῆς κίννας .	τῆς κίννας (13) .
40 .	24 .	κανθαρίδων ,	κανθαρίδων (25) ,
46 .	4 .	εἰμαρμένης σας τὰ	εἰμαρμένης τὰ
63 .	9 .	εἰς χλιαρὸν νερὸν	εἰς μέτριον πῦρ
71 .	16 .	Δωτεύσιος .	Δυτέσιος .

Ἐπειδὴ πᾶς συγγραφεὺς φιλοτιμεῖται νὰ φανῆ ὡ-
φέλιμος εἰς τὸ κοινόν, δύναμαι ἄρα καὶ γὼ νὰ ἐλπίσω
ὅτι ἐπλήρωσα μέρος τι ἐλάχισον τούτου τοῦ ἱεροῦ
χρέους, ἀφιερῶνων εἰς αὐτὸ τὴν ἀπαρχὴν τῶν πόνων μου.

Δὲν κυριεύομαι ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ γράφειν, μήτ'
αἱ περιστάσεις μοὶ τὸ συγχωροῦσιν· ὁ καιρὸς τοῦ σπου-
δάζειν δὲν εἶναι βέβαια καιρὸς τοῦ διδάσκειν, καὶ ὁ
καρπὸς τὸν ὁποῖον δὲν εἶδεν ὁ μεσημβρινὸς ἥλιος,
εἶναι ἄποιος, καὶ ἄνευ γλυκύτητος.

Ἐπεθύμησα ὅμως, καὶ τοι ὑπὸ βᾶρος τοσοῦτων πε-
ρισπασμῶν τοῦ ἐπαγέλλματός μου, νὰ μὴ παραβλέψω
ὅτι δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ πραγματεία μου αὕτη τὸ
γένος, καὶ γνωρίζων πόσον θέλουν συνεργήσῃ εἰς τοὺς
ὁμογενεῖς αἱ ὑποθήκαι, τὰς ὁποίας ὀλίγοι θέλουν ἀνα-
γνώσῃ εἰς ἄλλογλώσσους, ἀπεράσισα νὰ ἐκθέσω ταῦ-
τα τὰ πρόχειρα καὶ αὐτοσχέδια δοκίμια, καὶ τοι αἰ-
σθανόμενος ὅτι κινδυνεύω νὰ κατηγορηθῶ διὰ τὴν ἐπι-
χείρησιν.

Παράβλεψον ὡ ἀναγνώστα τὰς ἐλλείψεις μου, αἱ διά-
φοραι ἀσχολίαι μου δὲν μὲ ἐπέτρεψαν νὰ κάμω πλειο-
τέρας παρατηρήσεις, ὁμοίως καὶ τὴν ἀργοπορίαν τῆς
ἐκτυπώσεως, καθότι μοὶ ἐπισυνέβησαν πολλαὶ περι-
στάσεις, γνωσαὶ εἰς πολλοὺς· ὑπόσχομαι ὅμως νὰ σέ
εὐχαριστήσω εἰς ἄλλην περίστασιν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Τῶν ΦΙΛΟΓΕΝῶΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤῶΝ.

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Σὺμ :

Ο Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Γρηγόριος.	10
Ο Παναγιώτατος Πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κύριος Κωνσάντιος Α΄.	5
Ο Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριος Ἀθανάσιος.	5
Ο Σεβασμιώτατος Γέρον Ἅγιος Ἡρακλείας Κύριος Διονύσιος.	3
Ο Σεβασμιώτατος Γέρον Ἅγιος Νικομηδείας Κύριος Ἀνθίμος.	3
Ο Σεβασμιώτατος Γέρον Ἅγιος Δέρκων Κύριος Γερμανός.	3
Ο Πανιερώτατος Ἅγιος Τορνόβου Κύριος Πανάρετος.	5
Ο Πανιερώτατος Ἅγιος Κεζεντηλίου Κύριος Ἀρτέμιος.	3
Ο Πανιερώτατος Ἅγιος Δήμνου Κύριος Ἱερώνυμος.	3
Ο Πανιερώτατος Ἅγιος Κώου Κύριος Κύβιλλος.	3
Ο Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἅγιος Ῥυθήμενης Κύριος Ἰωαννίκιος.	2
Ο Θεοφιλέστατος Ἅγιος Ἐδέσσης Κύριος Ἰωακείμ.	1
Ο Μέγας Οἰκονόμος Παπᾶ Ἰωάννης.	2
Ο Σύγγελος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Κύρ Εὐθύμης Σμυρναῖος.	1

	Σόμ :
Ο Νομοφύλαξ Κύρ Γλαρίων Ίερίτης, Ήπίτροπος του άγίου Όρου.	1
Ο Κύρ Βενιαμίν Λαυριώτης Επίτρ : του άγ : Όρ :.	1
Ο Χ : Άρχάδιος Βατοπεδινός.	1
Ο Πατριαρχικός Ήφημέριος Κύρ Μελέτιος.	10
Ο Πατριαρ : Ήφημέρ : Κύρ Γρηγόριος Βυζάντιος.	1
Ο Χ : Καλλίνικος Προσώς των Ήξ μαρμάρων.	1
Ο Ήεροδιδάσκαλος Κύρ Χρύσανθος Καισαρεύς.	1
Ο Παπα Παναγιώτης Προσώς των Θεραπειών.	1
Ο Παπα Ζαχαρίας Φερτεκλής.	1
Ο Κύρ Άχάκιος Όλύμπιος.	1
Ο Κύρ Νικηφόρος :	1
Ο Ήεροδιάκονος Κύρ Παρθένιος.	1
Ο Ήεροδιάκονος Κύρ Χρύσανθος.	1
Ο Κύρ Διονύσιος Συναίτης Μοναχός :	1

Οι Ήλλογιμότατοι.

Ο Κύριος Δημήτριος Στουδίτης.	5
Ο Κ. Κωνσαντίνος Λογάδης.	1
Ο Κ. Άνδρέας Νικολάου.	1
Ο Κ. Κωνσαντίνος Ήρόφιλος.	3
Ο Κ. Ήορδάνης Καπλάνογλους.	2
Ο Κ. Θεόδωρος Άριστοκλής ό έκ Χάλκης.	1

Τό του Γένους Λοιμόκομειον διά των Φιλογενών
αύτου Ήπιτρόπων. 20

Οι Ήντιμότατοι.

Ο Κύριος Λουκάκης Βουδούρης.	10
------------------------------	----

	Σόμ :
Ο Κύριος Θεογράκης :	10
Ο Κ. Θεολόγος Καμβίσης.	50
Ο Κ. Χ : Μανολάκης Καμάρας.	10
Ο Κ. Δημήτριος Φωτιάδης.	4
Ο Κ. Γεώργιος Φωτιάδης.	4
Ο Κ. Γρηγόριος Φωτιάδης.	2
Ο Κ. Ήωάννης Κομαρινός.	20
Ο Κ. Γεώργιος Κομαρινός.	5
Ο Κ. Ήωάννης Παναγίδης.	2
Ο Κ. Δημήτριος Καβάφης.	1
Ο Κ. Ήωάννης Σωτηρίου.	4
Ο Κ. Μιχαήλ Π : Βάρναλης.	1
Ο Κ. Μισέρ Μανόλης.	5
Ο Κ. Δημήτριος Άναγνώσου Ζαγοραΐος.	3
Ο Κ. Ήωάννης Βιτάλης.	1
Ο Κ. Σταύρος Συμεών Λαμπίκης.	1
Ο Κ. Κωνσαντίνος Ζαχάρφ.	1
Ο Κ. Νικόλαος Φραγκόπουλος.	1
Ο Κ. Ρίγας Μερίκας Σμυρναΐος.	1
Ο Κ. Δημήτριος Τζένιος Βεργιώτης.	40
Ο Κ. Κωνσαντίνος Κυριάκου.	1
Ο Κ. Ήωάννης Τζένιος Βεργιώτης.	10
Ο Κ. Γεώργιος Παντελεήμονος.	1
Ο Κ. Κωνσαντίνος Τζέμι Βέρσιος.	10
Ο Κ. Γεώργιος Σουμελ :	1
Ο Κ. Νικόλαος Κιομουρτζόγλους.	20
Ο Κ. Ήωάννης Χ : Παναγιώτου.	1
Ο Κ. Χ : Σταύρος Πέτρου.	1
Ο Κ. Άφεντούλης Άριπογλους.	1
Ο Κ. Παντελάκης.	1
Ο Κ. Δημήτριος.	1

	Σόμ :
Ο Κύριος Χ : Μιχαήλ Ἐλευθεριάδης .	1
Ο Κ . Ἀθανάσιος Σταύρου .	1
Ο Κ . Κωνσταντῖνος Ἰωαννίδης .	1
Ο Κ . Ἀναστάσιος Κανταρτζόγλους .	1
Ο Κ . Παναγιωτάκης Λαζαρίδης .	1
Ο Κ . Ἀγγελάκης Κάπηλας .	1
Ο Κ . Νικόλαος Νικολαΐδης .	1
Ο Κ . Δημήτριος Γρηγορίου Παλίογλους .	1
Ο Κ . Ἰωάννης Κανέλου .	1
Ο Κ . Βασίλειος Κωνσταντίνου .	1
Ο Κ . Σταυράκης Γεωργίου .	1
Ο Κ . Γεώργιος Χ : Μανόλη .	1
Ο Κ . Νικόλαος Γεωργίου .	1
Ο Κ . Ἀντώνιος Στεπᾶν Τσοῦνογλους .	1
Ο Κ . Κωνσταντῖνος Νικολάου Κατζέλας .	1
Ο Κ . Κωνσταντῖνος Ἀποσόλου Ποργιάζογλους .	5
Ο Κ . Ἀπόσολος Ζαχαρίου .	1
Ο Κ . Νικόλαος Εὐαγγελινοῦ .	1
Ο Κ . Νικόλαος Δημητριάδης .	1
Ο Κ . Ἀλέξιος Ἀκακος Ζαγοραῖος .	1
Ο Κ . Γρηγόριος Ἀσλάνης .	1
Ο Κ . Βασίλειος Σπυρίδονος .	1
Ο Κ . Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος	1
Ο Κ . Ἰορδάνης Μεταξᾶς .	1
Ο Κ . Ἰάκωβος Κάλρογλους .	1
Ο Κ . Δημήτριος Κωνσταντίνου .	1
Ο Κ . Ἀλέξανδρος Ἀναστασίου .	1
Ο Κ . Ἰωάννης Κανέλου .	1
Ο Κ . Γεώργιος Φίνογλους .	1
Ο Κ . Ἰωάννης Πογιατζόγλους .	1
Ο Κ . Μιχαήλ Παλίογλους .	1

Ο Κύριος Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου .	1
Ο Κ . Χ : Πετράκης Δημητριάδης .	1
Ο Κ . Σταυράκης .	1
Ο Κ . Συμεών Ἠλιάδης .	1
Ο Κ . Χ : Ἀποσάλης Ἰωάννου .	1
Ο Κ . Σάββας Ἀναστασίου .	1
Ο Κ . Ἰσάκης Χ : Ἀσλάνη .	1
Ο Κ . Ἀλέξανδρος Παλλῆ .	1
Ο Κ . Ἀγκοπτζάν Πογός .	1
Ο Κ . Βασίλειος Δημητρίου .	1
Ο Κ . Ἀνώνυμος .	1
Ο Κ . Ἀ . Πανταλ .	1
Ο Κ . Ἐλευθέριος Θεοδορίδης .	1
Ο Κ . Παναγιώτης Πετρόπουλος .	1
Ο Κ . Χρήστος Κεχροπίδης .	1
Ο Κ . Γάσπαρης Συναπλῆς .	1
Ο Κ . Χ : Βασίλειος Δημητρίου Σμυρναῖος .	1
Ο Χ : Νικόλαος Δημητρίου .	1
Ο Κ . Κωνσταντῖνος Βάγιας .	1
Ο Κ . Γεώργιος Πράτζογλους .	1
Ο Κ . Νικόλαος Ἰωάννου Γερογόκου Λαρισαῖος .	5
Ο Κ . Στρατῆς Καράλης .	1
Ο Κ . Γεώργιος Πόσκος .	1
Ο Κ . Νικόλαος Ἀπρίλ .	1
Ο Κ . Ἀντώνιος Μυταράκης .	1
Ο Κ . Γεώργιος Δούκας .	1
Ο Κ . Στρατῆς Κολτεμίροφ .	1
Οἱ Κ . Ἀδελφοὶ Μεμαραῖοι .	1
Ο Κ . Νικόλαος Κωρωναῖος .	1
Ο Κ . Ἰωάννης Χ : Εὐαγγελινοῦ .	1
Ο Κ . Ἀλέξανδρος Μαυροματέλης .	1

- Ο Πατριαρ : 'Εφημ : Κύρ Γρηγόριος Σεφραϊος . 1
 Ο 'Εκλαμπρότατος Χαλήμ 'Εφένδης . 1
 Ο Κύριος Νικόλαος 'Ιωαννίδης . 1
 Ο Κ . 'Αναστάσιος 'Ιωάννου Μεσημβρινός . 1
 Ο Κ . Θεόδωρος Διαμαντόγλους Μεσημβρ : 1
 Ο Κ . 'Αναγνώσης Κομιανού Μεσημβρ : 1
 Ο Κ . Δημήτριος 'Ιωαννίδης . 1
 Ο 'Εξοχότ : 'Ιατρ : Κ . Ζ : Τζιοκολάν Κρής : 5

Οί 'Ιατροί και Φαρμακοποιοί :

- Ο Κύριος Κωνσταντίνος Μίρας . 1
 Ο Κ . Γεώργιος Ρίζος . 1
 Ο Κ . Φίλιππος Κοζαδίνης . 8
 Ο Κ . Σταυράκης 'Ιορδάνου . 1
 Ο Κ . Κωσάκης . 1
 Ο Κ . Σακήρ 'Εφένδης . 1
 Ο Κ . Πετράκης Μαυρίδης : 1
 Ο Κ . 'Αντωνάκης Φερής . 1
 Ο Κ . Νιγκός . 1
 Ο Κ . Καραπέτ . 1
 Ο Κ . Παναγιώτης 'Αναφορίδης : 1

Οί Φαρμακοποιοί .

- Ο Κύριος Κωνσταντίνος Πούρας Χίος . 1
 Ο Κ . Χαράλαμπος 'Αναφορίδης . 1
 Ο Κ . 'Ιωάννης Κασιμάκης . 1
 Ο Κ . Γάσπαρης Συναπλής . 1
 Ο Κ . Κωνσταντίνος Δημητριάδης . 1
 Ο Κ . 'Ιωάννης Ζαχαρίου Θεσσαλονικε : 10

Οί έν 'Ραιδεςω :

- Ο Πανοσιώτατος 'Αρχιμανδρίτης Κ . Ζαχαρίας . 1
 Ο του Μακαριωτ . 'Ιεροδ . Κ . Νικηφόρος . 1

Οί 'Εντιμότατοι :

- Ο Κύριος Νικόλαος 'Ιωάννου . 1
 Ο Κ . μαράκης Μανουήλ . 1
 Ο Κ . Ηλίας Βέλιου . 1
 Ο Κ . 'Αγγελάκης Χ . 'Αναγνώσου : 1
 Ο Κ . Μανουήλ 'Ιωάννου . 1
 Ο Κ . 'Αντώνιος Ζαφίρη . 1
 Ο Κ . 'Αντώνιος 'Ιωάννου . 1
 Ο Κ . Παναγιώτης Γεωργίου Κολυβιάτης . 1
 Ο Κ . 'Ανώνυμος . 1

Οί έν Φιλιππουπόλει .

- Ο Πανιερώτατος άγιος Φιλιππουπόλεως Κύριος 1
 Νικηφόρος . 2
 Ο Πρωτοσύγγελος αυτού Κύρ Κύριλλος . 1
 Ο Πανοσιολογιώτατος 'Αρχιδιάκονος Κύρ 'Ανθιμος . 1
 Ο Λογιώτατος 'Ιεροδιάκονος Χ . Μακαρίου . 1
 Ο Πανευσεβιάτατος Πρωτοπαπᾶς Νικόλαος 1
 Οικονομίδης . 1
 Ο Πρωτοσύγγελος του Παναγίου τάφου Νικόδημος . 1

Οί 'Εντιμότατοι :

- Ο Κύριος 'Αθανάσιος Γκεμούς Γκερδάνης . 1

- Ο Κύριος Θωμάς Στεφάνου Ἀπατζίπασης τῆς
 Ὀθωμανικῆς Ἀύλης. 1
 Ο Κ. Βούλκος Θεοδώροβιτς. 1
 Ο Κ. Δημητρίκας Μήτζιορα. 1
 Ο Κ. Βλασάκης Τήντζιοβιτς. 1
 Ο Χ. Ἰσχυρος Βούλκοβιτς. 1
 Ο Κ. Κωνσάντινος Χ. Σωτηρίου. 1
 Ο Κ. Εὐστάθιος Ἰωάννου. 1
 Ο Κ. Ἰωάννης Δ. Νάμτζογλου. 1
 Ο Χ. Γκάντζιος Μιχαήλ. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Δ. Σιαγκούνη. 1
 Ο Κ. Ἰωάννης Δ. Σιτζιάνη. 1
 Ο Κ. Ἰάκωβος Ἀργυρίου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Δ. Πόπουβιτς. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Π. Στογιάνοβιτς. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Σακελλίου. 1
 Ο Κ. Σωτήριος Οἰκονόμου. 1
 Ο Κ. Πασγάλης Παπαδότης. 1
 Ο Κ. Γαβριήλ Α. Μερβένιτς. 1
 Ο Κ. Μανουήλ Ζαφριάδης. 1
 Ο Κ. Αθανάσιος Χρησοπούλου. 1
 Ο Κ. Δρίμος Αὐτάδελφος Ἀπατζίπαση. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Κωνσταντινογλου. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Π. Καζαντζόγλου. 1
 Ο Λογ. Κ. Γεώργιος Ρεφρενδαρίου Μουδικός. 1
 Ο Κ. Κωνσταντίνος Παναγιωτάδης. 1
 Ο Κ. Ἰάκωβος Σακελλαρίου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Α. Τζοχατζῆ. 1
 Ο Κ. Παράσχος Ἀγγελίδης. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Ἀγγελίδης. 1
 Ο Κ. Καββαλιέρ Νάρκιπος Τζιτατίνης Ἴατρος. 1

- Ο Κ. Φαρμακοποιὸς Τζοάνης Τζιτατίνης. 1
 Ο Κ. Βασίλειος Βρούτος Ἴατρος. 1
 Ο Κ. Ἀντώνιος Οὔτερπερ Ἴατρος. 1
 Ο Σοφολογιώτατος Ἀρχιδ. τῆς Ἑλλ. Σχολῆς
 Ἄδαμας Ζαπέκας. 1

Οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ.

- Ο Κ. Παναγιώτης, καὶ Δημήτριος Π. Σεργίου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Κωνσταντίνου. 1
 Ο Κ. Σέργιος Σεβασίδης. 1
 Ο Κ. Κωνσταντίνος, καὶ Γεώργιος Ἰωάννου. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Χ. Σλάβου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Ππ. Βασιλειάδης. 1
 Ο Κ. Κωνσταντίνος, καὶ Ἀθανάσιος Βασιλείου. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Ἰόσκου. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Κωνσταντίνου. 1
 Ο Χ. Κωνσταντίνος Ππ. Δημητρίου. 1
 Ο Κ. Πέγιος Γεωργίου Γούναρης. 1
 Ο Κ. Νάνος Ράπτης. 1
 Ο Κ. Παναγιώτης Θεοδώρου. 1
 Ο Κ. Ἰωάννης Ἀνδρονίκου. 1
 Ο Παισ. Σύγ. Ἠγ. τῆς ἀγ. Παρασ. ἐκ Βοδυνῶν. 1
 Ο Κ. Χριστόδουλος Δ. ἐκ Βοδυνῶν. 1
 Ο Μονιχολογιώτατος Ἀκάκιος Ἱεροδιάκονος. 1

Οἱ ἐν Παζαρτζίκη.

- Ο Κύριος Χ. Βούλτζιος Πέσιου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Τριανταφύλλου. 1
 Ο Κ. Θεόδωρος Κιρκανιώτης. 1

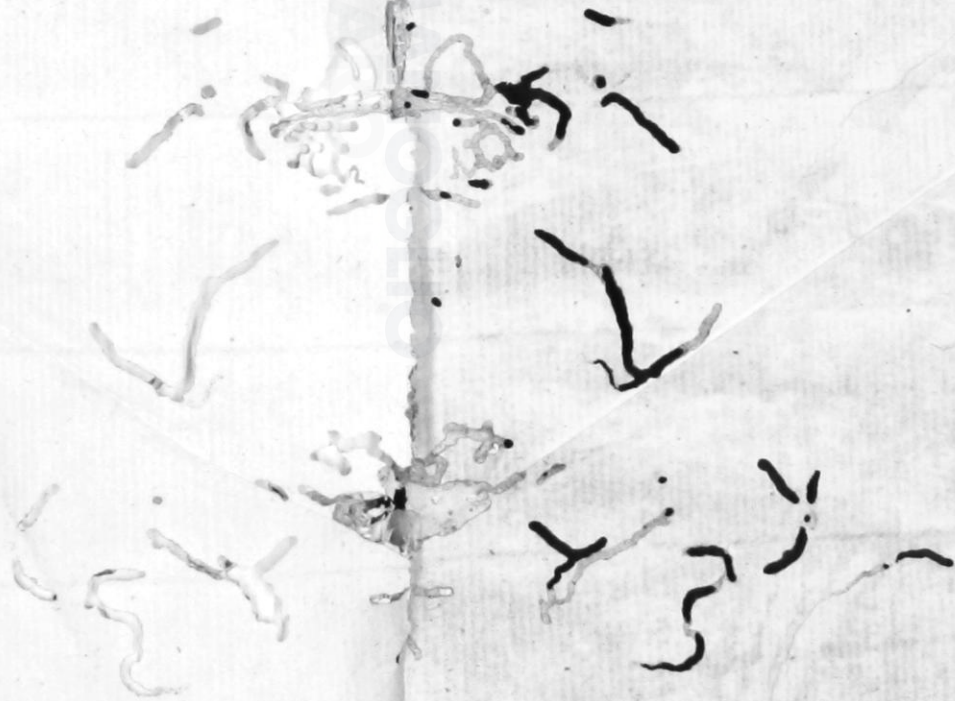
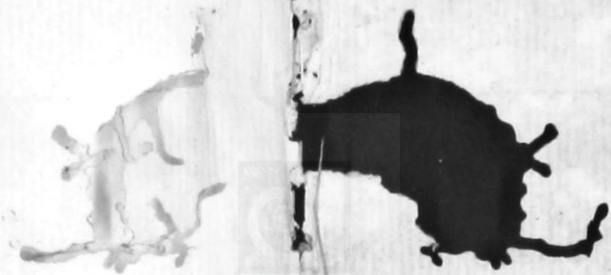
- Ο Κύριος Κωσάκης Θ. Κιρκανιώτης. 1
 Ο Κ. Πέτρος Χρηστού. 1
 Ο Κ. Αναστάσης Κουμπούρης. 1
 Ο Κ. Νικόλαος Τζόκου. 1
 Ο Κ. Σέργιος Μηχαήλ. 1
 Ο Κ. Αναστάσιος Καρχαλίτης. 1
 Ο Κ. Αλέξανδρος Χ. Ζαχαριάδης. 1
 Ο Λογ. Κ. Στέφανος Χ. Ζαχαριάδης. 1
 Ο Πανος. Κ. Γεράσιμος Ίερομ. Βάντζοβσ. 1
 Ο Κ. Ιωάννης Γεωργίου Ίατρός. 1
 Ο Κ. Μηχάλης Γεωργίου Δούμπα. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Κύρκου. 1
 Ο Κ. Αναστάσιος Μηχαήλου. 1
 Ο Κ. Αλέξιος Νικολάου Λέκου. 1
 Ο Χ. Στέφος Χ. Γεωργίου. 1
 Ο Κ. Γιαννάκης Φάλια. 1
 Ο Χ. Μηχαλάκης Χ. Κωνσταντίνου. 1
 Ο Κ. Δημήτριος Ταρακτζής. 1
 Οί εν Σλίμνω.
 Ο Αϊδισιμ. Οίκον. Ππ. Ιωάννης Κωνσταντίνου. 1
 Ο Ππ. Ιωάννης Ππ. Κωνσταντίνου. 1
 Ο Κ. Δόπρης Ζελέσκου Φαβρικάντης. 1
 Ο Κ. Ιωάννης Ζελέσκου. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Δούτζου. 1
 Ο Κ. Λάζαρος Στάντζου. 1
 Ο Κ. Στέφανος Χ. Γεωργίου. 1
 Ο Κ. Παναγιώτης Ιωάννου Ενίσογλου. 1
 Ο Κ. Γαβριήλ Γεωργίου. 1
 Ο Λογ. Κ. Γεώργιος Τσουκαλάς Ζακύνθιος. 1
 Ο Κ. Γεώργιος Χ. Δημητρίου. 1
 Ο Λογ. Κ. Δημήτριος Γεωργίου. 1

Handwritten characters on the left side of the top section.

Handwritten characters on the right side of the top section.

Large handwritten characters in the middle section, spanning across the center fold.

Large handwritten characters in the bottom section, spanning across the center fold.

Πωλείται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφεῖῳ,
Πρὸς Γρόσια 12 .